

trk dergisi

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

e-ISSN:2757-6388

Yıl:2021

Cilt:2 Sayı: 2

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

Cilt/Volume: 2 Sayı/Issue: 2 Kış/Winter 2021

<http://www.trkdergisi.com>

İmtiyaz Sahibi/Owner

Doç.Dr. Enver KAPAĞAN

Baş Editörler/ Chief Editorial Board

Doç.Dr. Enver KAPAĞAN

Doç.Dr. Mustafa KUNDAKÇI

Dr. Öğr. üyesi Can Doğan

Öğr.Gör.Yılmaz BACAĞLI

Eğt. Gör.Yalçın ALTAY

Dil Editörleri/Language Editors

Doç. Dr. Enver KAPAĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAEV

Arş. Gör. Mustafa CANLI

Metin İnceleme ve Düzelti/ Text Review and Editing

Öğr. Gör. Oğuzhan YILDIRIM

Öğr. Gör. Salih TURAN

Yurt Dışı Temsilcilikleri/ Foreign Representation Offices

Azerbaycan: Doç. Dr. Siyavuş ASIMOV

/Bakü Avrasya Üniversitesi

Kazakistan: Doç. Dr. Sanay Gavhar ERALIKIZI

/M. Kh. Dulati Taraz Devlet Üniversitesi

Kırgızistan: Prof. Dr. Meerim KOLBAYEVA

/Kırgızistan Milli İlimler Akademisi

Özbekistan: Prof. Dr. Nodirhan KHASANOV

Özbekistan Cumhuriyeti İlimler Akademisi

Rusya: Doç. Dr. Kireeva İrina ANATOLEVNA

/Uluslararası Moskova Üniversitesi

Tataristan: Doç. Dr. Feride TAGİROVA

/Tataristan Bilimler Akademisi

Türmenistan: Dr. Öğr. Üyesi Janibekov KAKAJAN

/Mahtumkulu Dil ve Edebiyat Yazmaları Enstitüsü

Yayın Kurulu / Editorial Boards

Prof. Dr. Abbasov Əbülhəsən FƏRAD OĞLU
Prof. Dr. Ali GÜNEŞ
Prof. Dr. Faruk ÇOLAK
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ
Prof. Dr. Hür Mahmut YÜCER
Prof. Dr. Hüseyini Nazim ZİYAD OĞLU
Prof. Dr. Meerim KOLBAYEVA
Prof. Dr. Nodirhan KHASANOV
Prof. Dr. Yerden KAZHYBEK
Prof. Dr. Zeki TEKİN
Doç. Dr. Siyavuş KASIMOV
Doç. Dr. Adayeve Ermek SABİRBAYKIZI
Doç. Dr. Alsou KAMALIEVA
Doç. Dr. Allahverdiye Əlövsət VİLAYT OĞLU
Doç. Dr. Aşkın ÇELİK
Doç. Dr. Ensenov Kanat ALEKSEYULİ
Doç. Dr. Fatih KAYA
Doç. Dr. Kireeva İrina ANATOLEVNA
Doç. Dr. Muhammet Nurettin CİCİOĞLU
Doç. Dr. Rəhimov Mütəllim QARA OĞLU
Doç. Dr. Ramazan CANSOY
Doç. Dr. Recep TEK
Dr. Öğr. Üyesi Kerim TUZCU
Dr. Öğr. Üyesi Meder SALİEV
Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV
Dr. Öğr. Üyesi Tahir BİLİRLİ

Sayı Hakemleri / Referee Board of This Issue

Prof. Dr. Nodirkhon KHASANOV
Prof. Dr. Uluğbek HAMDAMOV
Doç. Dr. Abdulkadir GÖLCÜ
Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR
Dr. Öğr. Üyesi Erhan ÇAPRAZ
Doç. Dr. Fatih KAYA
Doç. Dr. Mustafa GÜNERİGÖK
Doç. Dr. Mustafa İNCE

Doç. Dr. Recep TEK
Doç. Dr. Selami ALAN
Doç. Dr. Zhyldyz İSMAİLOVA
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇETİNKAYA
Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÇELİK
Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Meder SALİEV
Dr. Ahmet YILDIRIM

İletişim Adresi /Official Contact

bilgi@trkdergisi.com

- trk dergisi yılda iki kez (Haziran/Aralık) yayımlanan bilimsel ve hakemli bir dergidir.
trk dergisi is an academic and refereed journal which has been published two times a year (Jun/December).
- Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.
The articles which have been sent in order to be published in the journal have to be prepared according to the related rules.
- Dergide yayımlanan yazıların akademik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
Academic and legal responsibility of the articles published in the journal belongs to their authors.
- Yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
Citing articles can be permitted by quoting the source
- Makale gönderimi için son tarih: Yaz dönemi Nisan, Kış dönemi Ekim dir.
Deadline for submitting articles: Summer semester is April , Winter semester is October.

İÇİNDEKİLER

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi	1-15
COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış	16-34
Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Öncesi Adetler	35-47
Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı	48-68
Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden Öğüt'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi	69-80
Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu	81-90
Kitap Tanıtım	
Dramaya Başlamak	91-96

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):1/15

Geliş Tarihi / Receive : 05.11. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 02.12. 2021

**Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının
René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi**

**An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye
Koşusu" According to René Girard's "Triangular Desire
Model"**

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

Adıyaman University, Faculty of Arts and Sciences,

Department of Turkish Language and Literature

e-mail: mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Orcid ID: 0000-0001-6259-0868

Kenan TOHUMCU

Yüksek Lisans, Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

MA, Adıyaman University, Faculty of Science and Literature,

Department of Turkish Language and Literature,

e-mail: kt.tohumcu02@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-7246-1277

Atıf/Cite as: KARABULUT, Mustafa – TOHUMCU, Kenan (2021). Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2) „Retrieved from

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

Öz

Rene Girard, "üçgen arzu modeli" şeklinde kavramlaşan modelinde arzunun kendiliğinden meydana gelmediğini, onun ortaya çıkmasında başka bir etkenin olduğunu ifade eder. Genel olarak türüne daha uyan bu modelde özne, öznenin arzuladığı nesne dolayımlayıcı, bu üçgenin köşelerini meydana getirir. Bu model genel olarak bir aşk üçgeni çerçevesinde cereyan eder. İçsel dolayımda öznenin nesneye yönelttiği dürtü, özellikle o dürtüyü uyandıran dolayımlayıcı tarafından engellenir. Kıskançlık ve haset gibi duyguların da nesne, özne ve kıskanılan ya da haset duyulan kişinin arasındaki ilişkiden doğduğunu savunan Girard, kıskanan kişinin kendisini arzusunun yalnızca nesneden doğduğuna inandırmaya çalıştığını ifade eder. Bu bağlamda rekabet hususu kendini gösterir. Rekabet dolayımlayıcının itibarını arttırır, nesneyi de daha kıymetli hale getirir. Öyle ki özne bakımından diğer nesnelere fazla öneme sahip olmaz.

Peyami Safa, Türk edebiyatının önemli isimlerindedir. Onun bazı romanlarında "üçgen arzu modeli"nde bahsedilen ilişkileri görmek mümkündür. Bu husus özellikle *Dokuzuncu Hariciye Koşusu*'nda daha belirgin biçimde yer alır. Burada Girard'ın aşk üçgeni modeli açıkça görülür. Üçgenin tepesinde arzunun nesnesi olan Nüzhet yer alır. Onu arzulayan iki karakter gizli bir rekabet içerisine girer. Aslında bu rekabette Doktor büyük avantaja sahiptir. Hasta çocuk, üçgenin öznesi, Doktor Ragıp Bey ise arzunun dolayımlayıcısıdır. Roman, hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp arasındaki üçlü aşk üzerine kurgulanmıştır. Hasta çocuk kendisinden dört yaş büyük olan Nüzhet'e platonik bir aşkla bağlanır. Ancak onun bu aşkı Doktor Ragıp Bey'in Nüzhet'e ilgisiyle çıkmaza girer. Hasta çocuk, bu aşk üçgeninde Nüzhet'i kaybeder. Bu makalede amaç, Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşusu* romanındaki aşk ilişkisini Girard'ın arzu üçgeni yapısı içinde incelemektir.

**An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu"
According to René Girard's "Triangular Desire Model"**

Anahtar Sözcükler: Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, René

**An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye
Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire
Model"**

Abstract

Rene Girard, in his model conceptualized as "triangular desire model", states that desire does not occur spontaneously, there are other factors in its emergence. In this model, which is more appropriate to the genre in general, the subject, the object mediator desired by the subject, constitute the corners of this triangle. This pattern generally takes place within the framework of a love triangle. In internal mediation, the impulse directed by the subject to the object is blocked especially by the mediator who aroused that impulse. Arguing that feelings such as jealousy and envy arise from the relationship between the object, the subject and the person who is envied or envies, Girard states that the envious person tries to convince himself that his desire arises only from the object. In this context, the issue of competition manifests itself. Competition enhances the mediator's reputation and makes the object more valuable. So much so that other objects do not have much importance in terms of the subject.

Peyami Safa is one of the important names of Turkish literature. It is possible to see the relationships mentioned in the "triangular model of desire" in some of his novels. This issue is particularly evident in the *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*. Girard's love triangle model is clearly seen here. At the top of the triangle is Nüzhet, the object of desire. Two characters who desire him enter into a secret rivalry. In fact, the Doctor has a great advantage in this competition. The sick child is the subject of the triangle, and Doctor Ragıp Bey is the mediator of desire. The novel is based on the triple love between the sick child, Nüzhet and Doctor Ragıp. The sick child becomes attached to Nüzhet, who is four years older than him, with a platonic love. However, this love of hers comes to a dead end with Doctor Ragıp Bey's interest in Nüzhet. The sick child loses Nüzhet in this love triangle. The aim of this article is to examine the love affair in Peyami Safa's novel *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* within the structure of Girard's desire triangle.

Keywords: Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, René Girard, Triangular Desire Model.

Giriş

Rene Girard'ın “Üçgen Arzu Modeli”

Fransız edebiyat eleştirmeni, filozof ve antropolog olan René Girard (25 Aralık 1923, Avignon - 4 Kasım 2015, Stanford), birçok alandaki eserleriyle tanınır. Onun *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat - Edebi Yapıda Ben ve Öteki* adlı eseri 1961'de yayımlanır. Kitabın ilk dört bölümünde “üçgen arzu modeli”ne dair bilgiler veren Girard, sonraki kısımlarda, Proust, Stendhal ve Dostoyevski'nin romanlarını bu tarzda ele alır.¹ “Girard'a göre arzunun bu taklit yapısını ortaya çıkaran tek modern gerçeklik, romandır. Hatta bunu da sınırlandırır: Proust, Stendhal, Flaubert ve Dostoyevski'nin romanları. Ona göre bu 'dehaların' romanları, romantik yalanı sona erdirir” (Sivri, 2018: 67). Ona göre büyük lirik anlatımlar sanatçıyı gerçeklikten uzaklaştırır. Bu da romansal yalan ile alakalıdır.

Girard, bu modelde bireyin arzusunun şekillenmesinde bir başkasının rolü olduğunu savunur. O, “roman karakterlerinin arzularının nasıl oluştuğunu inceler ve buna göre 'üçgen arzu' kuramını ortaya koyar” (Ahmadov, 2018: 3). Hiçbir arzunun kişiye özgü olmadığını belirten Girard, arzuların şekillenme sürecinde üç etmenden söz eder: Birincisi bireyde arzunun uyanmasını sağlayan kişi veya kişileri arzunun dolayımlayıcısı, ikincisi dolayımlayıcının tesiriyle o arzuya yönelen kişiyi arzulayan özne, üçüncüsü ise arzunun edilgen durumdaki özne tarafından istenilen ögesi, yani arzulanan nesnedir.

Bu üç kavramın birer köşesini oluşturduğu üçgenle modelini açıklayan Girard, arzunun oluşum sürecinde ikinci kişiyi yani “dolayımlayıcıyı” öne çıkarır ve her arzunun aslında bir taktik olduğunu söyler. Bundan ötürü dolayımın var olduğu arzuyu tanımlamak için “Mimetik Arzu” yani ötekine göre arzu ifadelerini kullanan Girard, öznenin bir nesneye başkası yani dolayımlayıcı onu arzuladığı için yöneldiğini ifade eder. Arzunun bulaşıcı olduğunu savunan Girard, arzunun uyanmasında “öteki”nin işlevini şu şekilde dile getirir:

¹ Bu makale, hazırlanmakta olan *Peyami Safa'nın Romanlarının René Girard'ın “Üçgen Arzu Modeli”ne Göre İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

"Arzunun doğumunda başka bir deyişle özneliğin kaynağında muzaffer bir edayla yerleşmiş Öteki'ni buluruz hep. 'Dönüşümün' kaynağının içimizde olduğu doğrudur ama kaynağın suyunun fışkırması için dolayımlayıcının sihirli değneğiyle kayaya dokunması gerekmektedir" (Girard, 2013: 45)

René Girard, özne ile dolayımlayıcı arasındaki ilişkinin "dışsal dolayım" veya "içsel dolayım" şeklinde olabileceğini söyler. Girard'a göre dolayımlanmış arzuda nesnenin önemiyle arzunun gücü arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Özne nesneye ulaşana kadar birçok zorlukla başa çıkmak zorundadır. Girard bu süreci "kahramanın çileciliği" (2013: 86) olarak belirtir. Sonunda nesne elde edildiğinde kutsallığını kaybeder ve nesnel özelliklerine döner. Bu durum kendi "hiçliğinden" kaçmak için daha temiz olan ötekinin arzusuna sığınan özne için büyük çaplı bir düş kırıklığının başlangıcı olarak görülür (Şengül, 2017: 9). Bu sürecin sonunda arzudan yoksun kalan özne, büyük bir sıkıntı ile baş başa kalır.

Özne, bu kaotik ruh halinden kurtulmak için yeni bir dolayımlayıcı ve arzu bulur. Girard yeni arzunun oluşmasını "arzunun dönüşümü" şeklinde ifade eder. Girard, bu modelin yansımalarının edebi eserlerde de bulunabileceğini söyler. O, kahramanların arzularının kendiliğinden özgün olduğunu gösteren ve dolayımlayıcının varlığını açığa vurmeyen eserleri "romantik", dolayımın varlığının açık bir şekilde belirtildiği eserleri ise "romansal" ifadeleriyle iki sınıfa ayırır (Şengül, 2017: 9). Bu sınıflamada önemli olan yapının arzunun üçgenel doğasını açığa çıkarıp çıkarmadığıdır. "Romantik eserlerde öznenin dolayımlayıcısı konumunda olan unsurlar üzerinde durulmaz, bir bakıma gizlidir. Romansal yapıdaki eserlerde ise söz konusu dolayımlayıcı etkin bir şekilde açığa çıkmıştır" (Özer, 2013: 400). Girard, bu modelini roman türü üzerinden daha da nesnel biçimde vermeye çalışır. Birçok romanın olay örgüsünde özne ile dolayımlayıcının rekabetinin önemli rol oynadığını ifade eder.

"Girard eserinde ele aldığı Batı Edebiyatına ait romanları tahlil ederken, incelemeye konu olan eserleri kendi kuramıyla benzeşen ve ayrışan noktaları itibarı ile irdeler ve tespit ettiği noktalar ışığında teorisini ispat yoluna gider" (Kuzu, 2009: 262).

Bu bakımdan dolayımlyıcıların sayısının çokluğu ile kahramanın değişimi de artar. Dolayımlyıcı özneye yaklaştıkça başka bir değişle içsel dolayımındaki mesafe kıaldıkça bütünlük parçalanır.

Bireyin özgünlüğünün ön plana çıkarıldığı günümüz anlayışı ile karşıt bir görüş ortaya atan Rene Girard; sadece bireyin değil toplumun da bir taklitten ibaret olduğunu dile getirir. Girard'a göre: "Modern toplum yalnızca olumsuz bir taklittir ve herkesin gittiği yoldan çıkma çabası herkesi karşı konulmaz bir biçimde tekrar o yola itmektedir" (Girard, 2013: 94). Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli", edebiyat eserlerinde farklı kurgularla kullanılmaktadır.

Rene Girard'ın bahsettiği hususlara benzer kullanımlar, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* ve Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı romanlarını görür. Bununla beraber, Peyami Safa'nın da bazı romanlarında bu modelin yansımasını bulmak mümkündür. Bu çalışmada Türk edebiyatının en güçlü yazarlarından biri olan Peyami Safa'nın romanlarını Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli"ne göre irdelenecektir.

Peyami Safa, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Onun romanlarında genel olarak ruh, mana, maneviyat, din, inanç, felsefe sezgi ve Doğu- Batı çatışması gibi temalar görülür. "Dinden felsefeye, fizikten metafiziğe, maddeden manaya, materyalizmden ruhçuluğa, nihilizmden mistisizme ve bilgiden sezgiye birçok tema ele alınarak eserlerin düşünce yapısı derinleştirilmiştir" (Tekşan, 2020: 2720). Yazar, bu temaların bir kısmını aynı roman içerisinde sistemli bir şekilde kullanır. Peyami Safa; bilgi, birikim, gözlem, hayal, eğitim, duygu vb. yönlerini bir üslup içerisinde romanlarında kullanır. Çünkü, "edebiyatçının üslubu, onun şahsiliğini ve sanatsal etkisini de belirler" (Bingöl, 2021: 12). Romanlarında kendi ruhsal yapısından da izler barındıran Safa, bize sanatçı-eser ilişkisini hatırlatır.

"Sanatçının eğitim, bilgi, kültür gibi unsurlar üslubuna etki ettiğine göre, sanatçının bireysel eğilimleriyle psikolojik yapısına da tesir eder ve söz malzemesi yazarın ve eserin ruhsal çözümlemesi noktasında bizlere önemli madenler sunar" (Çetinkaya, 2015: 506).

Peyami Safa, Sultan Abdülhamit döneminde Sivas'a sürgün olarak gönderilen babasını henüz iki yaşında kaybeder. Annesi Server Bedia Hanım, kocasının ölümünden sonra İstanbul'a taşınır. Ailede maddi ve manevi sıkıntılar yaşanırken bu sıkıntılara bir de Peyami Safa'nın dokuz yaşındayken yakalandığı ve hayatı boyunca etkilerini gördüğü kemik hastalığı da eklenir. Doktorlar tarafından kolunun kesilmesine karar

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

verilmesine rağmen Peyami Safa buna izin vermemiş ve on yedi yaşına kadar hastane hastane dolaşarak zor bir hayat sürmüştür. Yazar, bu yıllara ait izlenimlerini, otobiyografik özellikler taşıyan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanda kurgular. Bazı eserlerinde hayatının bazı yönlerine de göndermeler yapan Peyami Safa, özellikle psikolojik tahlillerde bunu daha bariz uygular. Çünkü, "bir yazarın kimliği, yetiştiği ortam, etkilendiği çevre, düşünce dünyasının ürettiği edebi ürüne yansımaması mümkün değildir" (Çetinkaya, 2021: 299). Bu bağlamda edebi metinler tahlil edilirken sanatçısına dair ipuçlarını bilmekte yarar vardır.

Roman; hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp arasında cereyan eden üçlü aşk üzerine şekillenir. Eserdeki çatışmalar bu üçlü aşk üçgeni arasında ön plana çıkar. Hasta çocuk on beş, Nüzhet on dokuz yaşındadır; fakat hasta çocuk Nüzhet'ten dört yaş küçük olmasına rağmen Nüzhet'ten daha olgun bir kişiliğe sahiptir. Nüzhet şımarık, sorumsuz, basit bir kızdır. Nüzhet'in annesi bu ilişkiye karşı çıkarak kızını bir doktorla evlendirmek ister. "O, kızını için iyi bir evlilik düşlerken, kızını fakir akraba gençten uzak tutmaya çalışan bir annedir" (Buttanrı, 2012: 30). Paşa baba da kızının saadetini ister. Hasta çocuk ise yoksul, yaşça küçük, hasta ve üstelik kolunun kesilmesi düşünülen sakat kalma olasılığı olan biridir. Rakibi ise zengin ve sağlıklı bir doktordur. Roman bu çelişkiler üzerine kurulmuştur.

Peyami Safa bu romanda insan ruhu ile bedeni arasındaki ilişkiye değinerek ruhun beden üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Yazar, hasta çocuğun Nüzhet'e olan aşkın tedavi sürecini olumlu şekilde etkilediğini, yaşama tutunmasını sağladığını da dile getirir. Hasta çocuk Nüzhet'in yanında hastalığını unuttur, yaşama tutunur.

Özet

Nüzhet, ailesi özellikle de babası tarafından çok şımarık yetiştirilmiş, ele avuca sığmayan ve kendini beğenmiş bir kızdır. 15 yaşında uzun yıllar sağlık sorunları ile mücadele eden adı sık sık Nüzhet ile anılan roman kahramanı hasta çocuk, İstanbul'un kenar mahallelerinden birinde annesi ile mütevazı bir şekilde eski bir evde yaşar. Hasta çocuğun defalarca ameliyat olmasına rağmen dizindeki sancılar dinmemiş aksine ağrıları daha da artınca hasta çocuk tekrar doktora başvurur. Doktor, kendisine kurallara uymadığı için bacağına kesilme tehlikesi ile karşı karşıya kaldığını belirtir. Fakat doktor, hastanın iyi beslenerek, stresten uzak kalarak ve temiz havaya çıkarak durumun değişebileceğini belirtir. Doktorun söylediklerini günlerce düşünen hasta çocuk bu eski evde bunca sıkıntının içinde yoksulluğun

pençesinde iyileşemeyeceğini anlar. Bunun üzerine hasta çocuğun aklına Erenköy'deki uzaktan bir akrabası olan Paşa gelir. Hasta çocuk, paşa akrabalarının yanına gitmeye karar verir ve bu kararı annesine şu sözlerle anlatır:

“-Bu akşam Erenköy'e gideceğim anne ne diyorsun?

-Anne: Git oğlum git! Erenköy'dekiler de geçenlerde seni soruyordu. Paşa da seni görmek istiyormuş zaten” (s.17).²

Erenköy'de oturan Paşa, ailesi ile lüks bir köşkte yaşar. Hasta çocuk, Paşa'nın yanına gidip derdini anlatır. Onun durumuna üzülen Paşa, çocuğu evine kabul eder. Hasta çocuk Paşa'nın evine yerleşir. Eve yerleştikten sonra çocuğun hastalığı hafiflemeye başlar. Köşkte geçen sürede evin kızı Nüzhet'i kendine arkadaş edinen hasta çocuk, bir süre sonra ona âşık olur. Bu tek taraflı romantik hal, varlıklı ve kariyerli biri olan Doktor Ragıp Bey'in Nüzhet'e evlilik teklifi için çıkıp gelmesiyle dağılır. Hasta çocuğun adeta dünyası başına yıkılır, günlerce konuşmaz suskun kalır. Nüzhet, Doktor Ragıp Bey'i hasta çocuğa şu sözlerle tarif eder:

“Genç bir delikanlı okulu henüz bitirmiş. Köşke birkaç kez gelip gitti. Bir defasında onunla bahçe kapısında birbirimizi gördük. Bu hafta annesini göndermiş beni istemeye Paşa babam da bu izdivaca yok demedi” (s.23).

Hasta çocuk Nüzhet'i dikkatle dinler lakin hiçbir tepki vermeden Nüzhet'in gözlerine bakar. Nüzhet de bu izdivaç meselesini hasta çocuğa şu cümlelerle açıklar:

“Aslında evlilik konusundan çok hoşlanmıyorum; lakin ev ahalisi tarafından evde bu konunun konuşulması içimi ısıtıyor” (s.23).

Tüm bu sözleri sessizce dinleyen hasta çocuk bu izdivaç meselesi ile ilgili bir tek kelime etmez. Nüzhet ısrarla bir şeyler söylemesini ister. Hasta çocuk bu tür konuları sevmediğini dile getirerek konuyu kapatır. Ayrıca bu durumdan rahatsız olduğunu da hareketleri ve tepkileri ile Nüzhet'e hissettirince Nüzhet de hasta çocuğa şu sözleri söyler:

² *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandan yapılan alıntılar için kaynak: Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Ötüken Neşriyat Yayıncılık, İstanbul 2016.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

"Korkma! Adam beni istedi diye ben de hemen evlenmiyorum.
Kaldı ki ben henüz 19 yaşında genç bir kızım" (s.23).

Hasta çocuk bu izdivaç meselesini düşünürken Nüzhet'in kendisinden 4 yaş büyük olduğunu şu sözleri ele verir:

"Nüzhet'in Doktor Ragıp Bey ile evlenebilme ihtimali beni iyiden iyiye düşündürüyor. Aslında bu olay gayet tabi bir vakıadır. Hiçbir zaman benden 4 yaş büyük bir kızla evlenme hayali kurmamıştım" (s.16).

Hasta çocuk kendi hayatının sıkıntılı olduğunu düşünüp Nüzhet'in coşkulu şen bir yaşam arzu ettiğini kıyaslayarak bu duruma içten içe üzülür. Hasta çocuk bu düşüncelerle boğuşurken odanın kapısı açılır ve odaya Nüzhet girer. Hasta çocuk Nüzhet'i fiziki olarak şöyle tasvir eder:

"Gömleğinin üzerinde bir şal ayaklarında terlik ile içeri girdi ve kahkaha attı. Kumral açık sarı gibi saçlar; ela gözler beni benden alıyordu" (s.28).

Nüzhet kendisini tepeden tırnağa gözünü kırpmadan inceleyen hasta çocuğa neden şaşırıp kaldığını bir kaçamak yaparak odasına kimse görmeden geldiğini söyler. Odada havadan sudan konuşurken Nüzhet hasta çocuğun saçlarını okşamaya başlar ve ona 'hasta olmanı istemiyorum' der. Hasta çocuk bu sözlerin tesiri ile Nüzhet'in ellerini avuçlarının arasına alır, bedenini kendisine doğru çeker, bir eliyle de ensesinden başını kendine doğru çekip Nüzhet'i dudaklarından öper. Nüzhet hemen hasta çocuğun kollarından kurtulup ayağa kalkar ve derin bir nefes alıp bir şeyler söylemeden koşarak odayı terk eder.

Ertesi gün hasta çocuk, hizmetçi Nurefşan'dan doktorun annesinin köşke geldiğini ve birkaç gün sonra söz kesilip Nüzhet'in Doktor Ragıp Bey'e verileceğini evlendikten sonra da Berlin'e yerleşeceklerini öğrenir. Bunun üzerine hasta çocuk Nüzhet'in odasına gider ve onu kendi odasına çağırır. Hasta çocuk onun odasında konuşmak istemez çünkü Paşa babasının odası Nüzhet'in odasıyla yan yana olduğu için konuşmaların duyulmasından endişe eder. Bir süre sonra Nüzhet hasta çocuğun odasına gelir ve hasta çocuk ona evlilik meselesinin kendisini delirttiğini söyler.

Hasta çocuk Nüzhet'i kucaklar, Nüzhet hasta çocuğun kollarından kurtularak hızlı bir şekilde odadan çıkar. O akşam Doktor Ragıp Bey yemeğe köşke gelir. Yemek yerken hasta çocuğun hastalığı da konuşulur. O sırada hasta çocuk konuyu değiştirerek Nüzhet'in doktor ile yapamayacağını anne ve babaya söyler. Üstelik doktorun Nüzhet'ten tam 16 yaş büyük olduğunu ifade eder. Bunun üzerine anne ve baba Nüzhet'e hasta çocuktan uzak durmasını öğütlerler. Bu konuşmalardan sonra hasta çocuk eve dönmek istediğini Paşa'ya bildirir. Paşa sert bir üslupla yarın sabah itibariyle köşkten ayrılacağını belirtir.

Hasta çocuğun annesinin ertesi sabah erkenden köşke tesadüfen gelmesiyle hasta çocuğun köşkten ayrılması bir süre gecikir. Ertesi günün akşamı Doktor Ragıp Bey tekrar akşam yemeğine köşke gelir. Yemekte Fransızcanın Türkçe üzerindeki etkisi tartışılır. Hasta çocuk, Türkçesi varken sokaklarda, tabelalarda Fransızca yazılar olmasını eleştirir, ancak Paşa, Doktor ve en kötüsü de Nüzhet hasta çocuğa katılmazlar. O gece ikili bahçede sohbet ederken de Nüzhet, Erenköy'den bıktığını ve imkanı olsa Berlin'e gitmek istediğini söyler. Tartışma sırasında Nüzhet'in de karşı tarafın görüşlerinden yana olduğunu anlayan hasta çocuk büyük bir üzüntü yaşar ve ertesi gün annesi ile köşkten ayrılır.

Hasta çocuğun paşa köşkünde yaşadığı üzüntü ve stres hastalığının artmasına sebep olur. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra hasta çocuk ameliyat için hastaneye götürülür ve "Dokuzuncu Hariciye Koşu"na sevk edilir. Yapılan ameliyatla hasta çocuğun bacağı kesilmekten kurtulur. Ameliyat sonrası bacağı biraz kısa kalmasına rağmen hasta çocuk iyileşir. Hasta çocuk, hastanedeki günlerinde Nüzhet'in kendisini hiç arayıp sormadığını fark eder. Birkaç gün sonra köşkte Paşa'nın hastalandığını Nüzhet'in ise nikâh hazırlıkları içinde olduğu haberini alır, lakin artık eskisi gibi üzülmemektedir. Daha sonraki günlerde hasta çocuk sağlığına kavuşarak taburcu olur.

Hasta çocuğun bu aşk üçgeninde kaybeden taraf olması kurgusal anlamda realist bir bakışla verilmiştir. "Dokuzuncu Hariciye Koşu"nda, ana tema bir çocuğun hasta bacağının kesilme riskine karşı yaşadığı ruhsal çöküntü olması" (Bingöl, 2017: 911), Nüzhet'in de bakış açısına göre şekillenmiştir. Nüzhet'in hasta çocuk yerine Doktor Ragıp'ı tercih etmesi, çocuğun talihsizliği, yoksulluğu, hasta oluşu ile ilgili olduğu kadar, onun Avrupa'ya gitmek istemesi ve Ragıp'ın sağlıklı oluşuyla da alakalıdır.

Dokuzuncu Hariciye Koşu'nun Üçgen Arzu Modeli' ne Göre İncelenmesi

Dokuzuncu Hariciye Koşu romanında "kaçış" temasının rolü büyüktür. Roman kahramanı olan hasta çocuk, hastalığının iyice artması sebebiyle

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

uzaktan akrabaları olan Paşa ailesinin konağına bir süreliğine istirahat etmek amacıyla gider. Bu konağa gitmekteki asıl amaç yoksulluktan bir müddet de olsa kaçmak ve paşa konağında iyi beslenip temiz hava alarak hastalığının ağırlaşmasını önlemektir. Hasta çocuk burada kaldığı süre içinde evin kızı olan Nüzhet'e karşı platonik bir aşk besler. Lakin hasta çocukta paşa ailesi kendileri gibi soylu varlıklı biri olmadığı ve hasta olduğu için acıma duygusu ile kendisine yaklaşırlar korkusu hâkimdir.

Nüzhet aile dostları olan Doktor Ragıp Bey ile daha yakın ilişki içerisinde. Ragıp Bey de Nüzhet ile ilgilenen varlıklı biridir. Doktor Ragıp Bey, Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli"ne göre arzunun dolayımlayıcısı konumundadır. Arzunun öznesi olan hasta çocuk bu durumdan rahatsızdır. Arzu nesnesi olan Nüzhet'i elde etmek için Doktor Ragıp Bey bir rakiptir. İtilmişlik hissi, hakir görülme duygusu ve en önemlisi de platonik aşkına karşılık bulamayan arzunun öznesi konumundaki hasta çocuk paşa konağından kaçmak için fırsat kollar. Kaçış hasta çocuk için çaresiz ve zaruri bir tercihtir. Çünkü Nüzhet Doktor Ragıp Bey'e yakındır bu durum platonik aşkı yaşayan, duygularına karşılık bulamayan hasta çocuk için kaçış tek yoldur.

Bir gece Doktor Ragıp Bey ile yemekte münakaşa eden ve de Nüzhet tarafından da eleştirilen hasta çocuk annesinin de o gece gelmesi ile sabah olunca paşa konağından ayrılır.

Özne ile dolayımlayıcı arasındaki coğrafi mesafenin ikisinin iç içe geçecek ve bire bir ilişkide bulunacak kadar yakın olması sebebiyle arzunun öznesi konumunda olan hasta çocuğun arzu nesnesi üzerindeki etkisi azalmıştır. Bu bağlamda hasta çocuk paşa konağından ayrıldıktan sonra Nüzhet, Doktor Ragıp Bey ile daha sağlam ilişki kurmaya başlamıştır. Nüzhet cephesinden bakıldığında Nüzhet de hasta çocuktan kaçmaktadır. Hasta çocuk yaşadığı yoksulluk ve hastalık sebebiyle umutlarını kaybeder ve büyük bir düş kırıklığı yaşar. Rene Girard düş kırıklığını şöyle açıklar:

"Düş kırıklığı üçgen arzunun saçmalığını kesin olarak kanıtlamaktadır. Görünüşe bakılırsa kahraman da bu gerçeği kabul etmek zorundadır artık. Arzunun bir gelecek vaadiyle ondan kısmen saklayabildiği o zelil ve aşağılanmış 'ben'inden hiç kimse onu ayıramayacaktır şimdi. Arzudan yoksun olan

kahraman kuyuya inerken ipi kopan bir işçi gibi şimdiki zaman
uçurumuna düşme tehlikesi içerisindedir..." (2013: 71).

Hasta çocuk dolayımlayıcının talihi ve varlığı karşısında kendi bedbahtlığı ile kaçış duygusunu yaşamıştır. Hayatlarının birbirleriyle tezat olduğunu anlayan hasta çocuk annesi ile kendi hayatına yaşadığı yere giderek tekrar hastane odasına tedaviye döner. Bütün umutlarını kaybetmiş, aşkına karşılık bulamamış bir gencin hayattan ve Nüzhet'ten kaçma ve hayatının geri kalanını yas içinde geçirme duygusu romanın ağırlıklı temasıdır.

Romanın sonunda roman boyunca arzusunun dolayımlayıcısı konumundaki Doktor Ragıp Bey ile aralarındaki uçurumun kapanmak yerine giderek büyüdüğünü gören hasta çocuk arzu nesnesi olan Nüzhet'e ulaşma yolunda umudunu kesmiş dolayımlayıcı ile arasındaki kapanmaz uçurumu fark etmiştir. Hasta çocuk arzusunun vazgeçip tedavi olmaya karar vermiş, nihayetinde tedavi olup sağlığına kavuşmuş ve Nüzhet'i de unutmuştur.

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu adlı romanda kişilerin arzularının niteliği ve durumu içinde buldukları duruma göre farklılık gösterir. Hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp açısından bakıldığında arzuların farklı bir özneye yönelik olduğu anlaşılır. Romanın başında zor şartlar altında yoksul bir aile içinde yaşamını sürdüren hasta çocuğun arzusu; hastalıktan kurtulmak olan temel yaşamsal ihtiyaçtır. Ancak bacağına kesilme tehlikesi ile karşı karşıya kalan hasta çocuk bu arzuya ulaşma noktasında tereddütlüdür.

İstemeyerek de olsa Paşa'nın konağına gitmek zorunda kalan hasta çocuk ilk zamanlar Nüzhet sayesinde günlerini mutlu, huzurlu geçirir. Daha sonraki günlerde Nüzhet'in bu platonik aşka karşılık vermemesi ve Nüzhet'i zengin bir kişi olan Doktor Ragıp Beyin istemesi işleri altüst eder. Nüzhet ve ailesinin de bu ilişkiye sıcak bakması neticesinde hasta çocuk, arzusunun karşılığını bulamaz ve köşkten ayrılma kararı alır. Ertesi gün tekrar acı dolu günlerinin geçtiği hastaneye tekrar döner.

Arzusunun nesnesi olan Nüzhet'e bağımlı duruma gelmiş olan hasta çocuk köşkten ayrıldıktan sonra büyük üzüntü ve stres yaşar. Hasta çocuk arzusu olan Nüzhet için uzun bir süre acı çeker. Hasta çocuğun iki arzusu vardır: birincisi sağlık arzusudur, ikincisi ise Nüzhet ile mutlu olma arzusudur. Girard'ın "üçgen arzu modeli"nde kahramanın düşlediği arzuya ulaşmak için çektiği sıkıntıları ifade etmek amacıyla kullanılan "çilecilik dönemi" hasta çocuk için uzun süre devam etmiştir.

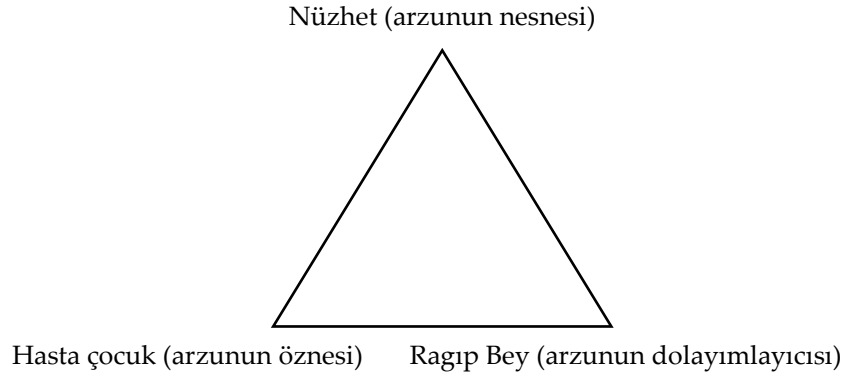
Romanda arzuları ile arzularının diğer roman kişilerinin kaderlerini etkilediği kişi hasta çocuktur. Hasta çocuk öncelikle Nüzhet'e olan arzusuna ulaşmak için çok çaba sarf eder ve arzuyu gerçekleştirmek için Ragıp Bey ile

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

münakaşa eder. Hasta çocuğun başlangıçta geçici olarak başlayan Nüzhet arzusu ezilmişlik, kendini hor görme, yoksulluk gibi duygulardan dolayı daha da güçlü ve kalıcı hale gelmiştir. Zamanla köşkte acınacak bir durumda olduğunu fark eden hasta çocuk köşkten ayrılmak ister. Hasta çocuğun sonraki arzusu ise tekrar eski yaşantısına dönmek olmuştur ve bu arzu da gerçekleşmiştir. Nüzhet'in arzusu da nikâh hazırlıkları ile gerçekleşmeye başlamıştır.

Doktor Ragıp Beyin roman boyunca arzusu da Nüzhet ile evlenip mutlu olmaktır. Romanın sonunda arzusuna kavuşacağı belirtilmiştir. Roman kahramanlarına kendi birtakım arzularına ulaşmak amacıyla eylemlerde bulunmuşlardır ve arzularına farklı şekillerde de olsa kavuşmuşlardır. Hasta çocuk sadece Nüzhet'e kavuşma, onunla mutlu mesut bir ilişki yaşama arzusuna ulaşamamıştır. Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli" bağlamında kahramanların üçgen arzu konumları şu şekildedir:

Tablo: *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*'ndaki Üçgen Arzu Konumları

Yukarıdaki tabloda, üçgenin tepe noktasında bulunan arzunun nesnesi, hem öznenin hem de dolayımlayıcının hedeflediği ve başkasıyla rekabet halinde olduğu bir karakterdir. Girard'ın modelindeki arzu algısı, çatışma oluşturabilecek bağlamda üçüncü kişiye ihtiyaç duyar. "Kurmaca yapıtlarda özne yani kahraman ve nesne vardır. Tutku uyandırıcı nesnenin doğası, nesne ve özneyi birbirine bağlayan bir arzu doğurur" (Serrican Kabalıcı,

2019: 2). Bu arzu üçgeninde ön plana çıkan temalar aşk, kıskançlık ve arzudur.

Sonuç

René Girard, anlatı türlerine değişik bakış açısı ile yaklaşan biri olup Türkçeye *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat - Edebi Yapıda Ben ve Öteki* adıyla tercüme edilen yapıtında geliştirdiği “üçgen arzu modeli” ile ismini daha çok duyurur. O, edebi eserin kahraman ile arzulan nesne arasında kahramanın arzusunu geliştiren ve olgunlaştıran üçüncü bir varlığın (ögenin) bulunduğunu ifade eder. Girard’ın tespit ettiği hususlar birçok edebi eserde karşılık bulmuştur. Genel olarak roman türünde görülse de şiir, hikâye vb. türlerde de bu modeli görmek mümkündür.

Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı eserinde “üçgen arzu modeli”nde tespit edilen birçok unsur yer alır. Romanda arzu modeli üç karakter arasında cereyan eder: başkışı hasta çocuk (arzunun öznesi), Nüzhet (arzunun nesnesi) ve Doktor Ragıp Bey (arzunun dolayımlayıcısı). Hasta çocuk, dolayımlayıcının varlığı karşısında arzunun nesnesine daha çok bağlanmak istese de talihi karşısında bedbaht olur. Çünkü kendisi hasta olmakla beraber maddi bakımdan da yetersizdir. Doktor Ragıp, Klasik edebiyattaki “rakip”i hatırlatır. Bu bakımdan başkışının önünde büyük bir engel durumundadır. Hasta çocuk, rekabet halinde olduğu arzunun dolayımlayıcısı olan Doktor Ragıp Bey ile aralarındaki uçurumun büyüdüğünü görerek umudunu kaybeder ve arzu nesnesi olan Nüzhet’ten vazgeçip tedavi olmaya karar verir.

Kaynakça

AHMADOV, R. (2018). Orhan Pamuk’un Romanlarında Üçgen Arzu, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BİNGÖL, Ulaş (2017). Peyami Safa’nın Romanlarında Doğu-Batı Meselesi Bağlamında Değerler Çatışması, *İdil dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 31, 891-921.

BİNGÖL, U. (2021). *Edebî Eser, Edebiyat Eleştirisi ve Metin Tahlili*, (Kitap bölümü), Edebiyat Yazıları II-Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri, (Editörler: Ulaş Bingöl-Enser Yılmaz), Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.

BUTTANRI, Müzeyyen (2012). Peyami Safa’nın Romanlarında Anne ve Babalar, *Erdem dergisi*, Sayı: 62, 27-40.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

ÇETİNKAYA, F. (2015). Halikarnas Balıkcısı'nın Hikâyelerine Psikanalitik Yaklaşım, *JASSS- International Journal of Social Science*, Sayı: 41, Kış 2015, 505-527.

ÇETİNKAYA, F. (2021). *Eleştirel Söylem Çözümlemesi*, (Kitap bölümü), Edebiyat Yazıları II-Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri, (Editörler: Ulaş Bingöl-Enser Yılmaz), Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.

GİRARD, R. (2013). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat*, Çev: Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul.

KUZU, F. (2009). René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli" Perspektifinde Fuzûlî'nin "Leylâ vü Mecnûn" Adlı Eserinin İncelenmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 22, Aralık 2009, 260-267.

ÖZER, H. (2013). Kuyucaklı Yusuf'ta Arzu Üçgenleri, *Türük Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, 399-408

SAFA, P. (2016). *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

SERRİCAN KABALCI, E. (2019). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli" Çerçevesinde İncelenmesi*, 2nd International Congress On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES - 2019) Proceedings, June 18-19, 2019, Istanbul-Turkey.

SİVRİ, T. (2018). Romansal Hakikatin Peşinde: Karamazov Kardeşler'de Mimetik Arzunun Eril Yönünün Ortaya Çıkışı, *Edebî Eleştiri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 65-80.

ŞENGÜL, Serap (2017). Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarının René Girard'ın Üçgen Arzu Modeli'ne Göre İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TEKŞAN, M. (2020). Modern romandan modernist romana Peyami Safa'nın Romanları. *Turkish Studies*, 15(5), 2711-2730. <https://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies>, 2711-2730.

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):16/34

Geliş Tarihi / Receive : 16.11.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 30.12.2021

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

A Sociological Perspective on Astrology Through Social Media During the COVID-19 Pandemic Process

Hatice GÜL

Dr., Türkiye

Dr., Turkey

e-mail: hgul11212@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5905-3850

Atıf/Cite as: GÜL, Hatice (2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2).Retrieved from

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

Öz

COVID-19 pandemisi uzun süredir insanların maddi ve manevi dünyasında kırılmalar yaratmıştır. Sosyal yaşamın bütün yönlerini etkileyen pandemi, bireylerin gündelik pratiklerini ve manevi yaşam alanlarını derinden etkilemiştir. Türkiye’de COVID-19’un etkili olduğu dönemde astroloji de pandeminin yarattığı manevi boşluktan sızarak sosyal medyanın gündemi haline gelmiştir. Geleneksel dönemde gazetelerin fal köşelerine sıkıştırılan astroloji, modern dönemde sosyal medya ve TV programlarında kişinin geleceğine ve karakterine yönelik tahlil ve tahminlerle yükselişe geçmiştir. Birey ve toplumun geleceğinin, gökyüzündeki gezegenler ve yıldızların hareketleriyle ilişkili olduğunu öne süren astrologların pandemiyle ilgili tahminleri, sorunlarına manevi bir çözüm arayışı içinde olanların ilgisini arttırmıştır. Aralık 2019 yılında Fatih Altaylı’nın sunduğu *Teke Tek Yılbaşı Özel* programı ve bu programın konuklarından Öner Döşer ve Dinçer Güner’in COVID-19 pandemisiyle ilgili iddiaları, Türkiye’nin astroloji tarihine damgasını vuran bir sürece eşlik etmiştir. Bu program, astroloji takipçilerinin uzun bir süre etkisinde kaldığı bir dönüm noktasını başlatmıştır. Çalışmamızda popüler hale gelmiş iki astroloğun sosyal medya üzerinden sıklıkla konuşulan COVID-19 pandemisine ilişkin gelecek tahminlerine yönelik takipçi yorumlarının mevcut durumunun bir resmi verilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda söz konusu TV programı, özellikle pandeminin birey üzerinde yarattığı etkinin anlaşılması bakımından oldukça önemlidir. Nitekim pandemi sürecinin takipçiler üzerinde yarattığı manevi bir eksikliği, programa konuk olan astrologların tahminlerine sosyal medya üzerinden verilen tepkilerde açıkça görmek mümkündür. Araştırmamızda takipçi yorumlarından da anlaşılacağı üzere pandeminin etkisiyle oluşan manevi çatlakların doldurulmasında astroloji, âdeta bir telafi mekanizması haline gelmiştir. Pandemi sürecinde takipçilerin manevi eksikliklerini telafi etme ihtiyacı, onları astrolojiye ve astrologlara yönlendirmiştir. Bu anlamda araştırmamız, COVID-19 pandemisinin takipçiler üzerindeki etkilerinin astrolojik yansımalarını gözler önüne sermesi açısından ilgili literatürdeki eksikleri gidermede sosyal bilimler alanına katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Manevi Arayış, COVID-19, Sosyal Medya, Astroloji, Takipçi

A Sociological Perspective on Astrology Through Social Media During the COVID-19 Pandemic Process

Abstract

The COVID-19 pandemic has created fractures in the material and spiritual world of people for a long time. The pandemic, which affects all aspects of social life, has deeply affected the daily practices and spiritual living spaces of individuals. In the period when COVID-19 was effective in Turkey, astrology became the agenda of social media by leaking from the spiritual emptiness created by the pandemic. Astrology, which was stuck in the fortune-telling corners of the newspapers in the traditional period, has started to rise with analyzes and predictions about the future and character of the person in social media and TV programs in the modern period. Astrologers' predictions about the pandemic, which suggest that the future of individual and society is related to planets and stars movements in the sky, have increased the interest of those who are looking for a spiritual solution to their problems. The *Teke Tek Yılbaşı Özel* program presented by Fatih Altaylı in December 2019 and the claims of Öner Döşer and Dinçer Güner, the guests of this program, about the COVID-19 pandemic, accompanied a period that left its mark on the history of astrology in Turkey. This program has started a turning point where astrology followers have been influenced for a long time. In our study, it has been tried to give a picture of the current situation of the followers' comments on the future predictions of the COVID-19 pandemic, which has been frequently spoken on social media, by two astrologers who have become popular. In this context, the TV program in question is very important, especially in terms of understanding the impact of the pandemic on the individual. As a matter of fact, it is possible to clearly see a spiritual deficiency created by the pandemic process on the followers in the reactions given over social media to the predictions of the astrologers who are guests of the program. As it can be understood from the comments of the followers in our research, astrology has almost become a compensation mechanism in filling the spiritual cracks caused by the effect of the pandemic. The need to compensate for the spiritual deficiencies of the followers during the pandemic process has directed them to astrology and astrologers. In this sense, our research aimed to contribute to the field of social sciences in compensating for the deficiencies in the relevant literature in terms of revealing the astrological reflections of the effects of the COVID-19 pandemic on the followers.

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

19

Keywords: Spiritual Seeking, COVID-19, Social Media, Astrology, Follower

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International Journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

Hatice GÜL

Giriş

Astroloji günümüzde sosyal medya ve TV programları yoluyla neredeyse her bireyin yaşamsal alanlarını renklendirmektedir. Astroloji ile ilgili astrologların ortaya koyduğu iddiaların başında astrolojinin bilimsel yönünün olmasıdır. Bu iddialarını kanıtlamak için astrologlar birtakım çalışmalara girişmişlerdir. Buna karşılık bilim insanları, astrologların çalışmalarının metodolojik olarak sorunlu ve bilimin standartlarından uzak olduğu yönünde, astrolojinin geçersiz tezlerle sahip olduğunu kanıtlamak için bazı çalışmalar yapmışlardır. Uyar'ın (2016: 51) da belirttiği gibi Türkiye'de astrolojinin popülerliğine rağmen astrolojinin bilimsel yönünün olmadığı medyada dile getirilmemektedir. Astrolojinin sosyal ağlar ve magazin basınında kapsadığı alanın büyüklüğüne rağmen Türk halkının astrolojiye verdiği öneme dair çalışmalar yoktur. Ancak astrologların sosyal medya ve TV programlarını kullanarak kitlelere yönelik geleceğe dair manipüle edici söylemleri toplumları etkisi altına almaya devam etmektedir.

İnsanlar kadim dönemden beri afet, salgın, savaş ve kişisel problemler karşısında çaresiz kaldıkları durumlarda manevi bir arayışın içerisine girmişlerdir. Özellikle son yıllarda bu arayışları sosyal medya takipçilerinin astroloji ile ilgili görüş ve beklentilerinde görmek mümkündür. Astrolojinin manevi arayışların bir parçası haline geldiği günümüzde, bu gerçeği göz ardı etmek neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Astrolojik tahminlerin veya iddiaların boyutu, beklenti ve sorunlarına bir çözüm arayışı içinde olanları astrologlara yönlendirmektedir. Arayış içinde olanlar, astrologların öngörülerinden kendi yaşamlarına uygun olanı alıp kişisel beklenti içine girmektedirler. Astrolojik bir ifadeyle, arayış içinde olanlar gökyüzünde transit halinde olan gezegenlerin, doğum esnasındaki natal haritalarına yaptığı olumlu açılardan fayda beklemektedirler.

Astrolojinin modern dünyada katettiği yol, geleneksel döneme kıyasla daha görünür hale gelmiştir. Geleneksel dönemde ön planda olmayan astroloji, modern dönemde insanların yaşam alanlarıyla iç içe geçmiştir. Esasen bu durum modernlikle birlikte yaygınlaşan maneviyat arayışları ile yakından ilgilidir. Modernleşmeyle birlikte maneviyat arayışları, yeni yaşam tarzlarının pratiğe sokulmasına yol açmıştır (Gül, 2020: 259). Geleneksel dönemde bu maneviyatı sağlayacak etkenler dinî bir temel etrafında kümelenmişken modern dönemde manevi arayışların yönü değişmiştir. Astroloji din dışı arayışların ilgi odağı haline gelirken geleneksel dönemde varlığını sürdürdüğü mecranın boyutu genişlemiştir. Astroloji geleneksel dönemde en fazla gazetelerin köşe sayfalarında yer alabilmiştir. Ancak zamanla manevi arayışların, değişen sosyokültürel şartlara göre çeşitliliği artmış, astroloji özellikle COVID-19 döneminde manevi bir arayış olarak gelebileceği en iyi noktaya gelmiştir. Astrologlar, muhafazakâr kesimin ilgisini çekmek için dinî terim ve metinleri de kullanarak hitap edecekleri kitleleri genişletme çabasına girişmişlerdir. Böylelikle dinî nitelikteki

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

metinlerin de kullanıma açılması ve tekrarlanmasıyla kişiye fayda sağlayacağı umulan esmalar ve pozitif olumlamalar, gökyüzündeki gezegenlerin olumsuz enerjileriyle baş etmenin araçları haline gelmiştir. Günümüzde insanî sorunların geldiği doruk noktada; astrologlar gelecekle ilgili öngörülerıyla insanlara, yaşamlarında bir farkındalık yaratma ve kendi kaderlerini yönetme seçeneği sunarak manevi bir rehberlik hizmeti vermektedirler (<https://www.youtube.com/watch?v=xfNhcGA3zCw>, 2020, 27 Eylül), (<https://www.youtube.com/watch?v=u17v6gTkCNI>, 2021, 23 Şubat).

Bu araştırma popüler hale gelmiş astrologların, pandeminin yarattığı manevi boşluğu doldurmadaki etkilerini anlamayı amaçlamıştır. Bunun için Fatih Altaylı'nın Aralık 2019'da *Teke Tek Yılbaşı Özel* programı ve bu programa konuk olan astrologlardan Dinçer Güner ve Öner Döşer'in COVID-19 pandemi süreciyle ilgili 2020 yılına yönelik tahminleri ve bu tahminlere yönelik sosyal medya üzerinden takipçilerin verdikleri tepkiler inceleme konusu yapılmıştır. Ayrıca ünlü astrologlardan Şenay Devi'nin Eylül 2020 tarihindeki Youtube videosunda yer alan takipçi yorumları da değerlendirilmeye alınmıştır. Buradaki amacımız astrolojinin geldiği noktayı sosyal medya ve takipçi yorumları aracılığıyla ortaya koyabilmektir. Çalışmamızda takipçi yorumları arasından araştırmaya yeterli ve nitelikli veriyi sağlayabilecek sayıda yorumlara yer verilmiştir. Türkiye'de astrolojiye yönelik bilimsel çalışmaların az olmasından dolayı araştırmamız, bu alanındaki eksikliğin giderilmesi yönünde sosyal bilimler disiplinlerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Umut Arayışlarında Cezbedici Gizem: Astroloji

Astroloji gök cisimlerinin gökyüzündeki konumlarının, toplum ve birey yaşamını etkilediğini ileri süren ve gök cisimlerinin hareketlerinin gözlenmesinden yola çıkarak geleceğe yönelik bilgileri ortaya koyan bir sözde bilimdir (Jerome, 2009; Popper, 2002; Thagard, 1978). Thagard'a (1988) göre sözde bilim, tesadüflere dayalı benzerlikler üzerinden hareket eder, kendisini ampirik hususlara bağlamaz ve yetersiz hipotez içeren karmaşık teoriler üreterek, kuram ve uygulamalarda sabit kalmaktadır. Çoğu bilim adamı astrolojinin sözde bilim olduğu konusunda ortak görüşe sahip olmasına rağmen bu iddialarının nedenlerine dair ifadeleri birbirinden farklılık gösterir. Popper (2002) astrolojinin yanlışlanabilir ve test edilebilir argümanlara sahip olamadığı için bir bilim dalı olarak kabul edilemeyeceğini belirtir. Kuhn ise (akt. Öztürk, 2012: 173-191) astrolojinin bir sözde bilim olduğunu söyler, bunun nedenini ise doğrulanabilir veya yanlışlanabilir önermelere sahip olmamasına değil çözeceği bir bulmacanın olmamasına bağlar. Jerome'a (1973: 121-130) göre astroloji büyü temellidir ve okült bilimler içinde en bilimsel olarak görünendir. Astrologlar

Hatice GÜL

horoskoplarını, yıldızların ve gezegenlerin gökyüzündeki konumlarına göre oluşturur ve bu işlemler astrolojinin bilimsel gibi görünmesini sağlar. Astroloji bu özelliğini koruduğu için bilimin alanına giremez. Adorno'ya göre (akt. Rigel ve Dursun, 2015: 239) astroloji, ikincil batıl inançtır. Gizlilik ve büyücülüğü içeren batıl inançların, çağdaş toplumlarda dolaşıma sokulmasıyla kurumsallaşması ve nesneleşmiş halidir. Dolayısıyla bilim olarak kabul edilmesinin imkânı yoktur. Bunge (1984: 36-46) ise bilim ve sözdebilimi, 'inanç sahası' ve 'araştırma sahası' olarak iki ayrı kategoriye ayırmıştır. Ona göre sözdebilimler, dinler ve politik ideolojiler gibi inanç sahasında bulunmaktadır. Böylelikle astroloji de sözdebilimin bir alanı olarak inanç sahasına girmektedir.

Astrolojiyi yorumlayan veya uygulayan, bir başka deyişle gezegenlerin ve yıldızların, toplumun ve bireyin dünyevi olayları üzerindeki etkilerini yorumlayan; onların kaderleri hakkında bilgi vererek yaşamın her yönü için öngörülerde bulunan kişiye astrolog denir (Uyar, 2016: 52; Cilacı, 1997: 37). Astrologlar geçmiş ve geleceğe ilişkin gökyüzü haritalarını kullanarak birtakım argümanlar üretirler. Bunlardan Post hoc argümanlar peş peşe gerçekleşen iki olay arasında bir delil sunmadan, kronolojik bir ilişkiye yani öncelik ve sonralık ilişkisine dayanarak bir sebep sonuç ilişkisi inşa eden argümanlardır (Damer, 2009: 180). Gökyüzündeki birtakım hareketlerden yola çıkarak astrologların yeryüzündeki meydana gelen olaylar arasında kurguladıkları sebep sonuç ilişkileri bu tip argümanlar grubuna girmektedir. Bir diğer argüman olan Ad hoc argümanlar ise iki olay arasında mutlak bir ilişkinin bulunduğu yönündeki ısrarlı inancını sürdüren birinin, böyle bir ilişkinin bulunmadığı yönündeki bir iddiaya karşılık argümanını savunmak ve korumak için ürettiği kurtarıcı argümanlardır (Bennett, 2015'ten akt. Uyar, 2016: 52). Örneğin, sosyal medyada gündeme gelen, tarihteki ilk seri katil Ted Bundy'nin doğum haritası astroloji öğrencilerine sıklıkla okutulmaktadır. Bundy'nin kamusal tanınırlık ve statüsünü gösteren onuncu evine Kuzey Ay Düğümü'nün¹ yerleşmesi, harita sahibi Bundy'e genellikle olumlu anlamda daha iyi tanınırlık, statü ve saygınlık vermesi beklenilir. Ancak Bundy'nin onuncu evine düşen Kuzey Ay Düğümü'nün ifade ettiği anlamlar; iyi anlamda şöhretli biri yerine, "kötü şöhret, kötü itibar, gözden düşme" gibi olumsuz olarak değerlendirilen Güney Ay Düğümü'nün ifade ettiği anlama dönüşmüştür. Dolayısıyla Bundy'nin onuncu evinde Kuzey Ay Düğümü olmasına rağmen anlamı, Güney Ay Düğümü'nün anlam içeriğiyle yer değiştirmiştir. Bu durumda astrologlar, iddialarını kanıtlamak için "kamusal alanda itibar, tanınma, iyi şöhret" gibi olumlu anlamlara gelebilecek Kuzey

¹ Kuzey Ay Düğümü, kişinin bu dünyada gitmesi gereken yerdir. Jüpiter gezegeni gibi olumlu etkileri barındırır. Güney Ay Düğümü ise geçmiş hayatlarla ilgilidir. Bu hayatta gidilmemesi gereken yerdir. Astrolojide olumsuz etkileri olan Satürn gezegenine benzetilir.

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

Ay Düğümü'nün etkisini göz ardı ederek, Bundy'nin doğum haritasını yorumlarken, "Güney Ay Düğümü'nün bulunduğu evde gezegen yığılmasının mevcut olduğu"² türündeki açıklamaları kurtarıcı argüman grubuna girmektedir (<http://niluferden.com/2019/01/31/ted-bundy-astrolojik-ve-karmik-analiz/>, 2019, 31 Ocak).

Astrologlar genelde popüler kişilerin haritalarından yola çıkarak doğum haritalarını yorumlarlar (<https://astrolojiokulu.com/tr/hz-muhammed-in-muhtesem-dogum-haritasi>, 2013, 9 Temmuz). Nitekim göz önünde bulunan insanların hayatları, göz önünde bulunmayanlara göre daha çok ortadır ve daha çok argüman sağlamaktadır. Kurtarıcı argümanlar, sınırsız sayıdadır. Gezegenler, sabit yıldızlar, bunların kendi aralarındaki açıları, en nihayetinde harita sahibinin harita üzerindeki potansiyeli gibi durumlar, kurtarıcı argümanın temel araçlarıdır. Doğum (natal) haritalarındaki gezegenlerin kendi aralarındaki açılarının kötü yerleşimlerine rağmen harita sahipleri, bu dünyada güzel şeyler yaşamış veya başarabilmişse; astrologlar için "harita sahipleri, haritasını iyileştirmiştir" demektir (<https://nurgulduzenli.com/astroloji-haritasi-iyilestirme/>, 2021, 13 Ocak). Aynı şekilde gezegenler arasındaki açıların olumlu yerleşimlerine rağmen harita sahipleri, bu dünyada olumsuz şeyler yaşamış ise bu durum harita sahibi için "haritasını iyi kullanamamış" tarzındaki açıklamalarla ifade edilir. Astrologlar bu tür durumlar için kurtarıcı bir argüman bulma konusunda güçlük çekmemektedirler. Esasen bu gibi örnekler çoğaltılabilir (<http://www.sukarakus.com/astroloji-makaleleri/cocugunuzun-meslek-seciminde-astroloji/> 2018, 14 Mart).

Astrolojinin sözdebilim olduğunu vurgulayan Bunge (1984: 36-46) bu topluluğun, genellikle mantık ve matematik gibi modellerle ilgilenmediğini ve bilim insanı olarak kendilerini tanımladıklarını ifade eder. Bu topluluk ayrıca iddia ettiği tezlerinin doğrulanmış bilimsel gerçeklerle uyuşması ve test edilebilir olması konusunda bir kaygı taşımamaktadır. Astroloji uzun bir süre astronomi ile iç içe geçmiş olarak varlığını sürdürmesine rağmen incelediği konular ve yöntemler açısından astronomiden zamanla farklılaşmış ve kendine özgü bir çizgi ile kehanetle özdeşleşmiştir (Cilacı, 1997: 38). Astrologlar, bu zaman diliminde bilimsel gelişmeleri göz ardı ederek bilimsel açıdan kendilerine bir şeyler katmadan, öngöründe bulunmaya devam etmişlerdir. Thagard'ın (1988) öne sürdüğü üzere bilim, zamanla kendini yeni olguları açıklayıcı teorilerle güncellerken astrologlar bilimsel gelişmeleri dikkate almayarak astrolojiyi sabit ve değişmez tutarlar. Onlara göre iki gezegen arasındaki kavuşum, kare, üçgen veya zıt açıların kuralları bellidir. Bazı açılar yararlı; bazıları ise zararlı açılardır. Geçmişte gezegenlerin konumlarına göre yaşanan olaylar, şimdi ve gelecekte de

² Bu açıklama, sayısız açıklamalardan sadece biridir.

Hatice GÜL

benzeri olaylarla ifade edilecektir. Genelde yaşanan olumsuz olaylar gezegenler arasındaki karşıt veya kare açılarla şekillenir. Yani, geçmişte salgın hastalığın seyrettiği zaman diliminde gezegenler nasıl konumlanmışsa, şimdi de aynı durumun gerçekleşmesi benzer olaylarla tezahür edecektir.

Türkiye’deki Popüler Astrologların COVID-19 Tahminleri: Pandemi ile Sınanan Astroloji

Bilimsel araştırmalar ve kutsal dinlerin vahiyleri dışında gelecekte haber vermek ve bilinmeyeni merak duygusu, insanları yeteneklerini kullanmaya ve gizemin arkasındaki olayı çözmeye sevk etmiştir. Böylelikle birçok nesnenin yorumlanması ile insanlar bilgi edinmeyi denemişlerdir. Bu bilgi edinme yollarından biri de astrolojidir. Gökyüzünün konumu ile dünyadaki olaylar arasında bir bağlantı olduğunu varsayan astroloji, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çok popülerdir. Geleneksel dönemde astrolojinin fal ile başlayan çizgisi, modern dönemde ciddi boyutlara ulaşarak bireylerin geleceğine rehberlik eden bir forma dönüşmüştür. Özellikle bu bağlamda Türkiye’de COVID-19’un etkili olduğu dönemde, COVID-19’la ilgili iddialarıyla popüleriteyi yakalamış birçok astrolog, sosyal medyada sıklıkla yer alarak astrolojiyi, ünlü magazin programcılarının gündemine taşımışlardır. Bu astrologların kendi yöntemlerince hesapladıkları tahminlerin, sosyal ağlarda yer alması salgın günlerinde sorunlarına manevi bir çözüm arayışı içinde olanların umudu olmuştur.

Fatih Altaylı’nın Aralık 2019’da *Teke Tek Yılbaşı Özel* programında yapılan astrolojik tahminler³, 2020 yılının yeni bir dünya düzenine geçiş yılı olacağına dikkat çekmiştir. Bu programda, Rusya ve Çin’in güçleneceği, Amerika’da ise ciddi krizlerin meydana geleceği ifade edilmektedir. Bu görüşmelerden bir kesit şöyle (<https://ajansspor.com/haber/bundan-tam-1-sene-once-bugunu-bildi-362254>, 2020, 30 Mart):

“2020 yılı yeni bir dünya düzenine geçiş yılını ifade ediyor. Yeni dünya düzenine geçmek için de eskinin işe yaramadığının ortaya çıkması gerekiyor. Bu ortaya çıkış süreci de her zaman sıkıntılı, krizlerle dolu ve hiç konfor olmayan bir süreçtir. Evet, yeni bir dünya düzenine geçiş var ancak öncelikle eskinin krizlerinin ve zorluklarının ortadan kaldırılması gerekiyor.

Çin, 2020 yılının tarih sahnelerinde gücünü ortaya koymaya başlayacak. Özellikle Rusya da güçlenecek ancak ben Çin’in bu noktada daha fazla güçleneceğini düşünüyorum. Çin’in kendi astroloji düzeninde, özellikle teknoloji ve teknolojik alanlarında liderlik üstleneceği gözüküyor. Önümüzdeki süreçte

³ Bkz. (https://www.youtube.com/watch?v=e8m9i3yKb_k&feature=youtu.be, 2020, 2 Ocak).

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

Amerika'nın durumuna baktığımız zaman Amerika'nın 2020 yılı içerisinde çok ciddi şekilde toprak kaybettiği bir döneme gireceğiz. Amerika bu süreçte ciddi bir darboğaza girecektir."

Bu programdaki tartışmalar, bugün oluşan sürecin tahmin edildiği iddiası ile gündeme gelmiştir. Programda özellikle Mart, Ağustos, Aralık 2020'de doğa ile ilgili afetlere dikkat çekilmiş, 28 Haziran'da Mars'ın Koç'ta 6 ay boyunca seyahat etmesinin, yeni dünya düzeninin habercisi olduğu iddia edilmiştir. Astrolog Güner sosyal medyada COVID-19'un, Türkiye'de etkili olmadığı zamanlarda salgınla ilgili astrolojik tahminleriyle adından söz ettiren astrologlardan biridir. Güner'in yanı sıra Döşer de 2020 Mart ayına dikkat çeken astrologlardan biri olmuştur. Özellikle salgın döneminin baş göstereceği ay olarak mart ayının gösterilmesi de manevi bir beklenti içinde olanların, astrolojiye olan ilgisini bir hayli arttırmıştır. Öyle ki Altaylı'nın programına katılan Güner ve Döşer'in, mart ayı ile ilgili tahminlerinden sonra Sözcü TV, astrolog Güner'e 'Astrologlar Arasında' adlı bir program tahsis etmiştir (<https://www.sozcu.com.tr/astroloji/astroloji-haberleri/dincer-guner-ile-astrologlar-arasinda/>, 2020, 18 Nisan).

Astrologların babası olarak lanse edilen Öner Döşer'in, COVID-19 ile ilgili çarpıcı iddiaları, dergi ve magazin sayfalarında yer almaya devam etmiştir. Döşer bu yayınlarda 2020 yılına dikkat çekerek mayıs ayında Venüs'ün İkizler burcunda gerilemesiyle birlikte üst solunum yollarına işaret ederek ciğerlerdeki virüse bağlı olarak hassasiyetin artacağını belirtmiştir. 2020 mayıs ve haziran ayında COVID-19'a karşı bilimsel gelişmelerin bekleneceğini; ortaya atılacak fikirler, icatlar ve gelişmelerin umutları arttıracığından bahsetmektedir (<https://www.haberturk.com/astroloji-ile-ilgili-merak-edilenler-2641081,2020>, 2020, 10 Nisan).

Öte yandan katıldığı başka bir TV kanalında "salgınla ile 2'nci veya 3'ncü dalga olacak mı?" sorusuna Güner'in verdiği yanıt dikkat çekicidir. COVID-19'la ilgili 3 -16 Temmuz arası yeni tedbirlerin olabileceğini dile getirmekte ve 2'nci dalganın olabileceğini ama bir önceki gibi güçlü olacağını düşünmediğini ifade etmektedir. Bir başka deyişle yüzde kırk oranında ikinci dalganın ve bazı kısıtlamaların gelebileceğini belirtmiştir. Ona göre Satürn gezegeni, etkisi önemli bir gezegen ve insanlar üzerinde geri hareketiyle kısıtlama yaratarak virüsün ilk ilan edildiği noktaya getirecektir. 5 Mayıs'ta 2 veya 2,5 senede burç değiştiren ay düğümlerinin burç değiştirmesiyle birlikte yani İkizler ve Yay burcuna geçmesiyle dünyadaki atmosferi değiştirecek bir etkinin oluşacağını, dolayısıyla bireyin motivasyon bulup rahatlayacağı bir sürecin başlayacağına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Güner, eğitimle ilgili yeni açıklama veya tedbirlerin gelebileceği vurgusunu yapmıştır. Aynı TV kanalında tatil yerleri ve yazlık yerlerde de yeni tedbirlerin gelebileceğini ifade eden Güner, özellikle COVID-19 salgının, gökyüzünde 4 derece Oğlak burcunda bir tutulmayla gerçekleştiğinde yaşandığına dikkat çekmektedir. Bu iddiasını

Hatice GÜL

ise geçmiş yıllardaki SARS ve MERS gibi koronavirüs ailesinin astrolojik olarak 4 derecede Oğlak burcunda bir tutulma gerçekleştiğinde ortaya çıktığı iddiasına bağlamaktadır. Dolayısıyla 4 derece Oğlak burcu, koronavirüsü tetikleyen önemli bir istatistiki derecedir. Güner, bir sonraki koronavirüs ailesini tetikleyen tarihin ise 2029 yılında olabileceğini öne sürmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=HXupi56t-Cl>, 2020, 26 Nisan).

Ünlü magazin siteleri de bu konuları sosyal medyaya taşıyarak üstelik Kur'an'dan birtakım ayet ve hadisleri, iddiaları ile birleştirerek sayfalarında gündem yaratmaya çalışmışlardır. Baba Vanga'nın yıllar önce COVID-19'dan bahsettiğini hatta Kur'an'da bile koronavirüsün geçtiğine dair başlıklar magazin basınının gündemine girmiştir. Koronavirüsle ilgili iddialar o kadar arttı ki, ABD'li bir medyum ve yazar olan Sylvia Browne'un Kehanetler (2005) adlı kitabında da koronavirüs benzeri bir hastalıkla ilgili iddiası, yazarı sosyal medyanın gündemine taşımıştır. Yıllar önce kaleme alınan ve 2005 ile 2100 yılları arasında dünyada meydana gelmesi muhtemel olayların öngörüldüğü kitabın 210'uncu sayfasında yazılanlar, günümüzde meydana gelen COVID-19 pandemisiyle olan benzerliği noktasında dikkat çekmektedir (<https://tr.euronews.com/2020/03/21/kehanetler-kitabinda-neyaziyor-koronavirus-salginini-15-sene-oncesinden-tahmin-eden-yazar,2020>, 21 Mart). Kitabın ilgili bölümünde:

“2020’lerde, akciğerleri ve bronşları ciddi oranda etkileyen, tedaviye ise zalimce direnen zatürre benzeri bir hastalığın patlaması nedeniyle ortalıkta ameliyat maskeleri ve plastik eldivenlerle dolaşan çok daha fazla insan göreceğiz. Hastalık hakkında kafa karıştırıcı olan şey ise; bir kış boyunca müthiş bir paniğe yol açtıktan sonra, on yıl içerisinde hem sebeplerini hem de tedavisini gizemli bırakarak tamamen ortadan kaybolması olacak” ifadesi yer almaktadır.

Söz konusu tahminler yalnızca astrologlar ve medya gündeminin değil bazı araştırmacıların da gündemine oturmuştur. 12 hayvanlı Türk takviminin kehanetlerini inceleyen araştırmacı Oğuzhan Türk, 2020 yılı için tahminlerin birçoğunun gerçekleştiğini ifade etmiştir. Örneğin; salgın hastalıkların tüm dünyada ortaya çıktığını, çekirge istilasının İran’da, depremlerin Elazığ’da görüldüğünü belirterek 12 hayvanlı Türk takvimine dikkat çekmiştir. Ayrıca tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüse benzer bir salgın hastalığının 'zatülcenb' ismiyle takvimde yer aldığını, hastalığın belirtilerinin öksürük, ateş, dengesiz nabız atışları, titreme ve akciğer zarına yerleşen mikrobun iltihaplanması sonucunda ağırlı bir ölüm şeklinde gerçekleştiğini, bu hastalığın şifasının ise 'udi hindi' bitkisinde olduğunu belirtmiştir (<https://www.elazigsonhaber.com/gundem/2020-kehanetleri-bir-bir-gercekleliyor-iddiasi-h62341.html>, 2020, 19 Mart).

Sosyal Medya Üzerinden COVID-19 Pandemisiyle İlgili Astrolojik Tahminlere İlişkin Takipçi Yorumları

Birey, arayışını maddi ve manevi yönü ile devam ettiren bir varlıktır. Bu arayışın, manevi yönünün doğası karmaşıktır. Bu yüzden toplum üzerindeki etkisini anlamaya çalışmak bir hayli zordur. Özellikle sekülerleşmeyle birlikte manevi arayışların çeşitliliği, bireysel düzlemde takipçilerine sınırsız umutlar kümesi sunmaktadır. Günümüzde bir endüstri hâline dönüşmüş olan pozitif enerji göndermeleri, yoga, meditasyon, astroloji gibi oluşumlar da bireysel arayışların içine dâhil olmuştur. Sıkıntılı süreçlerde beklentilerinin karşılanmasını isteyen birey, arayışını hangi düşünce biçimi olursa olsun yine de sürdürmektedir. Özellikle doğal afet, salgın gibi durumlarda bireyin, manevi bir çözüm arayışının içerisine girmesi kaçınılmazdır. İşte bu noktada sorunlarına bir çözüm arayışı içerisinde olanlar, beklentilerini tatmin edebilecek şeylere “sorgu” düzeyinde yaklaşımdan ziyade arayışın verdiği bir zayıflık ve çaresizlik durumuyla yaklaşmaktadır. Astrologlar bireylerdeki bu manevi boşluğu doldurabilecek birtakım stratejik tutumlarıyla, takipçilerinin sorunlarına çözüm aradıkları bir mecra sunmaktadır. Döşer ve Güner’in, Altaylı’da yayınlanan programı da bu bağlamda uzun bir süredir sosyal ağlar ve medyanın gündeminden düşmemiştir (https://www.youtube.com/watch?v=e8m9i3yKb_k&feature=youtu.be, 2020, 2 Ocak). Bu programı izleyen takipçi yorumlarından bazı kesitler şöyledir:

“Helal olsun gündemi yakından takip eden birisi olarak ilk defa bu sene diğer senelerden çok farklı geçmişti bu programın bu bölümüne de daha bugün denk geldim ve gerçekten tespitleriniz değindiğiniz noktalar dediğiniz gibi oldu ve yaşandı yaşanmaya da devam ediyor helal olsun cidden enteresan bir durum.”

“... bu program televizyon tarihine girer.”

“Bugün astroloji eğitimime başladım programı hayretle izlemiştim daha fazla dayanamayıp kaydoldum şükürler olsun”

“Astrolojiye asla inanmazdım şu an sok içindeyim.”

“Aman Allah’ım ben daha dedikleri bu kadar çıkan bir astroloji görmedim”

“Töbe yarabbim bu nasıl öngörüdür ya çok kötü bir yıl Allah yardımcımız olsun inşallah.”

“... Adamlar ne dediyse yaşadık... Astroloji mukemmel çalışan bir sistem Allah’ın yazdığı kader de diyebiliriz”

Hatice GÜL

“Astrolojiye hep inanırdım ama saygım 100 kat arttı bu videodan sonra”

“Astrolojiye inanmayanlar şu an saçını başını yoluyorlardır diye düşünüyorum. Müthişsiniz”

Görüldüğü üzere sosyal ortamlarda astrolojiye dayalı gelecek tahminleri, bu konunun meraklılarını cezbetmektedir. Bireyin; modern zamanda manevi tatminsizliğini telafi etmedeki yoğun ihtiyacı, onu inanacağı bir arayışın peşine itmektir. İnsanların inanma ihtiyacı ve beklentisinin özellikle ölümle yüzleştiği salgın ortamında giderek arttığı, takipçi yorumlarında gözden kaçmamaktadır. Takipçilerin gözünde astrologların iddialarının önemli kısmının, ileriki zaman dilimlerinde gerçekleşmesi astrolojinin konumunu yükseltmiş ve astroloğu “bilir kişi” konumuna getirmiştir. Takipçilerin inanma ihtiyacı, inanılan şeyin ne olup olmadığının sorgulanmamasına yol açmaktadır. Çoğu takipçinin, astrologların iddialarına “sorgu” düzeyinde bir yorum ve anlayışla yaklaşmadığı da bu bağlamda dikkat çekicidir. Özellikle ölümcül bir salgın olan COVID-19 döneminde bu durumun daha da belirginleşmesi önemlidir. Nitekim takipçilerin, astrologların bu iddialarını “hangi metotlarla” ortaya attıklarını önemsemediklerini görüyoruz. Sonuç olarak COVID-19’un ortaya çıkacağı ile ilgili iddiaların ileriki zamanlarda vuku bulması, takipçilerde astrologlara karşı güveni ve bağlılığı arttırmıştır. Dikkat edilecek olursa, 2020 yılının uzunca bir kısmını evde geçirmekte olan takipçiler için astrolojik iddialar, zor zamanlarda bir teselliye sarılmak için bir gerekçe oluşturmaktadır. Dolayısıyla astrolojinin COVID-19 döneminde insan yaşamına ciddi bir motivasyon kazandırdığı görülmektedir:

“Bu insanları tebrik etmek gerekiyor, keşke arada siyasetçilerimiz de danışmanlık alsa, muhteşemler...”

“Bu ekiple yeni bir program yapılmalı... ülkeyi yönetiyor olsam kesinlikle bu adamlar şu an danışmanlarım olurdu.. bravo!”

“Her ay bittiginde tekrar dinliyorum ve o ayla ilgili vaaoooouuuvv diyip konuyu kapatıyorum. Allahim sen marttan sonrasını hayreyle”

Görülebileceği üzere takipçilerin kullandığı ifadeler, onları inanmaya sevk eden ve ciddi bir şekilde sonraki süreçler için harekete geçiren ifadelerdir. Bu durum onların, istenilen şekilde motive ve manipüle edildiğini göstermektedir. Astrologların tahminlerine yönelik takipçilerin sergiledikleri tutum, özellikle astrologların ülkenin siyaset danışmanlığı gibi önemli kademelerinde yer alması gerektiği düşüncesi yorumlarda dikkat çeken ayrı bir detaydır.

Bir diğer taraftan önemli bir husus da iddiaların 2020 Mart ayında gerçekleşmesinin ardından takipçilerin astrologları “takip etme sıklığını”

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

arttırmasıdır. Bununla bağlantılı olarak takipçi yorumlarında birbirine benzer ortak noktaların bulunması gözden kaçmamaktadır. Esasen bu durum, astrologların takipçilerinin beklentilerini karşılamada çizdiği hedeflerin işe yaradığını gözler önüne sermektedir. Astrologlar yorumlarını ifade ederken genel bir ifade dili sergilemektedirler. Astrologların genel bir ifade dili kullanması takipçilerin, astrologların açıklamalarına karşılık tepkilerinde de genel ve ortak ifadeler kullanmasıyla sonuçlanmaktadır. Nitekim astrologların gündelik olaylarla ilgili tahminlerini ve önerilerini sunarken, herkese yönelik kullandığı genel ifadeler, takipçilerin de ortak bir algı noktasında birleşmesine imkân vermektedir. Dolayısıyla COVID-19'un Türkiye'deki mevcut durumunun değerlendirilmesi, bir şekilde yorumların da bireysel düzlemde çok genel olmasına da imkân vermiştir. Adorno (akt. Rigel ve Dursun, 2015: 239) da astrologların, astrolojik iddialarında kişilere özel yorumlardan ziyade herkes için genel ifadeler kullandığına dikkat çekmektedir. Ona göre bu durumun temelinde astrologların, kendi yorumsal hatalarını en düşük düzeye çekmek istemeleri yatmaktadır. Bu yüzden astrologların ünlü kişilerin haritalarını sosyal medya üzerinden rahat bir şekilde yorumlamalarının altındaki temel etken, yorumsal hatalarını en düşük düzeyde tutmak istemeleri yatmaktadır.

Takipçilerin yorumlarına baktığımızda astrolojik tahminlere olumlu tepki vermelerinin küçümsenmeyecek bir düzeyde olduğunu belirtmek gerekir. Çok sayıda takipçinin varlığı, astrolojinin ve astroloğun modern dünyada teşkil ettiği yerin önemini göstermektedir. Takipçiler, astrolog Güner ve Döşer'in COVID-19 pandemisine yönelik iddiaları ve verdikleri tarihlerin isabetli olması karşısındaki şaşkınlığını gizleyememişlerdir:

“Öner DÖŞER ... salgın hastalıklara dikkat edilmeli demiş.
Corona salgını çıktı...”

“Öner Bey'in 18:47'deki Mart 2020 yorumu ve 59:00'daki
Salgınlar tahmini! Ve Dinçer Bey'in 27:22 ve 1:22:51'deki
tahminleri inanılmaz!”

“Dinçer beyin dediği her şey çıkmış, tebrikler”

Görüleceği üzere astrologların iddiaları takipçilerde şaşkınlık yaratmış, onların gözünde astrologları yüceltmıştır. Bu durum, astrologlar ve takipçiler arasında bir güven bağı inşa etmiştir. Adorno'ya göre (akt. Rigel ve Dursun, 2015: 240) astrologlar sıklıkla gözlemlene ortamı bulduğu modern yaşamın kalıplarına ve tekrarlanan sorunlara ilişkin çok sayıda karakteristik duruma çözüm aramak zorundadır. Ona göre takipçiler, astrologlar tarafından güdülenmekte ve astroloji bağımlısı haline getirilmektedir. Gerçeklerle yüzleşmekten korkan takipçiler, astrologlar tarafından ihtiyaçlarının karşılanmasıyla kendilerini daha rahat bir şekilde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla takipçilerin hayal kırıklığı yaşamamalarını sağlamak, astrologların önemle üzerinde durduğu konular arasındadır. Bu

Hatice GÜL

yüzden takipçilerinin ihtiyaçlarını karşılamak, onları hayal kırıklığına uğratmamak için astrologlar, takipçileriyle kendileri arasında bir güven bağı oluşturmaktadır. Bu şekilde takipçilerini rahatlatarak motive ve manipüle etmektedirler.

Diğer yandan astrologların iddialarına olumlu tepkiler veren takipçilerin yanı sıra olumsuz tepki verenler de küçümsenmemelidir. Nitekim bu alanda doktora yaptığını öne süren astrolog Şenay Devi'nin, magazin programcısı İlkay Buharalı ile Youtube kanalındaki açıklamalarına yapılan yorumlar dikkat çekicidir (<https://www.youtube.com/watch?v=r63O0C6nB10>, 2020, 1 Eylül):

“Gökyüzü değil Allah uyarıyor ama anlayan yok”

“... Rabbim bu musibeti inşallah tez zamanda başımızdan defeder bize düşen dua etmek ve kurallara uymak”

“Bunlar astrologların bileceği iş değil. Allah bize daha nasıl bir işaret vermeli lütfen ya rica ediyorum. Böyleleri yüzünden daha başıma ne gelir ALLAH bilir...”

“Bunlara inanmayın Peygamberimize bile Vahiy gelmeyince bilmiyodu bunlar günah”

“Hicr Suresi, 16. ayet: Ant olsun, gökte burçlar kıldık ve onu gözleyenler için süsledik. Furkan Suresi, 61. ayet: Gökte burçlar kılan, onların içinde bir aydınlık ve nurlu bir ay var eden (Allah) ne Yücedir.”

“... geleceği sadece Allah'ın bildiğini bildiğin halde gökyüzü şunu dedi bunu diyor diye konuşmak... kendinize gelin ya başımıza ne geliyorsa cahilliğimizden ve Allah'a olan kulluğumuzu bilmediğimizden geliyor”

“Hadi ya koskoca bilim adamları bilemiyor da ... bilecek?”

“Bunu herkes tahmin edebilir birilerine ... profesör gibi muamele yapmayın ...”

Yorumlarda da görüleceği üzere astrolojik açıklamalara inanan kadar dine referansla astrolog ve iddialarına direniş gösteren kesimler de bulunmaktadır. Direniş gösterenlerin tepkileri, yumuşak tepkiler olmamakla birlikte sert bir tepki şeklinde ortaya çıkmaktadır. Program sunucusu Buharalı'nın astrolog Devi'nin, ünlü Osmanlı astroloğu Ali Kuşçu'nun soyundan geldiği şeklindeki iddiasına rağmen takipçilerin yorumlarına bakıldığında bu durumun çok önemsenmediğini görüyoruz. Onlar için Allah ve dinî inancının kabulü, Ali Kuşçu'nun Osmanlı döneminde kazandığı ününü bastırmaktadır. Takipçinin “... ne geliyorsa cahilliğimizden ve Allah'a olan kulluğumuzu bilmediğimizden geliyor” şeklindeki ifadesinde, astrologlara karşı ciddi bir tepkinin olduğu açıkça

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

görülmektedir. Hatta takipçiler, profesör/bilim adamları ile astrologlar arasında bir kıyaslama yaparak astrologları küçümseyici ifadeler kullanmaktadırlar. Esasen bu tepkiyle, bilim ve sözdabilim arasındaki ayrımın takipçi nezdinde de bir ayrılık yarattığı gözden kaçmamaktadır. Anlaşılan o ki astrolojinin günümüzde ulaştığı yer kadar ona inanmayanların dinî gerekçeleri meşrulaştırarak bu duruma tepki verdikleri görülmektedir. Bu sert çıkışlar bazen küçümseyici ve alaycı ifadelere dönüşebilmektedir. Bu tür ifadeler o kadar yaygın ki bunlara benzer birçok açıklamanın astrolog unvanını taşıyan diğer ünlü kişilerin sosyal medyadaki paylaşımlarının altında da görmek mümkündür (<https://www.youtube.com/watch?v=WhAr7SBefVY>, 2020, 8 Nisan). Ancak dinî açıdan inançlı bir kitlenin de astrolojiye olan ilgisini bu noktada fark etmek gerekir. Nitekim yorumlarda “astroloji ve Allah” kavramları arasında olumlu cümleler zikreden takipçiler bulunmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir TV programında 2020 yılına ait COVID-19 ile ilgili çarpıcı tahminleriyle öne çıkan astrologlar, uzun bir süre sosyal medyanın gündeminden düşmemiştir. COVID-19 pandemisine ilişkin manevi çözüm arayışlarının, astrologların iddiaları çerçevesinde hız kazanması, esasen astroloji ve astroloğun ciddi bir şekilde önemini arttırdığını göstermektedir. Özellikle modern dönemin çıkmazlarında astrologların iddialarına bel bağlamak, din dışı manevi arayışların önem kazandığı şeklinde okunabilir.

Bilimle uyuşma noktasında birtakım soru işaretlerini barındırarak bilimin yöntem ve teori akışına ters düşmesine rağmen astrolojinin etkisi Türkiye’de ciddi boyutlara gelmiştir. Geldiği noktada insanların manevi arayışlarının ve beklentilerinin bir hayli arttığını görmek mümkündür. Bilindiği gibi geleneksel dönemde daha çok dinî ayetler ve hadislere olan ilgi ön plandayken günümüzde ise astrolojinin yükselişe geçtiği bir döneme doğru giriyoruz. Astrolojik verilerin gerek sosyal medyada gerek TV kanallarında herhangi bir bilimsel geçerliliği sorgulanmadan insanlar tarafından bu kadar ilgi görmesi, manevi bir boşluğun göstergesi olarak okunabilir. Astrolojinin modern dönemde geldiği bu noktada, astrolojik tahminlerin nasıl yapıldığı ve takipçiler tarafından tahminlerin geçerliliğinin sorgulanmaması artık bilim dünyasının ciddiyetle ele alması gereken konulardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda Altaylı’nın programı önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Bu program, Aralık 2019 tarihinde COVID-19 pandemisinin, astrologlar tarafından tahmin edilmesiyle astrolojiye zirveye taşıyarak 2020 yılında bir kırılma yaratmıştır. Takipçi yorumlarından da görüleceği üzere COVID-19 sürecinde bazı yasakların gündeme gelmesi ile evlere kapanan kişilerde astrolojiye ilginin bir hayli arttığını görebiliyoruz. Salgın sürecinde eve kapanmak zorunda kalan büyük bir kesim, salgın tehdidi ile ilgili çözümlerini sosyal medyada aramışlardır.

Hatice GÜL

Bir diğer taraftan dikkat çekici bir detay da astrologların iddialarının takipçiler için önemli bir bilgi kaynağı olarak görülmesidir. Özellikle Altaylı'nın programı ve bu programla ününü pekiştiren astrologların sonraki yayınları, bu bağlamda astrolojiye olan ilgi ve beklentilerin yoğunluğunu arttırmıştır. Takipçilerinin hayal kırıklığı yaşamamaları için çaba gösteren astrologların, sonraki programlarda takipçilerinin beklentileri doğrultusunda açıklama yapmaları da onların hassasiyetlerini iyi ölçtüğü anlamına gelmektedir. Bu konu özellikle astrologların, önemle üzerinde durduğu konular arasındadır. Bu yüzden takipçilerinin ihtiyaçlarını karşılamak, onları hayal kırıklığına uğratmamak gibi tutumlar, takipçileri ile astrologlar arasında güven bağı oluşturmuştur. Astrolog bu güven bağı öncelikli olarak açıklamalarında kullandığı genel bir ifade dilini tercih etme suretiyle gerçekleştirmektedir. Genel bir ifade dili kullanarak yorumsal hatalarını en aza indirmeye çalışan astrologlar, bu şekilde takipçilerini söylemleri ile cezbetmekte ve onları rahatlatarak kolay bir şekilde motive ve manipüle etmektedirler. Bunu başarabilen astrologlar, tahminlerinde kullandığı genel ifadelerle hatalarını minimum düzeye çekerek takipçilerinin beklentileri doğrultusunda, kendileri ve onlar arasında güven bağı tesis etmektedirler.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu ise astrologların iddialarına karşı çıkan takipçilerin gerekçelerinde, din olgusunun öne çıkmasıdır. Yorumlarda astrolojik tahminlere inanan kadar dine referansla astrolog ve onların tahminlerine sert bir şekilde direniş gösteren kesimler de bulunmaktadır. Astrologların iddialarına dinî ayetlerle karşı çıkan takipçiler, astrolojiyi dinin karşısında konumlandırmaktadırlar. Ancak dine inanan bir kesimin de astrolojik tahminleri ciddiye aldığını gözden kaçırmamak gerekir. Nitekim yorumlarda "astroloji ve Allah" kavramları arasında olumlu cümleler zikreden takipçiler göz ardı edilmemelidir. Bu şekilde araştırmamızda astrolojinin, bilim ve din arasındaki çekişmesi ve belirsizliğinin takipçilerin bakış açılarına da yansıdığını belirtmek mümkündür.

Kaynakça

Bunge, M., "What is Pseudoscience?", *The Skeptical Inquirer*, Vol. 9, No 1, 1984, p. 36-46.

Cilacı, O., "Büyücülük, Modern Falcılık ve Astroloji", *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt 33, Sayı 4, 1997, s. 29-38.

Damer, T. E., *Attacking Faulty Reasoning: A Practical Guide to Fallacy-Free Arguments*, (6th ed.), Wadsworth Cengage Learning, Belmont 2009.

Gül, H., "Yeni Kentleşme Sürecinde Kentli Karakter(ler)in Sosyolojik Yansımaları", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 46, 2020, s. 257-270.

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Medya Üzerinden Astrolojiye Sosyolojik Bir Bakış

Jerome, L. E., "Astrology and Modern Science: A Critical Analysis", Leonardo, Vol. 6, No 2, 1973, s. 121-130.

Jerome, L. E., Astroloji Çürütüldü, (Çev. E. R. Pekünlü), İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.

Öztürk, Ü., "Thomas Kuhn'un Paradigma Kavrayışı Üzerine Analitik Bir İrdeleme", Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı 19, 2012, s. 173-191.

Popper, K., Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge, (Ed. N. I. Platnick), Routledge Classics (2nd ed.), Routledge, New York 2002.

Rigel, N. ve Onur Dursun, "Kültür Endüstrisinin Sahte Rasyonelitesi: Yıldız Falları", Global Media Journal TR Edition, Vol. 5, No 10, 2015, p. 227-270.

Thagard, P.R., "Why Astrology is a Pseudoscience", PSA: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association, 1978, s. 223-234.

Thagard, P.R., Computational Philosophy of Science, MIT Press/Bradford Books, 1988.

Uyar, T., "Astroloji Sözdabilimi ve Toplum için Yarattığı Tehditler Üzerine Bir Tartışma", Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2016, s. 50-60.

<https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/dincer-guner/hayatin-tadini-cikarmak-icin-sayili-gunler-kaldi-5815487/>, 5 Haziran 2021.

<https://ajansspor.com/haber/bundan-tam-1-sene-once-bugunu-bildi-362254>, 5 Haziran 2021.

<https://www.sozcu.com.tr/astroloji/astroloji-haberleri/dincer-guner-ile-astrologlar-arasinda/>, 5 Haziran 2021.

<https://www.haberturk.com/astroloji-ile-ilgili-merak-edilenler-2641081>, 5 Haziran 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=HXupi56t-CI>, 5 Haziran 2021.

<https://tr.euronews.com/2020/03/21/kehanetler-kitabinda-ne-yaziyor-koronavirus-salgini-15-sene-oncesinden-tahmin-eden-yazar>, 5 Haziran 2021.

<https://www.elazigsonhaber.com/gundem/2020-kehanetleri-bir-bir-gerceklesiyor-iddiasi-h62341.html>, 5 Haziran 2021.

https://www.youtube.com/watch?v=e8m9i3yKb_k&feature=youtu.be, 2 Temmuz 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=WhAr7SBefVY&feature=youtu.be>, 15 Temmuz 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=r63O0C6nB10>, 5 Eylül 2021.

Hatice GÜL

<https://astrolojiokulu.com/tr/hz-muhammed-in-muhtesem-dogum-haritasi>, 5 Eylül 2021.

<http://niluferden.com/2019/01/31/ted-bundy-astrolojik-ve-karmik-analiz/>, 5 Eylül 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=xfNhcGA3zCw>, 5 Eylül 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=u17v6gTkCNI>, 5 Eylül 2021.

<https://nurgulduzenli.com/astroloji-haritasi-iyilestirme/>, 5 Aralık 2021.

<http://www.sukarakus.com/astroloji-makaleleri/cocugunuzun-meslek-seciminde-astroloji/>, 5 Aralık 2021.

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):35/47

Geliş Tarihi / Receive : 19.11. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 12.17. 2021

Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Öncesi Adetler

Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks Living in the Romanian Dobruca Region

Yasemin GÜMÜŞ

Folklor Araştırmacısı, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Karabük

Folklore Researcher, Culture and Tourism Ministry, Karabük,

e-mailyasemin.gumus@ktb.gov.tr

Orcid ID: 0000-0002-3015-1999

Zhyldyz İSMAİLOVA

Doç. Dr., KBÜ, Edebiyat Fakültesi

Assoc. Dr., KBU, Faculty of Letters Department

cismailova@karabuk.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1012-048X

Atıf/Cite as: GÜMÜŞ, Yasemin – İSMAİLOVA, Zhyldyz (2021). Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Öncesi Adetler. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2), Retrieved from

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Öncesi Adetler

Öz

Her toplumun kendine özgü bir takım inanma ve uygulamaları vardır. Bu inanma ve uygulamalar o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Birey, doğumuyla birlikte içinde yaşadığı topluma ait bu uygulama ve inanmaları öğrenir ve o toplumun bir parçası olur.

Toplumsal bir varlık olan insan, beşikten mezara dek belli aşamalardan geçer. Bu aşamalar, halkbilimi çalışmaları çerçevesinde “Geçiş Dönemleri” olarak adlandırılır. Doğum, evlenme ve ölüm olarak sınıflandırılan bu dönemler; pek çok dinsel-büyüsel işlemler ve kutlamalarla zengin bir görünüm sergilemektedir. Ayrıca günümüzde Türk toplumunda coğrafi, ekonomik ve yöresel farklılıklar ile toplumsal yapının temel dinamiklerinin değişmesine bağlı olarak bu uygulama ve inanmaların değiştiği, geliştiği ya da tamamen ortadan kalktığı da göz ardı edilmemelidir.

Geçiş dönemlerinden ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmektedir. Türk topluluklarında soyun devamlılığını sağlayan bu dönem, insan hayatının başlangıcı olması nedeniyle biyolojik ve kültürel bakımdan önemlidir. Bu dönemlerde yapılan uygulama ve inanmalara; doğum olayını kutlamak ve kutsamak amacının yanında zararlı dış etkilere, doğaüstü kuvvetlerden gelen tehlikelere karşı açık olan anne ve bebeği korumak için de başvurulur.

Çalışma, Romanya’da Tatarların yoğun olarak yaşadığı Köstence ve Tulça bölgesinde yapılan “doğum” ve “çevresinde oluşan adetler” konulu alan araştırmamızda kaynak kişilerden derleme metoduyla elde edilen bilgiler ışığında kaleme alınmıştır. Elde ettiğimiz derleme verilerinin bir bölümü, tarihsel bağ ve örneklerle ilişkilendirilerek doğum öncesi başlığı altında incelenmiştir. Doğum öncesi, çocuk sahibi olunmasına karar verilmesinden başlayarak, doğum olayının başladığı döneme kadar olan bir bölümdür. Makalenin yazılma amacı, Dobruca Türklerinin doğum geleneklerine ilişkin kültürel birikimi yazılı ortamda paylaşarak gelecek nesillere taşımak ve Türk toplulukları arasında “doğum adetleri” bağlamında geleneksel değerlerin bütünlük çerçevesinde sürdürüğünü göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Dobruca Türkleri, Çocuk, Adet, Kadın.

Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks Living in the Romanian Dobruca Region Abstract

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International Journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

**Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum
Öncesi Adetler (Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks
Living in the Romanian Dobruca Region)**

Every society has its own set of beliefs and practices. These beliefs and practices constitute the culture of that society. The individual learns these practices and beliefs of the society, and he/she lives in with his/her birth and becomes a part of that society.

A human, as a social being, goes through certain stages from the cradle to the grave, and these stages are called "Transition Periods" within the framework of folklore studies. These periods, which are classified as birth, marriage and death; It displays a rich appearance with many religious-magical processes and celebrations. In addition, it should not be ignored that these practices and beliefs have changed, developed or completely disappeared due to the geographical, economic and regional differences and the change in the basic dynamics of the social structure in Turkish society.

Birth, the first of the transitional periods, is always considered a happy event. This period, which ensures the continuity of the lineage in Turkish communities, is biologically and culturally important because it is the beginning of a human life. The practices and beliefs made in these periods; In addition to the purpose of celebrating and blessing the birth event, it is applied to protect the mother and baby who are open against harmful external influences and dangers from supernatural forces.

The study was written in the light of the information obtained from the source persons in our field research on "birth" and "customs formed around it" in the Constanta and Tulça regions, where Tatars live intensively, in Romania. A part of the compilation data we obtained has been examined under the title of prenatal by associating with historical ties and examples. The purpose of writing the article is to share the cultural accumulation of Dobruja Turks' birth traditions in written form and to convey them to future generations and to show that traditional values continue within the framework of integrity in the context of "birth customs" among Turkish communities.

Keywords: Keywords: Birth, Dobruja Turks, Child, Tradition, Woman

Giriş

Geçiş dönemleri diye adlandırdığımız doğum-evlenme ve ölüm aşamalarında insan güçsüz ve zararlı etkilere açıktır. Bu dönemlere eşlik eden birtakım inanış, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlemlerin amacı, bireyin yeni durumunu tayin etmek, kutsamak, tehlikeli ve zararlı etkilere korumaktır (Örnek, 1977, s. 131).

Dünyaya gelen her çocuk anneye kimlik, babaya itibar ve akrabaya güç kazandırmaktadır (Artun, 2018, s. 153). Doğum etrafında kümelenen inanışlar kadını, çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak bazı adetleri ve bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlar (Örnek, 1977, s. 132).

Saha çalışmasını gerçekleştirdiğimiz Dobruca, Romanya'da Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgedir. Dobruca Bölgesi, doğuda Karadeniz, kuzeyde ve batıda Tuna Nehri arasında kalan ve Bulgaristan sınırına kadar uzanan geniş topraklardır (Özbek ve Ünal, 2017 s. 262). Dobruca adı ise Güney Dobruca'nın Karadeniz Bölgesinde yaşayan ve Oğuz Türklerinin beyi olan Dobrotiç'ten gelmektedir (Ustabulut ve Kara, 2016, s. 6).

1783'de Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla binlerce Tatar bölgeye gelmiştir. Bu göçlerin büyük bir kısmı Dobruca'ya yapılmıştır. Dört asra yakın bir süre Osmanlı hakimiyetinde kalan Dobruca Bölgesi, tam bir Türk yurdu haline gelmiştir. En büyük kitle göçü ise 1856'dan itibaren gerçekleşmiştir. Romanya'da Türklerin çoğu Dobruca bölgesinde Köstence, Mecidiye, Tulça gibi şehirlerde yaşamaktadır (Bozkurt, 2008, s. 10-15).

Siyası baskılara rağmen Dobruca Türkleri, Türk dünyasıyla ortak birçok geleneği devam ettirmenin yanı sıra kendilerine has kültürel yapıyı da korumaya gayret etmişlerdir. Bölge halkının doğum konusunda geçmişten günümüze getirdiği uygulama ve inanmaların bir bölümü doğum öncesi başlığı altında incelenmiştir.

1. Doğum Öncesi İnanış ve Uygulamalar

Bütün topluluklarda mutlu bir olay olarak kabul edilen doğum, kadının toplumda saygınlık kazanmasına ve erkeğinin gözüne girmesini sağlar. Doğum yapan kadının, soyun devamına katkı sağladığı için akraba ve grup içinde yeri sağlamlaşır. Çocuk sahibi olan baba da toplumda saygı görür ve geleceğe güvenle bakar (Örnek,1977, s 132).

Araştırma bölgemizde; "Allah her evi şen etsin" (KK2) "kimsenin kucacı boş kalmasin" (KK7) şeklinde yapılan dualar ile "Çocuksuz ev susuz değirmene benzer." (KK5), (KK6), (KK7) atasözü ile "mutlu aile olabilmede" çocuğa yüklenen işlevin altı çizilmiştir.

Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum Öncesi Adetler (Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks Living in the Romanian Dobruca Region)

“Çocuk sahibi olabilmek” koşulunu gerçekleştirmek için alınan önlemler ve yapılan pratikler bebeklik döneminden itibaren başlar. Yörede bu konu ile ilgili tespitler şunlardır:

Havale geçiren erkek çocukların ilerde çocukları olmaz, diye kaygılanır (KK3).

Gelinin çocuğu olması için, eve geldiği ilk gün yüzünü oklava ile bir çocuk açar ve çocuk oklava ile gelinin sırtına vurur (KK1), (Önal, 1998, s. 33).

Gelinin çocuğu olması için, eve geldiği ilk gün yüzünü, yengenin getirdiği erkek çocuk iki tahta kaşık ile açar. Bu uygulamada amaç gelinin ilk çocuğunun erkek olmasıdır (KK1), (Ekrem, 1992, s. 94).

Gerdek gecesi gelin ve damada, iki rekat namaz kılıp hayırlı çocukları olması için dua etmeleri söylenir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK6), (Önal, 1998, s. 190).

Gerdek gecesi sabahı, yeni çiftin çok çocuğu olması için eve un ve et getirilir. Alınan malzemelerle yöresel bir yemek olan “kaşık börek çorbası” (tatar çorbası) pişirilir (KK1), (Ekrem, 1992, s. 95; Önal, 1998, s. 204).

1.1. Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma

Türk topluluklarında çocuk sahibi olamamak bir ailenin yaşayabileceği en olumsuz durumlardan biri olarak algılanmaktadır.

“Çocuksuzluk” motifinin yer aldığı Dede Korkut Hikayeleri’nden Dirse Hanoğlu Bohaçhan Hikayesi’nde, Dirse Han’ın çocuğu olmadığı için Bayındırhan’ın çadırında kara otağa konup, altına kara keçe serilmiş ve kara koyun yahnisi önüne konulmuştur. Bunun Bayındırhan’ın buyruğu olduğu söylenmiş “oğlu kızı olmayanı Yüce Tanrı hor görmüştür, biz de hor görürüz.” denmiştir (Gönen, 2005, s. 105).

Çocuksuz kadının Kırgızlarda beşik toyu, düğün gibi törenlere katılmasına izin verilmez (Yeşil, 2015, s. 117). İzmir’de ise çocuksuz kadının geline kına yakması ve çeyiz işleriyle ilgilenmesi istenilmez (Dülger, 2019, s. 61).

1.1.1. Halk Hekimliği Kapsamına Girenler

Günümüzde modern tıbbın bütün imkanlarından yararlanılırken halk hekimliği yöntemlerine de eş zamanlı başvurulmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

Ebenine/ebeanne adı verilen köy ebeleri tarafından çeşitli otlardan yapılan ilaçlar kadın tarafından rahim içine yerleştirilir (KK2), (KK5).

Sıcak su ve ot kaynatılıp çay yapılır. Kadın çay buğusuna oturur (KK1), (KK2), (KK5).

Kadının beli çekilir, beline ve göbeğine çömlek/küp vurulur. Karın bölgesi kuşakla sıkıca bağlanır (KK1), (KK3), (KK4), (KK5).

Bölge genelinde kadının kendini sıcak tutması öğütlenir. Kadın ısıtılmış tuğlaya oturur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

1.1.2. Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olan Uygulamalar

Dede Korkut Hikayelerinde çocuk sahibi olmak için önce Tanrı'nın rızasını kazanmak gerektiğinden söz edilir. Bunun için açlar doyurulur, çıplaklar giydirilir, borçlu borcundan kurtarılır ve kutlu kişilerin duası istenir (Gönel, 2005, s. 106).

Manas destanında çocuğu olmayan Cakıp Han karısına "ata mezarlarını ziyaret etmesini, elmalı yerlerde ve kutlu pınarlarda yatmasını" söyler. Bu bağlamda Kırgız-Kazaklarda kısır kadınlar sahrada tek başına biten bir ağaç, bir pınar yanında geceleyip koyun kesip geceler (İnan, 1986, s. 168).

Tatar Türklerinde ise çocuk sahibi olamayan ailenin, kapı kenarlarını değiştirmesi, kısır kadının çocuklu kadının yastığında uyuması ve tabağından yemesi ile çocuk sahibi olacağı inancı yaygındır (Yeşil, 2015, s. 120).

Bölgede tespit edilen dinsel ve büyüsel uygulamalar şunlardır:

Hamile kalmak isteyen kadın İsakça'daki İsak Baba Türbesi'ne gider, dua eder (KK3), (Önal, 1998, s. 34).

Hamile kalmak isteyen kadın Babadağ'da Sarı Saltuk Baba ve Koyun Baba Türbesi'ne gidip adak adar (KK2), (KK3), (KK7), (Önal, 1998, s. 34).

Hamile kalmak isteyen kadın Sığıtmaç Evliya Türbesi'ne gider (KK5), (Önal, 1998, s. 34).

Türbeye giden kadın dua edip adak adar. Çocuk dünyaya geldiğinde aile çocuğu tekrar türbeye götürür. Çocuk dünyaya gelince, aile çocuğun adını İsak koyar ve türbede koç kesip fakirlere dağıtır (KK3).

Bölgede yedi sene çocuğu olmayan aileler kurban keserek çocuk ister (KK4).

Çocuk sahibi olmak için hamayıl/muska yaptırılır. Doğum sonuna kadar kadın üzerinde taşıdığı bu muskayı, doğum sonrasında çocuğun yastığının altına koyar (KK1), (KK3).

Çocuğu olmayan kadının evini değiştirmesiyle ailenin çocuğu olacağına inanılır (KK1).

Çocuğu olmayan bir kadın, çocuğu olan bir arkadaşından bir eşyasını hatıra alıp kullanır (KK1), (KK5).

Çocuğu olmayan kadın hayvanlara iyi davranır ve yem verir (KK1), (KK5).

1.2. Çocuğu Olmayan Kadın ve Erkeğe Verilen İsimler ve Toplumun Tutum ve Davranışları

Dobruca Türklerinde anne olmak bir kadından kusursuz yapması beklenen bir rol; kazanması istenen bir statüdür.

Çocuğu olmayan kadına “kısır” denir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Çocuğu olmayan kadına “fena insan ki Cenabı Allah onu bir evlattan bile mahrum etmiştir” denir (KK1).

Kendini bilmezler kavgada çocuksuz kadının yüzüne “işe yaramaz meyvesiz bir ağaçsın” der (KK1), (KK3).

Köylerde kısır kadına “kısır inekte süt olmaz, haylazda yüz olmaz” denir (KK6), (KK7).

Çocuk olmayınca kadın suçlanır, erkeklere bir şey denmez (KK2), (KK3), (KK5)

Erkeklere koç yumurtası yedirirler (KK1).

1.3. İstenmeyen Gebeliğin Sonlandırılması

Geleneksel kültürde doğum kontrolü sağlamak, gebeliği sonlandırmak için bazı uygulamalara başvurulur. Örneğin; Safranbolu’da rahme sabun, kil, ebegümece otu, yanmamış kibrit çöpü konulur ve şiş, rahim içinde dolandırarak bebek düşürülür (Artun, 2018, s. 161).

Bölgede gebeliği önleyici ve istenmeyen gebeliğin sonlandırılmasına yönelik uygulamalar şunlardır.

Ateşte eritilen nişadır, un gibi küçük parçacıklar haline getirilip mısır tanesi büyüklüğünde hazırlanır ve ilişki sonrası rahmin içine konur (KK1), (KK5).

Rahim içine limon tuzu, sabun konulur (KK3).

Çocuğu düşürmek isteyen kadın aç karnına soğan kabuğu kaynatıp içer (KK4).

Ağaç dalı (KK1) veya örgü şişi (KK3) rahime sokulur.

Ağır yük sırtta alınır ve yüksekte atlanır. Kilim silkelenir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Bu uygulamalara rağmen düşmeyen çocuğa “ bu dünyada bir kısmeti var” ve “Cenabı Allah anasına çivi ile çakmış” şeklinde yorumlar yapılır (KK7).

1.4. Hamileliğin Anlaşılması/ Aşerme

Uygur Türklerinde “sezik”, “sezik boluş” (Öger 2012, s. 1683) Kazak Türklerinde “jeriktik” denilen aşerme dönemi, anne adayının canının özellikle bir yiyeceği yemek istemesi ya da aşırı mide bulanması olarak karşımıza çıkan hassas bir dönemdir (Mukhtarkanova 2020, s. 89).

Aşerme dönemine bölgede aş yerme (KK1), (KK2), (KK5), aş çalımı (KK3), (KK4) imrenme (KK2) olarak adlandırılır.

Bebek bekleyen kadına “iki canlı”, “hamile”, “gebe” denir.

Bu dönemde anne adayının sağlığına ve isteklerine önem verilir. Aşeren kadının canının istediğini yemediğinde çocukta bir eksiklik olacağı inancı yaygındır. Bu nedenle hamile kadına aşerdiğini bulmak, ikram etmek gerekir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

1.5. Hamile Kadına Önerilen Uygulamalar ve Kaçınmalar

Hamile kadının yediği şeylerin, sık sık baktığı insan ve hayvanların çocuğun kişiliğini, vücudunu, yüz yapısını etkileyeceği düşünülür (Boratav, 1984, s. 146). Bu yüzden kadın, doğacak bebeğin olumsuz etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınır; bebeği olumlu etkileyecek bazı eylemleri ise özenle uygular (Artun, 2018, s. 169).

Bölgede hamile kadına önerilen uygulamalar şunlardır:

Hamile kadın güzele bakarsa çocuğu güzel olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6).

Hamile kadın aya bakarsa çocuğu güzel olur (KK1), (KK7).

Hamile kadının gezerken bildiği duaları ve kelime-i şahadet getirmesi istenir (KK1), (Önal, 1998, s. 38).

Hamile kadın, hamile olduğunu herkesle paylaşmaz. Aksi halde kadına nazar değer ve çocuk düşer (KK1), (KK3), (KK4).

Hamile kadın hareketli olursa doğumu kolay olur (KK1), (KK5).

Hamile kadın hayvanlara yem verirse doğumu kolay olur (KK1), (KK5).

Bölgede hamile kadına önerilen kaçınmalar ise şunlardır:

Hamile kadın tavşana bakarsa bebeğin ağzı yirük/yırtık olur (KK1), (KK3).

Hamile kadın kötü bir hayvana bakmaz. Eğer istemeden görürse iki elini arkada birleştirip belini ovar (KK1).

Hamile kadın koyun sürüsünün önünden geçerse çocuğun burnunda şekil bozukluğu olur (KK4).

Hamile kadın at arabasının önünden geçerse çocuk sakat olur (KK4).

**Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum
Öncesi Adetler (Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks
Living in the Romanian Dobruca Region)**

Hamile kadın muşuğa (kediye) ayağıyla vurursa çocuğun sırtı dük (kıllı) olur (KK4).

Hamile kadın sırıgın altından geçmez (KK4).

Hamile kadın izinsiz bir yiyeceği yemek için saklarsa ve/veya gizlice yerse bebeğin vücudunda izinsiz şeyin izi/ nişanı olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Hamile kadın izinsiz bir şey yerken “iki canlıyım” derse iz olmaz (KK4).

İzinsiz yediği yiyeceğin izinin çocuğun vücudundan gitmesini isteyen anne, eşikte, kalçası dışarı bakacak şekilde çocuğunu kırk gün emzirir (KK4).

Hamile kadın engelli birini gördüğünde başını çevirir (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Hamile kadının televizyondaki çirkin şeylere, yaramayan, kötü şeylere bakmaması istenir. Aksi takdirde bebeğin ona benzeyeceği düşünülür. (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Hamile kadının kötü huylu, hayırsız kişileri ayıplaması, yorum yapması engellenir. Aksi halde bebek ayıplanan kişiden daha kötü ahlaklı olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6).

Hamile kadın, bebeğin ömrü kısalı diye saç kestirmez (KK6).

1.6. Cinsiyet Tayini ve Cinsiyet Tercih

Geleneksel kültürümüzde çocuk sahibi olmak kadar erkek çocuk sahibi olmak da çok önemlidir. Toplumsal statü kazandıran ya da kaybettiren bu durum, Dede Korkut Hikayeleri’nde “oğlu olanlar ak, kızı olanlar kızıl ve oğlu-kızı olamayanlar ise kara çadırda oturmaları” ile karşımıza çıkar (Kalafat, 1998, s. 103).

Kırgızistan’da erkek çocuğuna “tuyak kaltıruu” (neslin devamı), “atanın kalgan işin ulantuu” (babanın kalan işini devam ettirme), “atanın atınöçürbö” (babanın adını yaşatma) gibi roller biçilmiştir (Ünal, 2017, s. 14).

Araştırma bölgemizde ilk çocuğun cinsiyetinin önemli olmadığı vurgulanmakla birlikte tespit edilen diğer uygulama ve inanmalar şunlardır:

Her eve bir erkek evlat gereklidir (KK1).

Soy ismini yürütecek erkek evlat, çok önemlidir (KK4).

Anılmak/kalmalık olacak erkek çocuk isteriz (KK6).

Erkek çocuğa bahçe elması, kız çocuğa dağ elması, denir (KK1), (KK5).

Günümüzde çocuğun cinsiyeti her ne kadar tıbbi yöntemlerle öğrenilse de geleneksel tahmin ve yorumlar yapılmaya devam etmektedir.

Safranbolu'da hamile kadının haberi olmadan oturabileceği minderlerin altına bıçak/tabanca ve makas konur. Hamile kadının habersiz oturduğu minderin altında bıçak/tabanca olursa erkek; makas olursa kızı olur (Mazıcı, 2012, s. 108)

Bölgede konu ile uygulanmaya devam eden uygulama ve inanmalar şunlardır:

Hamile kadının görebileceği bir yere iğne konulur. Hamile kadın o iğneyi göz tarafından alırsa kızı, uçlu kısımdan alırsa erkek çocuğu olur (KK1).

Hamile kadının başına haberi olmadan bir tutam tuz konur. Daha sonra kadın elini burnuna götürürse ya da burnunu kaşırsa erkek, elini ağzına götürürse kız çocuğu olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (Önal, 1998, s.38).

Hamile kadının önüne bir çember açılır. Ortadan tutarsa kız kenardan tutarsa erkek olur (KK6).

Hamile kadının kalçası geniş olursa kız, karnı sivri olursa erkek çocuğu olur (KK1), (KK2), (KK3), (KK4), (KK5), (KK6), (KK7).

Hamile kadının alnında leke olursa kızı olur (KK5).

Hamile kadının dudakları kalınlaşırsa kızı olur (KK1).

Hamile kadın çirkinleşirse kızı, güzelleşirse erkek çocuğu olur (KK1), (KK3), (KK5).

Hamile kadın baharatlı, acılı, ekşili yerse kız; tatlı, et yemek isterse erkek çocuğu olur (KK1), (KK2), (KK3).

Anne karnında çocuğun başı sağ tarafta ise erkek çocuğu, sol tarafta ise kızı olur (KK1), (Önal, 1998, s. 38).

Anne karnında ilk aylarda kıpırdanma olursa kız, sonraki aylarda kıpırdanma olursa erkek çocuk olur (KK1), (KK2), (KK5), (KK6).

2. Değerlendirme

Dobruca Türklerinin doğum öncesi geleneklerini incelediğimiz bu çalışmada, Türk dünyasında uygulanan benzer ve farklı uygulamalara da değinilmiştir. "Doğum" ve "çevresinde oluşan adetler" değişime oldukça açıktır. Çünkü modern tıpta yaşanan gelişmeler ve sağlık hizmetlerinin daha kolay ulaşılabilirliği geleneksel uygulamaların bazılarının tamamen unutulmasına bazılarının ise değişen ve gelişen toplum dinamiği içinde yeniden şekillenmesine neden olmuştur.

Tespit edilen birçok adet ve inanmalarda eski Türk inanç sisteminden ve İslami motiflerden izler bulunmaktadır. Dobruca Türklerinde evlenen

**Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum
Öncesi Adetler (Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks
Living in the Romanian Dobruca Region)**

çiftlerden soyun devam etmesi için erkek çocuk beklentisi belirgindir. Yine çocuksuzluğun nedeni kadın olarak görüldüğü için, hamile kalmak amacıyla yapılan dinsel- büyüsel ve halk hekimliği uygulamaları kadın merkezlidir.

Hamilelik sırasında hamile kadına önerilen kaçınmalar ve önerilen davranışlar geçerliliği devam etmektedir. Bu inanmalar kadının hamilelik sırasında yanlış davranışlardan uzaklaştırmaya yönelik uygulamalar olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Halk biliminin temel çalışma konularından biri olan ve geçiş dönemlerinin ilk aşaması olarak adlandırılan "doğum adetleri" yüzyıllarca var olan geleneksel kültürümüzün bir parçasıdır. Bu çalışma ile alanda tespit edilen verilerin kayıt altına alınarak ortak Türk kültür hafızamıza katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça / Reference

- Artun, E. (2018). *Türk Halkbilimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bozkurt, G. S. (2008). "Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı", *Karadeniz Araştırmaları*, 5 (17). s.1-31.
- Dülger, C. (2019). "İzmir Ödemiş'te Kına Gecesi Adetleri", *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1.
- Ekrem, M. A. (1992). "Nogay Türklerinde Kız isteme, Söz Kesme ve Düğün Gelenekleri", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:167, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi:37, Ankara.
- Gönen, S. (2005). " Dede Korkut Hikayelerinden Günümüze Yansıyan Doğum Adetleri" *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 18, Ankara.
- İnan, A. (1972). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kalafat, Y. (1998). *Kuzey Azerbaycan- Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dini İzleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mazıcı, B. (2012). *Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Mukhtarkanova, R. (2020)." Kazak Türklerinde (Jambıl Yöresi) Doğum Adetleri". *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 2(1),88-93.
- Öger, A. (2012). "Uygur Türklerinin Doğum Âdetleri", *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012*, p.1679-1694.
- Önal, M. N. (1998). *Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum Evlenme ve Ölüm Adetleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Örnek, S. V. (1977). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özbek, S. ve ÜNAL, T. (2017). "Ocak 1918 Tarihli Rapora Göre Dobruca'nın İdari, Siyasi ve Demografik Yapısı", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11(21), s.261-276.
- Ustabulut, M. Y. ve Kara, K. (2016). "Romanya'da Türk Dili Tarihi ve Dobruca'daki (Köstence) Türkoloji Eğitimi", *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 1 (2), s.1-16.

**Romanya-Dobruca Bölgesinde Yaşayan Türklerde Uygulanan Doğum
Öncesi Adetler (Traditional Prenatal Customs Practiced Among Turks
Living in the Romanian Dobruca Region)**

Yeşil, Y. (2015). "Türk Dünyası'nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler", *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9), s.117-136.

AEGM-Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi: YB2013.0513, YB2013.0514, YB2013.0515, YB2013.0516, YB2013.0517, YB2013.0518, YB2013.0519; CD2013.0121, CD2013.0122, CD2013.0123, CD2013.0124, CD2013.0125, CD2013.0126, CD2013.0127.

Kaynak Kişi Listesi

KK1, Gokşıra RASBİYE, 1935 doğumlu, okuryazar, Köstence Karamurat
(Derleme Tarihi 27.11.2012).

KK2, Naziye REŞİT, 1946 doğumlu, okuryazar, Tulça Merkez
(Derleme Tarihi 27.11.2012).

KK3, Fitnat ALİ, 1935 doğumlu, okuryazar değil, Tulça
(Derleme Tarihi 27.11.2012).

KK4, Servet BORSEYİT, 1947 doğumlu, okuryazar, Cobadin
(Derleme Tarihi 28.11.2012).

KK5, Hacer ÖMER, 1942 doğumlu, okuryazar değil, Köstence-Başpınar Köyü
(Derleme Tarihi 28.11.2012).

KK6, Ayşe AHMET, 1943 doğumlu, okuryazar, Köstence Tekirgöl
(Derleme Tarihi 29.11.2012).

KK7, Aliy NİNE, 1947 doğumlu, okuryazar, Köstence- Tekirgöl
(Derleme Tarihi 29.11.2012).

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):48/68

Geliş Tarihi / Receive : 07.11. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 23.12. 2021

Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı

Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tales

Gülcan CAYMAZ

Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, TÖMER

Prelector, Karabuk University, TOMER

e-mail: glcncymz@hotmail.com

Orcid ID: 0000 - 0002 - 1890 - 5997

Atıf/Cite as: Caymaz, Gülcan (2021). Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2), Retrieved from

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı

Öz

Masallar, halkların kültür hazinesini ve yaşam şeklini içinde barındıran, eğlendiren, eğlendirirken düşündüren, inandırma amacı gütmeyen edebi bir türdür. Masallar aracılığı ile toplumların sahip olduğu dil, kültür yapısı ve yaşam şekli kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Önceleri şifahi olarak yayılan masallar, daha sonraları kayıt altına alınır ve yazıya geçirilir, halkların milli hafızasını oluşturmada önemli bir rol üstlenen masallar, insanların sahip oldukları dili ve kültürü geleceğe aktarmada bir köprü vazifesi görür.

Önceleri bir kaynaktan beslenen ve belli bir bölge içerisinde anlatılan masallar, zaman içerisinde savaşlar, göçler vb. kitlesel hareketlerle dünya üzerinde yayılarak varyantlaşır, iyilik, kötülük... gibi kavramları gerçeğe bağlı kalmadan varlıklar üzerinden kendisine konu edinir. Masallar, maddi, manevi değer yargıları çerçevesinde gelişir ve tüm insanlık için evrensel bir nitelik kazanır. Bu haseple bölgeler ve milletler arasında farklı kahraman isimleriyle aynı konu ve motifleri içeren masalları görmek mümkündür.

Kırgız ve Anadolu Türkleri de aynı kültür dairesine ait olmakla birlikte, zaman içinde yapılan kitlesel göçler nedeniyle her iki halkın yaşam şekillerinde bazı farklılıklar görülmektedir. Türkler, doğudan batıya doğru göç ederken içinde buldukları coğrafyalarla ve kültürlerle etkileşime girmişlerdir bu da onların geleneksel yaşam şekilleri ve sosyal hayatları üzerinde etkili olmuştur. Bahsedilen bu değişimlerin en açık örnekleri, Kırgız ve Anadolu masal metinlerinde gözler önüne serilmektedir. Bu çalışmada, Kırgız hayvan masallarından ve Anadolu hayvan masallarından hareketle her iki halkın coğrafi yaşamı ve sosyal yaşamı mercek altına alınacaktır. Türklerin geleneksel yaşam tarzı olan konargöçer hayatın, yapılan göçlerle birlikte nasıl mekânsal bir değişim gösterdiği örnek cümlelerde verilecektir. Masal metinlerindeki doğal mekânlar ve yapay mekânlar belirlenerek elde edilen bulgular karşılaştırmalı şekilde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hayvan Masalları, Mekân, Kültür, Konargöçer Hayat, Yerleşik Hayat.

Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tales

Abstract

Tales are a literary genre that contains the cultural treasure and way of life of peoples, entertains, makes them think while having fun, and does not aim to make you believe. The language, cultural structure and lifestyle of societies are transferred from generation to generation through fairy tales. The tales, which were spread verbally at first, are later recorded and written down. The tales, which play an important role in creating the national memory of the peoples, serve as a bridge in transferring the language and culture to the future.

The tales It spreads around the world with mass movements and becomes variant, and it deals with concepts such as goodness, evil... through beings without being tied to reality. Tales develop within the framework of material and spiritual value judgments and gain a universal quality for all humanity. For this reason, it is possible to see tales with the same subject and motifs with different hero names among regions and nations.

Although Kyrgyz and Anatolian Turks belong to the same cultural circle, there are some differences in the lifestyles of both peoples due to mass migrations over time. As Turks migrated from east to west, they interacted with the geographies and cultures they lived in, which had an impact on their traditional lifestyles and social lives. The clearest examples of these changes are revealed in the Kyrgyz and Anatolian fairy tale texts. In this study, the geographical life and social life of both peoples will be examined based on the Kyrgyz animal tales and Anatolian animal tales. Example sentences will be given about how the nomadic life, which is the traditional life style of the Turks, changed spatially with the migrations. By determining the natural spaces and artificial spaces in the fairy tale texts. Obtained findings will be evaluated comparatively.

Keywords: Animal Tales, Place, Culture, Nomadic Life, Resident Life.

Kırgız ve Anadolu Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Masal, nesirle söylenen, dini inançlardan ve törelerden bağımsız, hayal ürünü, anlattıklarına inandırma amacı gütmeyen, kısa anlatı türüdür. (Boratav, 2016, s.85). Bu anlamda masalların en eski dil örneklerinin izlerini taşıdığı söylenebilir. Masallar diliyle oluştuğu toplumun kültürünü de içerisinde taşır. Daha çok sözlü üretilen kalıp sözlere benzer biçimde ilk örnekleri bakımından sözlü olarak üretilir (Kundakçı, 2020, 4).

Masallar, insanların dilini, kültürünü ve yaşayış tarzlarını gelecek nesillere aktaran en önemli anlatı türlerinin başında gelmektedir. Eğlendiren, eğlendirirken ders veren ve düşündüren bu anlatı türü, ulusların kimlik

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

kodlarını bünyelerinde barındırırlar. Dünya üzerinde her bölgede var olan ve evrensel bir nitelik taşıyan masallar, önceleri şifahî olarak kendisine yayılma alanı bulur. İlk olarak Grimm kardeşler tarafından derlenerek kayıt altına alınan bu masallar, sonraları halk bilimi alanında araştırma konusu olarak bilimsel bir şekilde ele alınır. Tarih Öncesi Nazariye, Tarihi Nazariye, Antropolojik Görüş şeklinde incelenerek masalların nereden geldiği ve kaynağı araştırılmaya çalışılır. Masallar hakkında bilimsel çalışmaların giderek yaygınlaşmasıyla birlikte Atti Aarne, V. Propp, Stith Tompson, Pertev Naili Boratav gibi araştırmacılar masalları kendi içinde kategorize ederek sınıflandırırlar. Masallar, ait oldukları bölgenin kültürel kodlarını ve hafızasını içinde barındırırlar bu sebeple "Toplum hayatı içinde milli hafıza en önemli unsurdur. Çünkü milli hafıza, kişiyi toplumun diğer bireyleri ile temasa geçirip onları birleştiren, tarihi taşıyan en önemli araçtır." (Kundakçı, 2019, s. 189). Bu minvalde çalışmamıza konu olan masallar da Kırgız ve Anadolu kültüründe de önemli bir yer teşkil ederek toplumun hafızasını güçlü, milli kimliğini canlı tutmaktadır. "Kırgız Türklerinde de tarihi derinliğin beraberinde getirmiş olduğu genişlik ve zenginlik edebi alanda kendini göstermektedir." (Kapağan, 2015, s.31). Böylelikle, edebi türlerden biri olan masallar aracılığı ile Kırgız dili, yaşam şekli ve kültürü gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Özellikle kadınlar tarafından çocuklara aktarılan masallara Kırgızistan'da "comok"(masal) terimi kullanılmaktadır. (İşcanoğlu, 2019, s.3).

Kırgız kültüründe önceleri sözlü olarak gelişimini sürdüren masallar, 19. yüzyılın 2. yarısından sonra derlenerek kayıt altına alınır. İlk derleme çalışmaları sırasıyla 1856'da Çokan Velihanov ve Vasiliy yapar. Daha sonra, V. Radlov 1862- 1869 yılları arasında yaptığı masal derlemelerini Proben'in 5. cildinde yayınlar. Giderek araştırmacılar tarafından geniş bir çalışma alanı oluşturan Kırgız masalları: Viladimir Propp, Kayyum Miftakov, Nasirdin Baytemirov... gibi pek çok derlemeci tarafından derlenerek yazıya geçirilir. (Çaymaz, 2019, s. 21). Sonraları yapılan derleme çalışmalarında ise Kırgız masalları, Kırgız folklorunun el kitabı niteliğindeki eserde bilimsel ve kapsamlı bir şekilde ele alınarak oluşumları, konuları, kahramanları, formel yapıları bakımından incelenir ve 1973 yılında yayımlanır. Kırgız masalları, hayvan masalları (keramettüü, sihirli masallar (turmuştuk), realist masallar şeklinde kategorize edilerek araştırmacılar tarafından sınıflandırılır. (Karadavut, 2006, s. 9).

Zaman içinde Türk halkı, savaşlar, kıtlıklar ve türlü sebeplerden dolayı atotopraklarından çıkarak kendilerine yeni yurtlar edinirler "Türkler, Orta Asya'dan Batı'ya gelirken kendilerine has bir uygarlık zeminini inşa ederek büyük bir potansiyelle gelirler. (Bacaklı, vd., 2016, s. 3263). Bu doğrultuda masallar da dilden dile anlatılagelir, değişik bölgelere yayılarak gelişme

alanı bulur ve varyantlaşır. Şöyle ki Kırgız ve Anadolu masalları aynı kültürün memba olduğu için bazı farklılıklar olsa da ortak bir kültür birikimini aynı daire içinde buluşturur. Bu sebeple, Anadolu masallarında eski Türk kültürünün izleri hâlâ bulunmakla birlikte Anadolu topraklarına yerleştikten sonraki hayat şekillerinin yansımaları da masallarda kendini göstermektedir.

Bu bağlamda, Anadolu halkı arasında atayurtlarından getirilen ve halk arasında anlatılagelen masallar, ortak Türk kültürünün maddi ve manevi unsurlarını Anadolu topraklarına nüfuz ettirir. Masallar, zaman içinde sözlü kültürden sıyrılarak Türk halk edebiyatının içinde kendisine ait bir disiplin oluşturur ve araştırmacılara geniş bir çalışma alanı sunar. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından masal derleme çalışmaları başlatılır ve kaynak kişilerden masallar derlenerek kayıt altına alınır. Bu alanda ilk çalışma 1912 yılında Türk Masalları adı ile K.D. tarafından yayımlanır. Sonraları Ziya Gökalp, Küçük Mecmua Dergisi'nde halk masallarını yayımlar. Daha sonra ise bu masalları Altın Işık isimli masal kitabında bir araya toplar. Sırası ile Bahtevan Hanım, 1930 yılında *Türk Masalları* adlı bir kitap çıkarır, ardından 1936 yılında Naki Tezel, dergilerde yayımladığı masalları bir araya toplayarak Keloğlan Masalları adlı kitabı kaleme alır. Bunun yanı sıra Eflatun Cem Güney, *En Güzel Türk Masalları* 1948, Pertev Naili Boratav ve Volfram Eberhard'ın ortak çalışması *Typen türkischer Volsmarchen* 1953 yılında kaleme alınır ve Anadolu masallarını kendi içinde sınıflandırır.

Ayrıca Boratav, şahsi çalışmalarını 1958 yılında *Zaman Zaman İçinde* ve 1969 yılında *Az Gittik Uz Gittik* adlı eserlerinde bir araya toplayarak yayımlar. Masal derleme faaliyetlerinin artarak yaygınlaşması akademik anlamda da doktora ve yüksek lisans tezlerine konu olur. Bu minvalde: Saim Sakaoğlu, Umay Günay, Bilge Seyidoğlu, Ali Berat Alptekin gibi araştırmacılar değerli çalışmalar yapmışlardır (Çaymaz, 2019, s. 23).

Ortak bir kültürden beslenen Kırgız ve Anadolu masalları, zaman içinde yapılan kitlesel göçlerle yerleştikleri toprakların kültürüyle etkileşime girer ve bazı farklılıklar gösterir. Örneğin, Kırgız masallarında daha çok konargöçer yaşama ait tabiatla iç içe olan mekânsal unsurlar görülürken Anadolu masallarında daha çok yerleşik hayata ait mekânlar görülmektedir. Bu doğrultuda, çalışmaya konu olan Kırgız ve Anadolu masalları mekânsal farklılıklar yönünden ele alınarak değerlendirmeye tâbi tutulacaktır.

Gereçler ve Yöntemler

Bu çalışmada mekânsal değişimleri tespit etmek amacıyla motif sıralaması verilerek Kırgız hayvan masallarından altı adet masal, Anadolu hayvan masallarından altı adet masal, metinlerinden örnekler verilerek incelenecektir.

Kırgız Masalları:

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

Karınca ile Tembel (1)

Motif Sırası:

1. Tembel bir adam, bir gün tembellik yaparken elinde bir karınca görür.
2. Adam, karıncaya başının neden büyük, belinin neden ince olduğunu sorar.
3. Karınca başında çok akıl olduğunu, çok çalışıp az yediği için belinin ince olduğunu söyler.
4. Tembel adam hayretler içerisinde, karıncanın bu kadar akli ve sabrı nereden bulduğunu merak eder.
5. Adam, otların arasında karıncayı arar. Ona akli, sabrı, gücü, kuvveti nereden bulduğunu sorar.
6. Karınca, adama sorduklarını bilmek istiyorsa onunla gelmesini söyler.
7. Tembel adam, emekleyerek karıncayı takip eder.
8. Karınca ve adam, önlerine çıkan kubat adındaki otun yanında dururlar.
9. Karınca, otun sadece ilkbaharın ilk aylarında çıktığını on beş günde yetiştiğini söyler.
10. Karınca, Temel'e güçsüz düştükleri zaman kubat tohumu yediklerini, yavrularının ve kendilerinin güçlendiklerini söyler ve otun özelliklerini uzun uzun Tembele anlatır.
11. Kırk gün sonra Tembel adamın kafasına dank etmiş ve karnı küçülünce çantasını alarak yola çıkar.
12. Tembel gün geçtikçe iyileşmiş, çalışmaya başlamış. Karıncadan öğrendiği otları toplayarak hasta adamları iyileştirmiş ve saygın bir adam olmuştur. (İsmailova, 2021, s. 45 - 46).

İki Oğlak (2)

Motif Sırası:

1. Ak Oğlak ve Kara oğlak koşup oynarken kaybolur.
2. Kara oğlak Ak oğlağı ahmak olmakla ve kaybolmalarına sebep olmakla suçlar.
3. Kara oğlak, Ak oğlakla hiç ilgilenmez sürekli onunla alay eder.
4. Kara oğlak, devamlı yalan söyler ve Ak oğlağı küçümser.
5. Kara oğlak, kaybolunca Ak oğlağı muhtaç olur ve ondan yardım bekler.

6. Ak oğlak, sürünün geçtiği yerleri hatırlamaya çalışır ve Kara oğlağa dediğini yapmalarını yoksa öleceklerini söyler.
7. Kara oğlak, çok korkar.
8. Kara oğlak, Ak oğlağın teklifini kabul ederek onu takip eder.
9. Kardeşler dağın eteğine gelince karşılırlarına tilki çıkar.
10. Tilki, onları kandırıp yemek için evine davet eder.
11. Ak oğlak, tepenin üstündeki kurdun kendilerini beklediğini gitmezlerse çok sinirleneceğini söyler oradan uzaklaşır.
12. Kardeşler, yollarına devam ederken karşılırlarına kurt çıkar.
13. Kurt, ağzını açarak kardeşleri yemeye kalkar.
14. Ak oğlak, karşıdaki tepenin altında aslanın kendilerini beklediğini, gitmezlerse çok sinirleneceğini ve kurdu cezalandıracağını söyler.
15. Kurt, korkar ve oradan kaçar.
16. Oğlaklar, etrafa bakınca dağın yamacında bir koyun sürüsü görürler ve oraya giderler.
17. Sürünün yanında atı ve köpeğiyle çoban görünür.
18. Sürüyü gören oğlaklar melemeye başlar.
19. Çoban, iki oğlağı kucaklayıp onları her yerde aradığını söyler.
20. Çoban, Ak oğlağa ahmak diyenlerin ahmak olduğunu söyler. (Bakırcı, 2010, s. 728 - 730).

Kükük ile Zeynep (3)

Motif Sırası:

1. Guguk kuşu, ağacın tepesine yuva yapıp iki yavru çıkarır.
2. Birinin adı Kükük diğerrinin ise Zeynep'tir.
3. Yavrular büyür ve uçma zamanları gelir.
4. Yavrular uçma denemeleri yaparlar.
5. Kükük, uçmaya çalışırken ağaçtan düşerek yerdeki yarığın içine yuvarlanır.
6. Zeynep, ne yapacağını bilemediği için yuvada bağırır.
7. Kükük, kaybolur.
8. Kükük'ün annesi ve babası gelir onu aramaya başlarlar.
9. Yavruların annesi ve babası da yarığa düşerek kaybolur.
10. Yuvada yalnız kalan Zeynep, birkaç gün sonra yuvadan uçar.

Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

11. O günden sonra Zeynep, “ Kükük” diye ötmeye başlar.
12. Yer altında kalan Kükük ise kardeşini özleyerek her gün Zeynep’i arar.
13. Onlar öterek birbirlerini ararlar ama şafak söktüğünde Kükük, kardeşini gündüz aramaya niyet ederek yarığa döner.
14. Zeynep, kardeşini gece aramaya niyet ederek bekler.
15. İki kardeş birbirine kavuşamaz. (Aslan vd., 2017, s. 184).

Mağrur Tavşan (4)

Motif Sırası:

1. Aladağların eteklerinde, büyük bir ırmağın kenarında mağrur bir tavşan yaşar.
2. Tavşan, kurttan korkmadığını tilkiden korkmadığını söyler.
3. Tavşan övünürken kurt gelir, Mağrur, titreyerek kaçarken kurdun alnına çarpar.
4. Kurt da tavşandan korkar ve kaçır.
5. Tavşan, çalılıklara saklanır ve akşama kadar orada oturur.
6. Tavşan, akşam yuvasına döner ve arkadaşlarına kurttan korkup korkmadıklarını sorar.
7. Tavşanın arkadaşları onun çok cesur olduğunu ve kurdu korktuğunu söylerler.
8. Tavşan da kurdu vurduğunu ve onun beynini dağıttığını söyler.
9. Arkadaşları tavşanın kahramanlığına hayran kalır.
10. Arkadaşları tavşana kendilerini kurtardığı için teşekkür ederler ve tilkiyi de yok ederse rahat yaşayabileceklerini söylerler. (Brudnyy, vd., 2017, s. 269).

Aslan ile Tavşan (5)

Motif Sırası:

1. Sık ormanın karanlık bir yerinde korkak bir tavşan yaşar.
2. İninde yatarak nasıl gün geçireceğini düşünür.
3. Tavşan, cesaretini toplar ve ininden çıkar.
4. Tavşan, karşısında aslanı görür ve kaskatı kesilir.
5. Aslan, tavşanın yanına gelip onu yiyecekmiş gibi yapar.
6. Tavşan nasıl kurtulacağını çaresini arar.

7. Tavşan, aslana bir sırrı olduğunu ve kuyuda ondan büyük ve güçlü bir aslan yaşadığını söyler.
8. Tavşan, aslana “Önce büyük aslanla karşılaş senin gücünü göreyim sonra beni yersin” der.
9. Kuyudaki aslanın onu nasıl yiyeceğini anlatır.
10. Aslan hiddetlenir ve kuyuya gidip diğer aslanı öldürmek ister.
11. Aslan, kuyuda kendi yansımısını görerek öbür aslan zanneder, kuyuya düşer ve ölür.
12. Tavşan, “ Tam bir aptalmışsın” deyip hoplaya zıplaya yoluna devam eder. (Karadavut, 2006, s. 101).

Karga ve Köstebek (6)

Motif Sırası:

1. Karga, yüksek bir ağacın tepesine konar ve yuva yapmaya başlar.
2. Köstebek topraktan çıkar. “Bu ağaca yuva yapma rüzgâr yuvanı düşürür.” der.
3. Karga, “Görmüyor musun? Bu en yüksek ağaçtır.” der.
4. Karga, Ağaca yuva yapıp yavrular ve ağaç rüzgârda sallanıp kırılır.
5. Ağaç yere yıkılır karganın yavrularını ezer.
6. Köstebek, kargaya “Benim tavsiyemi dinlemedin bana kör dedin ama ben toprağın altında ağacın çürük olduğunu gördüm” der. (Brudniy, vd. 2017, s. 324).

Anadolu Masalları

Tilki ile Kurt (1)

Motif Sırası:

1. Tilki, aç kalarak kurttan yardım ister.
2. Kurt, tilkiyi evine kabul eder.
3. Kurt uyurken tilki bütün yiyecekleri yer.
4. Kurt, buna çok sinirlenir ve tilkiyi suçlar.
5. Tilki, helva ve yağı yediğini inkâr eder ve kurtla iddiaya girer.
6. İddiaya göre kurt ile tilki ateşin karşısına oturmaya karar verirler kimin yağı erirse yağları o yemiştir ve evi o terk edecektir.
7. Kurt, teklifi kabul eder ve ikisi ateşin karşısına yatı uyurlar.

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

8. Sabah olunca tilki kurdun yağının eridiğini görür ve yiyecekleri onun yediğini söyler.

9. Kurt, evini terk eder ve her şey tilkiye kalır. (Alptekin, 1991, s. 13 -17).

Karga ile Keklik (2)

Motif Sırası:

1. Karga, kekliğe âşık olur ve onunla evlenmek ister.
2. Keklik, karganın leş yediğine ve çöplükte gezdiğini söyleyerek kendisine layık görmez.
3. Karga, leş yemeyip çöplüklerde gezmeyeceğine dair kekliğe söz verir.
4. Keklik ile karga padişahın huzuruna giderler. Karga orada alışkanlıklarından vazgeçeceğini söyleyerek padişaha söz verir.
5. Padişah, karga ile tilkiyi evlendirir.
6. Karganın canı sıkılır, karganın canı sıkılır leş yemeye giden arkadaşlarını görerek onların peşine takılır ve leş yer.
7. Keklik, kargaya nerede olduğunu sorunca leş yemeye gittiğini söyler.
8. Karga, keklikten habersiz leş yemeye devam eder ve yıkanarak eve gider.
9. Keklik, karga eve geldiğinde üstündeki pislikleri görür ve leş yediğini anlar.
10. Karganın sözünde durmadığını anlayan keklik, kargayla padişahın yanına gider.
11. Padişah, karganın üstündeki pislikleri görür ce onları boşar.
12. Keklik, su kenarına karga ise çöplüklere döner. (Alptekin, 1991, s.136-139).

Tilki ve Sincaplar (3)

1. Tilki, ormanda yaptığı yolculuktan dolayı çok acıdır.
2. Tilki, sincapları hatırlar ve onların yaşadığı yöne doğru gider.
3. Tilki, sincapları görünce onların başka bir yere taşındığını anlar.
4. Tilki, sincapları selamlayarak onlara göz aydınlığı verir.
5. Tilki, sincaplardan evlerini onlara göstermelerini rica eder.
6. Sincaplar, tilkiye evlerini gösterirler.
7. Tilki, sevinerek sincapların bulunduğu ağaca işaret koyar.

8. Tilki, ayrıldıktan sonra sincaplar işareti görürler.
10. Sincaplar, bütün ağaçlara işaretin aynısını koyarlar.
11. Tilki, yaptığı kötülüğün cezasını bulur. (Bakırcı, 2010, s. 488).

Cırcır Böceği ile Karınca (4)

Motif Sırası:

1. Cırcır böceği, bütün vaktini saz çalıp türkü söyleyerek geçirir.
2. Cırcır böceği, annesinin yanına giderek karıncanın kızını kendisine istemesini söyler.
3. Cırcır böceğinin, annesi, Karıncanın annesi Karakız'ın kızını kendilerine vermeyeceğini söyler.
4. Cırcır böceğinin annesi, oğluna karıncaların çok tertipli ve çalışkan olduklarını söyler.
5. Cırcır böceği, evlendikten sonra beraber çalışacaklarını söyleyince annesi de kızı istemeye gider.
6. Cırcır böceğinin annesi, karıncanın evindeki tertibi düzeni görünce ağzı açık kalır. Arpa, yulaf, burçak, gibi yiyeceklerin ayrı ayrı dizildiğini görür.
7. Karakız, cırcır böceğinin annesine niçin geldiğini sorar.
8. Cırcır böceğinin annesi, Karakız'a Allah'ın emriyle kızını oğluna istemeye geldiğini söyler.
9. Komşuları, cırcır böceğinin annesine ne cevap vereceklerini sorarlar.
10. Karakız, bir cevap vermediklerini fakat onların yazının kışının cırcırla geçtiğini kendilerinin ise çok yemekleri olduğunu söyler.
11. Cırcır böceğinin annesi, Karıncanın evine gider.
12. Karıncanın babası, altı ay azıklı, altı ay kalpaklıya kız vermeyeceğini söyler.
13. Cırcır böceğinin annesi, üzülmeye döner.
14. Cırcır böceği, annesine üzülmemesini tuz torbasını başına takıp dağ başına çıkacaklarını söyler. (Alptekin, 1991, s. 48 – 49).

Koca- Nine ile Tilki (5)

Motif Sırası:

1. Bir koca ninenin bir ineği vardır, nine ineğinin sütünü sağarak geçirir.
2. Bir gün nine, sütü sağlar, sütü külekle avluya koyar ve işine gider.
3. Nine, döndüğünde bir bakar ki süt yok külek bomboştur.
4. Şöyle böyle derken nine, sütün kaybolma sebebini anlayamaz.

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

5. Nine bir sabah sütü saġar küleği avlunun ortasına koyar ve beklemeye başlar.
6. Nine, bir bakar ki sütü tilki içiyor. Nine eline satırı alır ve tilkinin kuyruğuna indirerek kuyruğu keser.
7. Tilki, Koca – Nine'ye kuyruğunu geri vermesi için yalvarır.
8. Nine, önce sütleri getirmesini sonra kuyruğunu vereceğini tilkiye söyler.
9. Tilki, koyuna giderek ondan süt vermesini ister.
10. Koyun, tilkiden ona çayır ve ot getirmesini sonra süt vereceğini söyler.
11. Tilki, çayıra gider ve ondan çayır ister.
12. Çayır, tilkiye üstünde oynamaları için kızları getirmesini sonra çayır vereceğini söyler.
13. Tilki, kızlara gidip çayırın üstünde oynamalarını yoksa çayır alamayacağını, Koyunun süz vermeyeceğini, ninenin de kuyruğunu vermeyeceğini söyler.
14. Kızlar da tilkiden inci isterler.
15. Tilki, kuyumcuya gider ondan inci ister inci alamazsa kızların çayıra gitmeyeceğini, çayırın ot vermeyeceğini, koyunun da süt vermeyeceğini söyler.
16. Kuyumcu, tilkiden yumurta getirmesini eğer getirirse inci vereceğini söyler.
17. Tilki, tavuklara gidip kuyumcuya vermek için yumurta ister.
18. Tavuklar, tilkiye kendilerine mısır getirirse yumurta vereceklerini söyler.
19. Tilki, mısır tarlasına gider, tarla da tilkiden ona su getirmesini ister.
20. Tilki, dereye gider ve mısır tarlası için su ister.
21. Dere, tilkiye suyu verir, tilki, suyu mısır tarlasına, mısırı tavuklara, yumurtayı, kuyumcuya, inciği kızlara, kızları çayıra, otu koyuna, sütü de nineye verir, nineden kuyruğunu alır ve çıkar gider. (Boratav, 2017, s. 29 - 31).

Ayağına Diken Batan Karga (6)

1. Bir karganın ayağına bir diken batar.
2. Karga, dikenini alır kocakarıya götürür.
3. Karga, nineye dikeninin saklamasını söyler.

4. Nine, karganın dikenini alır ve bir gün bekler.
5. Nine, dikenini ocağın üstüne koyar.
6. Bir akşam nine kandili yakarken fitilini kaçıtır.
7. Nine, kandilin fitilini çıkarmak için dikenini alır.
8. Nine, Fitili çıkarırken dikenini yakar.
9. Karga, gelir ve nineden dikeninin ister.
10. Nine, dikenle kandilin fitilini çıkarırken dikenin yandığını söyler.
11. Karga, pencerenin başına oturup beklemeye başlar.
12. Karga, nineden ya dikenini ya kandili vermesini ister.
13. Bu durum ninenin canına tak eder.
14. Nine, kandili kargaya verir.
15. Karga, kandili alır ve başka bir kocakarıya verir.
16. Karga, kocakarıya kandilini saklamasını söyler.
17. Kocakarı, gece inek sağmaya gider ve karganın kandilini yanına alır.
18. Nine, kandili ineğin arkasına koyar ve sağmaya başlar.
19. İnek, tekme vurur ve kandili kırar.
20. Aradan zaman geçer ve karga kandilini almaya gelir.
21. Nine, inek sağarken kandilin kırıldığını söyler.
22. Karga, pencerenin önüne oturarak kandilini istediğini söyler.
23. Ninenin kafası şişer ve ineği kargaya verir.
24. Karga, ineği alarak gider bir başka kocakarıya verir ve ineği saklamasını söyler.
25. Nine, günlerce bekler karga gelmez.
26. Oğlunu evlendirecek olan nine, ineği keser ve misafirlerine yedirir.
27. Günler sonra karga, ineğini almaya gelir.
28. Nine, kargaya kendisinin gelmediğini ineği kesip misafirlere yedirdiğini söyler.
29. Karga, pencereye tünar, nineye ya gelini ya ineği vermesini söyler.
30. Kocakarı, kargadan bıkar ve gelini kargaya verir.
31. Gelini alan karga, kaval çalan çobana rast gelir.
32. Karga, çobana düdüğü verirse ona gelini vereceğini söyler.
33. Çoban, düdüğü verir ve gelini alır.

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

34. Karga, "Aldım düdüğü, verim gelini" der.

35. Karga, bir düdük çalar, bir türkü söyler. (Boratav, 2017, s. 19 -21).

Bulgular

Mekân kelimesi, genel olarak varlıkların içinde buldukları yeri tanımlamaktadır. Bu doğrultuda incelenen masal metinlerinde tabiatta kendiliğinden var olan doğal mekânlar ile insan eliyle meydana getirilen yapay mekânların görüldüğü tespit edilmiştir. Tespit edilen mekân örnekleri metinlerden hareketle sıralı olarak çalışmada gösterilmektedir.

Kırgız Hayvan Masallarında Mekân İncelemesi

Karınca ile Tembel adlı masalda genel itibarla Kırgızların geleneksel yaşamlarına ait tabiat unsurları ağır basmaktadır. Örneğin:

"Gün ve ömür yarışıp yaşamın hangi sırrını arar ben bir sorayım." diye geçirip içinden otların arasında karıncayı aramış." (İsmailova, 2021, s. 45-46).

İki Oğlak adlı masalda ise doğaya ait mekân unsurları ağır basmaktadır:

"Ak oğlak ile Kara oğlak sağa sola koşturup etrafına bakmayarak sığıyorlarmış. Bir taraflarında çalılık, bir taraflarında dikenlik etrafta hiç koyun, keçi görünmüyormuş."

"Uzaklaşan sürüyü nasıl bulacağız, dağı aşarak yaylaya varmış olmalılar."

"Böylece Ak oğlakla Kara oğlak bir dağın eteğine gelmişler. Sağa sola bakmuşlar ama görünürde hiçbir şey yokmuş."

"Bembeyaz bir oğlaksın. Ağabeyin de senin gibi. Yorulmuş olmalısınız bizim eve gidip yemek yiyelim."

"Tilki amca şu tepenin üstünde kara taşın altında kurt sizi bekliyor."

"Kurdu gören tilki nehir yatağına kaşmış."

"Kurt amca şu tepenin ardında, kara taşın altında aslan sizi bekliyor."

"Etraflarına bakınca dağın yamacında bir koyun sürüsü görmüşler." (Bakırcı, 2010, s.728 -730).

Kükük ile Zeynep masalında ise orman içindeki açık mekânlar görülmektedir:

"Bir varmış, bir yokmuş kuş ağacın tepesine yuva yapıp iki yavru çıkarmış."

"Kükük yuvanın kenarına çıkıp çırpınmaya başlamış, böyle yaparken Kükük ağaçtan yere düşmüş, sızlanarak bir yarığın içine yuvarlanmış."

“Bir müddet sonra Zeynep ile Kükük’ün annesiyle babası gelmiş ve Kükük’ün yardan düştüğünü duyunca arkasından onu aramaya gitmişler.”

“Kükük ise yeraltında yaşayarak yer üstünde kalan kardeşini özlediğinden devamlı “Zeynep” diyormuş.” (Aslan vd., 2017, s. 184).

Mağrur Tavşan adlı masalda ise genellikle tabiata ait unsurlar bulunmaktadır. Örneğin:

“Aladağların eteklerinde, büyük ırmağın kıyısında, çalılıkların arkasında bir mağrur tavşan yaşıyordu.” (Brudniy, vd., 2017, s. 296).

Aslan ile Tavşan masalında ise doğayla bütünleşen insan eli değmemiş mekânlar görülmektedir:

“Sık ormanın kenarındaki karanlık yerde bir tavşan yaşarmış. Korkak olduğu için ininden uzağa gidemezmiş.” (Karadavut, 2006, s.101).

Karga ile Köstebek isimli masalda, bir orman içindeki doğal mekânlar kahramanlara yaşam alanı oluşturmaktadır. Örneğin:

“Bir gün karga, yüksek bir ağacın tepesine kondu ve yuva yapmaya başladı. Bu arada yerin altından köstebek çıktı ve şöyle dedi:

“Karga, bu ağaca yuva yapma, rüzgâr yuvanı düşürür.”

“Karga, ağaca yuva yaptı, yavruladı fakat bir gün şiddetli bir rüzgâr esmeye başladı. Ağaç sallandı ve kırıldı.”

“Bu arada köstebek, yerin altından çıktı ve ölmek üzere olan kargaya şöyle dedi:

“Benim tavsiyemi dinlemedin, bana kör dedin ama ben toprağın altında bu ağacın köklerinin çürük olduğunu gördüm.” (Brudniy vd. 2017, s. 324).

Anadolu Hayvan Masallarında Mekân İncelemesi

Kırgız hayvan masallarına nazaran, Anadolu masallarında insan eliyle yapılmış mekânlar ya da yapay mekân isimleri daha sıklıkla görülmektedir. Bunun sebebi, Türklerin Batı’ya doğru göçleri sırasında kültür etkileşiminde bulunarak yerleşik hayata geçişi benimsemeleridir. Bu doğrultuda masallarda mekânsal olarak konargöçer yaşama ait tabiat unsurları görülmekle birlikte yerleşik hayat özellikleri taşıyan mekânlar daha çok öne çıkmaktadır. Örneğin:

Tilki ve Kurt masalında doğan olmayan mekânsal unsurlar görülür:

“Her tarafın karlarla kaplı olduğu bir kış mevsiminde kurt, bütün yiyeceklerini yazdan hazırlayarak evine girer.”

“Kapı çaldığında bir de bakar ki kurt gayet neşeli, ocağının kenarında oturmuş dinleniyor.”

“Çok acıkan tilki bunu fırsat bilerek evde yiyecek aramaya başlar.”

Kırgız ve Anadolu Hayvan Masallarında Mekân Algısı

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

“Ocağın kenarında yatalım hangimizin ocağa bakan tarafında yağı erirse suçlu odur.”

“Kurt, söyleyecek söz bulamaz fakat çok kızar. Evini terk edip gider. Böylelikle ev tilkiye kalır. Sıcak evde rahat rahat kışı geçirir.” (Alptekin, 1991, s. 34 – 37)

Karga ile Keklik masalında ise tabiata ait mekânsal unsurlar bulunmakla birlikte yerleşik hayata ait doğal olmayan mekânlarla da karşılaşmaktadır:

“Günlerden bir karga, keklige âşık olur fakat sürekli hayvan leşlerini yediği için kargayı kendisine layık görmez. Çünkü keklik günlerini dağda bayırda su kenarında geçirir.”

“Orada güzelce yıkanır, tertemiz olup çıktuktan sonra, evine döner.”

“Karga da yine önceki gün olduğu gibi pencereye oturup dışarıyı seyretmeye başlar.”

“Akşam olunca karga sürüden ayrılarak suyun başına gidip güzelce yıkanır.”

“Ey karga senin layık olduğun yer çöplükler, benim layık olduğum yerler ise su kenarlarıdır.” (Alptekin, 1991, s. 139).

Tilki ve Sincaplar adlı masalda ise görülen mekânlar sırasıyla aşağıda verilen cümlelerde görülmektedir:

“Günlerden bir ilkbahar sabahı tilki, ormanda yaptığı yolculuktan dolayı çok acıktır.”

“Tilki sincapların evlerine ulaştığında, sincapların eşyalarını hazırlayıp başka bir ağaca taşınmak için hazırlık yaptıklarını görür.”

“Vay be, ne kadar ilginç. Bana yeni evinizi göstermeyecek misiniz?” der. (Bakırcı, 2010, s. 488).

Cırcır Böceği ile Karınca masalında doğal mekânların yanı sıra yerleşik hayata ait mekân isimleri şu şekilde yer almaktadır:

“Evvel zaman içinde, Kalbur saman içinde bir cırcır böceği varmış, bütün vaktini ağaç başlarında saz çalıp türkü söyleyerek geçiren bu cırcır böceği, günlerden bir gün annesinin yanına vararak Karakız'ın kızı, karıncayı istemesini söyler.”

“Bunlar eve gelince cırcır böceği oğluna: “ Ah oğlum, gitsen de görsen evleri ağzına kadar yiyecek dolu.” der.

“Bir süre sonra cırcır böceğinin annesi tekrar karıncanın evine gider.”

“Gel anacığım gel, tuz torbasını başıma takayım, dağ başına çıkar, yeşil çamların arasında keyfime bakarım.” der. (Alptekin, 1991, s. 48 – 49).

Koca – Nine ile Tilki masalı incelendiğinde konargöçer hayat ile yerleşik hayat mekânları bir arada görülmektedir.

“Bir gün Koca - Nine sütünü sağmış, külekle avlunun artasına koymuş, işine gitmiş.”

“Bir sabah sütü sağdıktan sonra, küleği avlunun ortasına bırakıp bir köşeye gizlenmiş.”

“Çayır, çayır bana ot ver. Koyuna vereyim, koyun bana süt versin. Nineye vereyim, nine bana kuyruğumu versin.”

“Tilki, Kuyumcuya gitmiş.”

“Dere dere bana su ver, tarlaya vereyim.” (Boratav, 2017, s. 29 – 31).

Ayağına Diken Batan Tilki masalında aşağıda verilen örneklerde belirtildiği şekilde yerleşik hayata ait insan eliyle yapılan mekânlar görülürken tabiata ait bir mekân bulunmamaktadır.

“Yo... Ben dikenimi isterim.” Oturmuş pencerenin başına saatlerce karga.”

“Kocakarı aldırış etmemiş ama karga da tünemiş pencerenin kenarına.”

“Dağda bir çobana rast gelmiş. Kaval çalıyormuş çoban.” (Boratav, 2017, s. 19 – 21).

Elde Edilen Verilerin Karşılaştırılması

Kırgız ve Anadolu halkları aynı kültür hazinesinin birer parçası olmakla birlikte yaşamları buldukları coğrafyaya göre şekillenmektedir. Aşağıda verilen tablolarda yer alan verilere göre, Kırgız hayvan masallarında konargöçer yaşama ait doğal oluşumla meydana gelen mekânlar öne çıkmaktadır. Anadolu hayvan masallarında ise insan eliyle yapılan yapay mekânlar görülmektedir. Bu da göstermektedir ki Türkler, doğudan batıya doğru göç ederken konargöçer hayatla birlikte yerleşik hayatı da benimsemişlerdir, kendilerine buldukları coğrafyanın yapısına ve kültürüne göre yeni bir yaşam şekli oluşturmuşlardır.

Kırgız Hayvan Masallarında Konargöçer Hayata Ait Mekânsal Unsurlar	Kırgız Hayvan Masallarında Yerleşik Hayata Ait Mekânsal Unsurlar
Karınca ile Tembel Mekân: otların arası.	Karınca ile Tembel Mekân: _

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

<p>İki Oğlak Mekân: çalılık, dikenlik, yayla, dağ, dağın eteği, tepenin üstü, kara taşın altı, nehir yatağı, tepenin ardı, dağın yamacı</p>	<p>İki Oğlak Mekân: ev.</p>
<p>Kükük ile Zeynep: Mekân: ağacın tepesi, yuvanın kenarı, yarığın içi, yar, yeraltı.</p>	<p>Kükük ile Zeynep Mekân: _</p>
<p>Mağrur Tavşan Mekân: Aladağların etekleri, büyük ırmağın kıyısı, çalılıkların arkasındaki yuva.</p>	<p>Mağrur Tavşan Mekân: _</p>
<p>Aslan ile Tavşan Mekân: Ormanın kenarındaki karanlık yer, in.</p>	<p>Aslan ile Tavşan Mekân: _</p>
<p>Köstebek ve Karga Mekân: ağacın tepesi, yuva, yerin altı, toprağın altı.</p>	<p>Köstebek ile Karga Mekân: _</p>

Anadolu Hayvan Masallarında Konargöçer Hayata Ait Mekânsal Unsurlar	Anadolu Hayvan Masallarında Yerleşik Hayata Ait Mekânsal Unsurlar
<p>Tilki ile Kurt Mekân: _</p>	<p>Tilki ile Kurt Mekân: ev, köşe, ocağın kenarı.</p>
<p>Karga ile Keklik Mekân: su kenarı, dağ, bayır.</p>	<p>Karga ile Keklik Mekân: çöplük, pencere, ev.</p>
<p>Tilki ile Sincaplar Mekân: orman.</p>	<p>Tilki ile Sincaplar Mekân: ev.</p>
<p>Cırcır Böceği ile Karınca Mekân: ağaç başları, dağ başı,</p>	<p>Cırcır Böceği ile Karınca Mekân: ev.</p>

yeşil çamların arası.	
Koca- Nine ile Tilki Mekân: çayır, dere.	Koca- Nine ile Tilki Mekân: avlunun ortası, kuyumcu, mısır tarlası.
Ayağına Diken Batan Karga Mekân: dağ.	Ayağına diken Batan Karga Mekân: pencerenin başı, pencerenin kenarı.

Sonuç

Masallar, insanların ait olduğu kültür çevresini ve sosyal yaşamını kapsayan edebi bir anlatı türüdür. Masallar aracılığı ile insanlar, sahip oldukları dili, maddi ve manevi kültürel değerlerini geleceğe aktarırlar. Bu bağlamda masallar geçmişle gelecek arasında köprü vazifesi görürler. Her toplumun kendi kültür çevresinde meydana gelerek şekillenen örf, adet ve gelenekler, masallar kanalı ile nesilden nesle aktararak toplumların milli hafızasını canlı tutarlar. Bu sebeple, masallar geçmişten geleceğe ışık tutan bir ayna gibidirler. Önceleri tek bir kaynaktan yayılan bu tür, insanların kitlesel hareketleriyle birlikte yayılarak çeşitli coğrafyalarda anlatılageldiler ve geliştiler. Bunun için bir bölgede bilinen masalın benzerine başka bir bölgede rastlamak mümkündür. Özellikle akraba toplumlar arasında bu özelliğe daha sık rastlanmaktadır.

Bu minvalde, Kırgız ve Anadolu Türkleri de akraba toplumları oluşturmaktadırlar. Aynı kültür kaynaklarından beslendikleri için iki toplum arasında maddi ve manevi değerler bakımından pek çok ortak yön bulunmaktadır. Zaman içinde Türklerin Orta Asya'dan Batı'ya doğru göç etmesi sebebiyle Türkler sahip oldukları öz kültür değerlerini de gittikleri coğrafyalara taşıdılar. Kültürleme ve kültürlenme yoluyla yaşadıkları coğrafyanın hayat tarzını bünyelerine alarak etkileşimde bulundular. Bahsi geçen konunun açık örneklerine edebi metinlerin incelenmesiyle de ulaşılabilir. Örneğin, Kırgız hayvan masalları ve Anadolu hayvan masallarına bakıldığında kültür farklılaşması bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kırgız hayvan masalları ve Anadolu hayvan masalları üzerinde yaptığımız karşılaştırmalı incelemede, Kırgız masallarında geleneksel (konargöçer) yaşama ait doğada kendiliğinden var olan ya da insan eli değmeden meydana gelen tabii mekânlar ağır basmaktadır. Anadolu masallarında ise tabiata ait mekânlar bulunmakla birlikte yerleşik hayat unsurlarını içeren mekânlar daha ağırlıklı bir şekilde görülür. Bu bağlamda yapılan çalışmadan ve elde edilen bulgulardan yola çıkarak denilebilir ki Kırgız hayvan masalları, Anadolu hayvan masallarına göre geleneksel yaşam

(Perception of Place in Kyrgyz and Anatolian Animal Tale)

şeklini korurken Anadolu masalları daha çok kültürel etkileşime maruz kalmıştır. Bunun sebebi Anadolu'nun pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması ve çeşitli kıtalar üzerinde köprü vazifesi görmesidir. Bu nedenle edebi kültürümüzün ayrılmaz bir parçası olan ve unutulmaya yüz tutan yöresel masallar bir an önce derlenerek kayıt altına alınmalıdır. Çünkü her masal kültürel bir hazinedir ve toplumların kimlik hafızasını canlı tutan en eğlendirici ve etkili uyarıcıdır.

Kaynakça

- ALPTEKİN, A. B. (1991). *Hayvan Masalları*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- ASLAN, A. - ARAPOVA A. (2017). *Kırgız Masalları*. Konya: Kömen Yayınları,.
- BACAKLI, Y. vd. (2016). Divanü Lügati't-Türk'ün Yazılma Amacı Üzerine Bir Değerlendirme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. C. 5, S.8, s.3259 -3267.
- BAKIRCI, N. (2010). *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- BORATAV, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- BORATAV, P. N. (2017). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- BRUDNIY, vd., (2017). *Kırgız Masalları ve Efsaneleri*. (Çev. BUYAR, C. vd.) Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- ÇAYMAZ, G. (2019). Kırgız ve Anadolu Masallarındaki Hayvan Motifleri ile Bu Masalların Dil ve Üslup İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Merkezi.
- İSMAİLOVA, C. (2021). *Kırgız Çocuk Edebiyatından Seçmeler Masal – Öykü – Şiir*. Ankara: Bengü Yayınları.
- İŞCANOĞLU, B. İ. (2019). *Kırgız Masal Mekânında Kadın*. Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi 15-16 Mayıs, Eskişehir. https://www.academia.edu/40565554/KIRGIZ_MASAL_MEK%C3%82NINDA_KADIN_Women_In_Kyrgyz_Tales_MOTIF_ULUSLARARASI_GEN%C3%87_HALKB%C4%B0L%C4%B0MC%C4%B0LER_VE_T%C3%9CRK_D%C3%9CNYASI_KONGRES%C4%B0_15 erişim tarihi: 16.10.2021.
- KAPAĞAN, E. (2015). *Kırgız Şiirinde Ekim Devrimi, Devrimi Hazırlayan ve Kabul Görmesini Sağlayan Sebepler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARADAVUT, Z. (2006). *Kırgız Masalları*. Konya: Kömen Yayınları.

KUNDAKCI, M. (2019). "Kırgız Şiirinde 'Akan Su' Akımı ile Yapılan Tabiat Güzellemesinin Çağrışımları Üzerine (Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo ve Barpı Alıkulov'un Şiirleri Örneğinde). *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S.42, s.203-218.

KUNDAKCI, M. (2020). "Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme". *trk dergisi*, C.1, S.1, s.1-12.

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):69/80

Geliş Tarihi / Receive : 24.08.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 27.12.2021

**Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan
Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi**

**Literary Analysis of the Articles Published in *Öğüt*, one of the
newspapers of the National Struggle Period**

Melike KALEMCİ

Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

PhD Student, Bolu Abant İzzet Baysal University

e-mail: Melike_0495@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-9417-7568

Atf/Cite as: KALEMCİ, Melike (2021). Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2),.Retrieved from

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi

Öz

25 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte gazeteler sansürsüz yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, dergi ve kitapların sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. İkinci Meşrutiyetle birlikte başlayan hem İstanbul hem de taşra basınının özellikle de azınlık gazetelerinin son derece özgür bir ortamda yaptıkları gazetecilik, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sona ermiş ve yerini sıkı bir denetime bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlatılan Millî Mücadele döneminde ise dönemin telgraftan sonra en etkili kitle iletişim aracı olarak görülen gazeteler; işgal kuvvetleri-İstanbul Hükümeti ve Ankara Hükümeti'nin kendi görüşlerini kitlelere duyurmasında birer araç ve ideolojik bir mücadele sahası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Millî Mücadele dönemi, milletin var oluş mücadelesini konu alan edebi ürünleri içerisinde barındırmaktadır. Nitekim bu edebi ürünlerde yaşanan mücadelenin yankılarının çeşitli temalar çerçevesince işlendiği görülmektedir. Ordu, millet, vatan, bayrak, halk ve yurt sevgisinin bu temalardan bazılarını oluşturduğu görülmüştür. Bu temalara, *Öğüt* gazetesinin yayınlanan bazı sayılarında rastlanılmıştır. Özellikle şiir türündeki edebi metinlerde Millî meselelerin ve Millî değerlerin ön plana çıkarıldığı görülürken düzyazı türündeki metinler de ise daha çok Türkçülük ideolojisinin izlenimleri dikkat çekmiştir.

Gazetenin her ne kadar tarihsel özelliği ağır basıyor olsa da edebi metinlere de içeriğinde yer vermiş olması *Öğüt*'e edebi bir değer kazandırmıştır.

Bu çalışmada ise Millî Mücadele yanlısı içeriklerini 26 Ocak 1920'ye değin sürdüren *Öğüt* gazetesinde şiir türünde çıkan "Ya Allah!", "Çocuklarımın Duası"; nesir türünde çıkan "Kara Afak", "Sivas'ta Bir Vatani Tezahürat", "İstikbalimiz" adlı metinler edebi açıdan incelenmiştir. Öncelikle *Öğüt* gazetesinin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiş olup sonrasında da gazetede çıkan edebi içerikler gazetenin yayın algısı bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel tezi, *Öğüt* gazetesinde çıkan edebi yazıların Millî Mücadele'nin propagandası noktasında etkili bir katkı sağladığıdır.

Anahtar Kelimeler: Basın Edebiyat İlişkisi, Millî Mücadele Dönemi Gazetecilik, Şiir, Düzyazı, *Öğüt*.

**Literary Analysis of the Articles Published in *Öğüt*, one of the
newspapers of the National Struggle Period**

Abstract

With the establishment of the Constitutional Monarchy on the 25th of July 1908, newspapers began to be published uncensored. There has been a great increase in the number of newspapers, magazines, and books. Journalism which was run by Istanbul, provincial press, and especially minority newspapers in an extremely free environment with the establishment of the Second Constitutional Monarchy ended with the First World War and left its place to strict control.

Newspapers, which were considered as the most effective mass communication tool after the telegraph in the period of National Struggle which started after the First World War, appeared as an ideological struggle field and a tool in conveying the ideas of Occupational Forces, Istanbul Government and Ankara Government to the masses.

The period of the National Struggle includes literary products about the struggle for the existence of the nation. In this regard, it is seen that the echoes of the struggle experienced in these literary products are processed within the framework of various themes such as love of the army, nation, homeland, flag, people, and country. These themes were encountered in some issues of *Öğüt* newspaper. While national issues and national values are brought into the forefront especially in the literary texts of the poetry type, the impressions of the Turkism ideology have drawn attention in the texts in the prose type.

Although the historical feature of the newspaper predominates, the fact that it included literary texts in its content gave *Öğüt* a literary value.

In this study, "Ya Allah!", "My Children's Prayer"; The texts called "Kara Afak", "A Vatanı Cheer in Sivas", "Our Future" which appeared in prose, were examined in terms of literature. First, the historical development of *Öğüt* newspaper was analyzed, and then the literary contents in the newspaper were evaluated in the context of the newspaper's publication perception. The main thesis of the study is that the literary articles published in *Öğüt* newspaper make an effective contribution to the propaganda of the National Struggle.

Keywords: Press and Literature Relationship, Journalism of the National Struggle Period, Poem, Prose, *Öğüt*.

Öğüt Gazetesi

1886 yılında Selanik'in Doyran Kasabasında doğan Abdülgani Ahmed (Doyran) Balkan Savaşlarının patlak vermesi üzerine, 1912'de Selanik'ten İstanbul'a göç etmiş ve burada matbaacılık ile uğraşmıştır. 1917'de ise matbaasını Afyon'a nakletmiştir. Burada *Öğüt* adlı gazeteyi haftalık olarak çıkarmaya başlamıştır* (Erkmen, 1974). Gazetesinin ana hedefinin vatana hizmet olduğunu beyan etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamış, daha sonra Sevr Anlaşması gereği itilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'ni paylaşmak amacına yönelmişlerdi. *Öğüt* gazetesi, bu buhranlı günlerde Türk milletinin hiçbir yenilgiye boyun eğmeyeceğini, istiklali için mücadeleye azimli olduğunu yeri geldikçe yazmaktadır. *Öğüt*'ün 1918 yılından itibaren Anadolu basınında Millî bir Mücadele başlatmış olduğu ve İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline kadar da Afyon'da bu mücadelesini yürüttüğü görülmektedir (Kandemir, s. 59). Yunanlıların 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmesi üzerine Abdülgani Ahmed, matbaasını ve gazetesini emniyete almak üzere Konya'ya taşınmıştır. *Öğüt* gazetesi, Konya'da 1 Temmuz 1919'da günlük iki sayfa ve her sayfası 5 sütun olmak üzere satışa çıkarılmış ve 500 adet basılmıştır. Abdülgani Ahmed, Atatürk'ün hemşerisi olması ve Millî Mücadele yanlısı yayınları sayesinde kısa sürede Atatürk'le bağlantı kurmuş ve kendisinden de bazı direktifler almıştır (Önder, 1949; s. 26). *Öğüt* gazetesinin Konya'daki yayınlarını çıkardığı süreçteki gazete başyazarı Aşkî Nâîli Bey'dir. Fakat daha sonra yerine Millî Mücadele'ye katılmak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya geçen gazeteci Feridun Kandemir başyazar olmuştur.

Öğüt, Millî Mücadele yanlısı yayınları sürdürürken bundan rahatsızlık duyan İngilizler, General Milne adlı komutanlarına gazetenin susturulması için emir vermiştir. Milne, gazeteye bir saldırı planlamış fakat bu baskını önceden haber alan Feridun Kandemir ise 25 Ocak 1920 gecesini matbaanın pek çok malzemesini kaçırmış ve tahmin edilmesi güç olarak düşündüğü Söylemez Baba Türbesi'ne taşınmıştır. İşgal kuvvetleri ertesi gün matbaaya fiilen el koymuşsa da asıl malzemeler ile türbede yayın faaliyetlerine devam edilmiştir (Demir, 2007; s. 35-36). Bu yönüyle *Öğüt*, bir türbede basım ve yayın yapan ilk gazete olma özelliğini de taşımaktadır.

1921 yılı Haziran ayı içinde bir akşamüzeri Ankara'dan Meclis Başkâtibi Recep (Peker) Bey, Abdülgani Ahmed'i ve gazetenin yazarı Feridun Kandemir'i telgraf makinesi başına davet etti. Recep Peker Bey:

"Mustafa Kemal Paşa *Öğüt* Matbaasının Büyük Millet Meclisine devriyle, *Öğüt* gazetesinin de Ankara'ya taşınmasını arzu

*Ayrıca İrfan Ünver, Büyük Zafere katkıda bulunan Afyon Basını ve *Öğüt* gazetesi 19-21 Ağustos 1971 tarihli Türkeli (Afyon) Gazetesi.

Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi

ediyorlar. Matbaa levazımatı ile birlikte hemen Ankara'ya hareket ediniz (...)" emrini vermiştir.

Abdülğani Ahmed, matbaasının bir bölümünü Feridun Kandemir'le Ankara'ya göndermiştir. Bu giden bölüm, matbaada kitap ve evrak basan makine ve harf kasalarıdır. Gazete, ayrı bir makinede basılmaktadır. Kendisi de Ankara'ya giderek Ulus'taki Hacı Bayram Veli Caddesi üzerinde geniş bir dükkân satın almıştır. 7 Temmuz 1921 Perşembe günü de yine günlük olarak Ankara'da yayınlanmaya başlamıştır. Afyon'da 97, Konya'da (Nasihat)la birlikte 601 sayı yayınlanmış, toplam 698 sayıya ulaşmıştır (Önder, 1949; s. 26).

26 Ocak 1920'de *Öğüt*, adını "Nasihat" olarak değiştirmiş ve 27 Ocak 1920 günü yayınlarına bu isim ile yeniden başlamıştır. *Öğüt*'te 1921 yılı başlarından itibaren hemen her gün imzasız bir başmakale yayınlanmıştır. Bu makaleler genellikle Büyük Millet Meclisi'nin aldığı yeni kararları ve Meclis'in dış politikasını destekler niteliktedir. Yine Ankara'dan gönderilen Meclis Müzakereleri, *Öğüt*'te aynen verilmektedir. *Öğüt*'te, Mustafa Kemal'in Mecliste yaptığı konuşmaları hiç kaçırılmamış, gazetede bu konuşmalara genişçe yer ayrılmıştır. Örneğin gazete; 23 Nisan 1920 tarihli sayısında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını, manşet olarak "Milletin Kudretli Varlığını İspat Eden Büyük Millet Meclisi Bugün Kuruluyor" başlığı ile verirken "Büyük Gün" başlıklı başyazısında da şöyle demektedir:

"(...) Anadolu'nun göbeğinden bu birlik ve beraberlik abidesi, Türk ve İslam'ın kudret ve azametini, namus ve şerefi için katlanacağı fedakârlıkların büyüklüğünü, milletin azim ve kararını gösteriyor. Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal'in liderliğinde büyük işler görecektir."

Millî Mücadele kazanıldıktan sonra Abdülğani Ahmed, 9 Mayıs 1923 günü *Öğüt* gazetesini kapatmıştır (Demir, 2007; s.23-72).

1. *Öğüt* Gazetesinde Çıkan Bazı Yazıların Edebi Manada Değerlendirilmesi

Öğüt gazetesi, gerek içerik gerek konu başlıkları açısından tarihsel ve edebi bir öneme sahiptir. Yapılan taramalar neticesinde Anadolu'nun durumu hakkında *Öğüt*'te şiir, köşe yazısı ve nesir türünde edebi ve tarihsel metinlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda edebi ve tarihsel yönü ile öne çıkan metinlerden bazıları, biçim ve içerik açısından incelenmiştir.

Öğüt'te çok fazla şiir türünde metin yayımlanmamış olmakla birlikte Bolu Mebusu Tunalı Hami Bey'in 9 Aralık 1923 tarihinde yazmış olduğu "Ya Allah!" şiiri edebi anlamda kayda değerdir.

Ya Allah!

Ordu imana doğru, Ya Allah

Millet Rahman'a doğru, Ya Allah...

Hakça zikrimiz: Allah, Allah...

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

Melike KALEMCİ

Halkça fikrimiz: Sönmez sabah!
Aslan ordumuz canlı silah!
Ordu! İmana doğru Ya Allah!
Millet! Rahman'a doğru Ya Allah!

Masum arz kanı çıktı dize!
Dökülsün düşman, Akdeniz'e!
Ya Allah!.. Akıncı!.. Ak ... Denize!..
Ordu imana doğru Ya Allah!
Millet volkana doğru Ya Allah.

Kurban yurtlarda Türk kalmadı!
Anılmıyor Allah adı!

Kalır mı hiç bu ömrün tadı?
Ordu tufana doğru, Ya Allah!
Millet tufana doğru Ya Allah!

Mustafa Kemal Başkumandan!
Ardında millet dilinde Kur'an!
Ordu! Yunan'a doğru Ya Allah!
Millet! Vatana doğru, Ya Allah!
Ya Allah; düşmandan öç almaya!

Alınmamış tek öç kalmaya!
Düşmanda kan yok... Bozuk maya.
Ordu öz kana doğru, Ya Allah!
Millet, al kana doğru, Ya Allah!
Ya Allah... İmana doğru, Ya Allah...!
Ya Allah... Rahman'a doğru Ya Allah!
Bolu Mebusu Tunalı Hami (Öğüt gazetesi, 9 Aralık 1923, s. 2)

Millî Mücadele dönemi milletin var oluş mücadelesini konu alan edebi ürünleri içerisinde barındırmaktadır. Nitekim bu edebi ürünlerde yaşanan mücadelenin yankılarının çeşitli temalar çerçevesince işlendiği görülmektedir. Yukarıda ele alınan şiirde de İstiklal Savaşı'nın yansımaları gerçekçi bir bakış açısıyla işlenmiştir.

"Ya Allah!" şiiri incelendiğinde içeriğinde "Kur'an, Allah, vatan, ordu" gibi birbiri ile iç içe girmiş toplumsal zihniyetin hassas argümanlarını içerdiği görülmektedir. Yine Mustafa Kemal'in başkumandanlığı öncelikle vurgulanarak bu kutsal değerlerin bir savunucusu olduğu algısı şiirde hâkim kılınmıştır. Şiir duyguları dile getirmenin en coşkun yollarından biridir ve bu dörtlükte de bu işlevini yerine getirmiştir. Görülen odur ki bu şiirin amacı, sanattan ziyade halkın içerisindeki bazı duyguları şahlandırmaktır.

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi

Biçim açısından incelendiğinde ise serbest nazım ölçüsüyle yazılmış olan şiirde, her ne kadar yalın bir üslup kullanılmış olsa da anlamı zorlaştırmayan ve hatta güçlendiren söz sanatlarının da kullandığı görülmektedir. Bu şiir söz sanatları açısından incelendiğinde “Ya Allah! Ya Allah!” ikilemesinin tekrar sanatını “ordu, millet, vatan, başkumandan, halk, yurt, Türk” gibi sözcüklerin ise tenasüp sanatını oluşturduğu görülmektedir.

“Ya Allah!.. Akıncı!.. Ak ... Denize!.. Ya Allah... İmana doğru, Ya Allah...! Ya Allah... Rahman'a doğru Ya Allah!” ifadeleri ile halkın dini duygularına hitap edilerek cesaret uyandırılmak istendiği anlaşılmaktadır.

Millî Mücadele dönemi, aydınların Anadolu'yu ve Anadolu insanını tanımaya ve eserlerinde ele almaya başladığı bir dönemdir. İstanbul'daki işgal nedeniyle Anadolu'ya gelen aydınlar Anadolu insanını gözlemlemiş ve eserlerinde gerçekçi bir bakış açısıyla mücadele ruhunu dile getirmişlerdir (Türkmenoğlu;2019, s.37-39). Bu doğrultuda *Öğüt* gazetesinde 12 Eylül 1921'de Aydın Mebusu tarafından yazılan “Çocuklarımızın Duası” adlı şiir Millî Mücadele'nin Anadolu insanı üzerindeki psikolojik yönünü açığa çıkarır nitelikte oluşuyla dikkat çekmektedir.

Çocuklarımızın Duası

Ordumuza yardımcı ol yaradan Âmin.
Kalksın artık hain düşman aradan Âmin

Galip olsun o kahraman ordumuz Âmin
Ele geçsin o güzelim yurdumuz Âmin

Kalksın yeter çektiğimiz cefalar Âmin
Sürsün İslam kardeşlerim sefalar Âmin

Şanlı ordu yürüsünler ileri Âmin
Elde etsin düşmandaki her yeri Âmin

Gözümüzden akan yaşlar kesile Âmin
Zalim düşman Yunanlılar ezile Âmin

Kadir Mevlam kabul olsun dilekler
Âmin desin duamıza melekler Âmin
Aydın Mebusu (*Öğüt*, 12 Eylül 1921, s. 1)

Şiir incelendiğinde ilk olarak başlığı dikkat çekmektedir. Şiirde kullanılan “Çocuklarımızın Duası” başlığı, her ne kadar bir duygunun ifadesi olarak düşünülse de okuyucunun dikkati aslında dil aracılığıyla verilen mesaja yönelmiştir (Filizok, e.t.; 2021). Nitekim “çocuk” ve “dua” kavramları yan yana kullanılarak aslında masumiyetin ve inancın bir paydaşlığı ortaya konulmuştur. Yine şiirde “ordumuz, yurdumuz” gibi toplumsal söylemlere yer verildiği ve her dize sonunda “Âmin” ile şiire dini bir boyut kazandırıldığı görülmektedir. Bu yönleriyle düşünüldüğünde *Öğüt*'te çıkan

Melike KALEMCI

bu şiirin aslında milletin temel kültür öğelerinin dillendirilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla şiirin Millî Mücadele'nin propagandası noktasında edebi ve kültürel bir yönünün olduğu da açıktır. Şiir biçim açısından incelendiğinde beyitler halinde anlaşılır bir dille yazıldığı ve şiir boyunca "Âmin" kelimesi ile tekrar, "ordu, düşman, yurt" ile tenasüp sanatının yapıldığı görülmektedir. Şiirde sade bir dil ve hece vezni kullanılmıştır. İçerik olarak da Millî duygular, tarihi kahramanlıklar, vatan ve millet sevgisi işlenmiştir. Bu bakımdan söylenebilir ki şiir gerek biçim gerek muhteva açısından Millî Edebiyatın genel özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Şiir türünün yanı sıra *Öğüt*'te yayımlanan nesir türünün de Millî Mücadele'nin edebi boyutu noktasında etkili işlevleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazılar incelendiğinde tıpkı şiir gibi fakat türüne has bir söylemle Millî Mücadele'nin kutsallaştırıldığı, mücadelenin haklılığının vurgulandığı ve bunun gerek ülke çapında gerekse de yurt dışına duyurulması için gayret sarf edildiği görülmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde *Öğüt*'te çıkan yazılar Millî Mücadele'nin cephe dışındaki gücünün etkili bir aracı olmuştur. Aşağıda *Öğüt*'te çıkan düz yazılardan birkaçı incelenmiştir.

Sivas'ta Vatani Tezahürat

"Yalnız Türk ve Müslüman kalplerini değil, vicdan-ı beşeri titretecek bir vahşetle ve dünya yaratılalıdan beri misli mesbuk olmayan bir tarzda anavatanımıza tasallut ederek girdiği yerleri yakan malul ve sabilere varıncaya kadar din ve kan kardeşlerimizi katliam eden, mukaddesatımızı tahkir ve hakkı hayatına imha maksud-ı mel'unanesiyle Türk'ün canına, malına ve ırzına... Sakarya semalarında şimdi işte o medid asırların halecanlı ruhları bize bakıyor ve o semalarda ebediyete kadar bizim mirası maddi ve manevimiz altında yaşayacak olan çocuklarımızın mukadderatı de yine bize bakıyor, bunları unutmayın ve ona göre çalışın." (*Öğüt* gazetesi, 2 Mart 1920, s. 2)

Yazının hemen girişinde Anadolu'ya yapılan işgalin sadece Türk milletine değil bütün bir insanlığa yapılan haksız bir işgal olduğu vurgulanmıştır. Özellikle hitap ettiği toplumu önceleyerek din ve kan kardeşliğini vurgulayan yazı, topluma yine toplumun değerleriyle bir nasihatte bulunmuştur. Millî Mücadele'yi şehitlerin bir emaneti olarak ele alan yazı, bu emaneti artık okuyucunun ellerine bırakmaktadır. Bu bakımdan gazete adına uygun şekilde tam bir öğüt gazetesidir.

Millî Mücadele döneminde Türkçülük ideolojisinin edebiyattaki yansımalarının bir örneğini "Sivas'ta Vatani Tezahürat" metninde izlemek mümkündür. Nitekim metnin, "Türk'ün canını, malını ve ırzını ve gelecekteki çocuklarını" önceleyen ifadelerinde Türkçülük ideolojisinin izlenimleri hissedilmektedir.

Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi

Öğüt gazetesinde çıkan "Sivas'ta Vatani Tezahürat" metni incelendiğinde genel olarak Yeni Lisan makalesinde dönemin özelliklerini ortaya koyan umdelerin esas alındığı görülmektedir. Nitekim Arapça ve Farsça gramer kurallarının kullanılmaması, Arapça ve Farsça terkiplerin kaldırılması gibi özellikleri bakımından "Sivas'ta Vatani Tezahürat" adlı metin Yeni Lisanın dilde sadeleşme anlayışıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca Millî meselelerin ve Millî değerlerin ön plana çıkarıldığı satırlarda edebi söylemlerden kaçınıldığı görülmektedir. Bu tutum Millî Edebiyat döneminin edebi özelliklerinin *Öğüt* gazetesinde yer alan metinlerde uygulandığının bir kanıtı olarak dikkat çekmektedir.

Öğüt'te çıkan düz yazılardan bir diğeri anonim olarak 24 Eylül 1920'de çıkarılan "Kara Afak" metnidir. Bu Millî Mücadele'nin propagandası noktasında dikkate değer niteliktedir.

Kara Afak

"Güneş nasıl ki ufuktan doğar ayakta batarsa tarihte milletlerin hayatı bir köşede duadır. (...) Kendi menfaati için dünyayı feda eden bir millet hiçbir zaman hayat-ı Millîyesini kurban vermez. Bunu biz de bilmez değiliz. Mademki hakları fesh edilecektir, biz onlardan yalnız bir şey daha istiyoruz, bizi kendi kendimize bıraksınlar, her memlekette hâkim olan milletin kanunu nasıl tatbik ediliyorsa, lisanı nasıl resmen tanyorsa bizim de hakkımızı da teslim kanunumuza itaat din millet ve lisanımıza hürmet etsinler. Sancağımıza layık olduğu mevkilerde sallandırsınlar. Bizim âdetimizi, memleketimizi, lisanımızı paramızı sevenler bize hürmet etmek şartıyla aramızda kalsınlar. Beğenmeseler başka mefkûrelerce peşinde dolaşanlar, fersahlarla uzak mevcudiyetleri meşkûk milletlerle iftihar ederek başımıza kalkmak isteyenlere şimdiden Allah bin selamet versin. Bizimle isyana meydan milletlerin hala aramızda kalarak aleyhimizde bulunmaları fazla yüzsüzlükten başka bir şey olmasa gerek. (...) İnnallahe meassabirin (Allah sabredenlerle beraberdir.) **Yazarı belli değil (*Öğüt* gazetesi, 24 Eylül 1920, s. 1)**

"Kara Afak" metni, ifadelerine bir benzetme ile başlamaktadır. Güneşin doğuşu ve batışı ile milletlerin dua algısı arasında bir benzerlik ilişkisi kurulmuştur. Metnin anlam gücünü kuvvetlendirmeye yönelik yapılmış olan bu benzetme metnin edebi bir kimlik kazanmasında önemli bir işleve sahiptir.

Edebi özelliğe sahip olan bir metin aktarılırken aslında üç önemli yöntemi içinde barındırmaktadır. Bu yöntemler: "ifade, edebi dil ve üslup"tur (Önal, 2010; s. 23). Bu üç yönetime metin özelinde bakıldığında; "(...)bizi kendi kendimize bıraksınlar (...) "özgürlük, (...)din millet ve lisanımıza hürmet etsinler (...) saygı, (...) Sancağımızı layık olduğu mevkilerde sallandırsınlar. Bizim âdetimizi, memleketimizi, lisanımızı paramızı sevenleri bize hürmet etmek şartıyla aramızda kalsınlar (...)" birlik ve beraberlik ifadelerini içermektedir. Metnin

Melike KALEMCI

dil ve üslubuna bakıldığında ise açık, anlaşılır bir dil ve üslup kullanıldığı görülmektedir. Bu bakımdan ilgili metnin ifade anlamında edebi yönünden bahsetmek mümkünse de dil ve üslup bakımından edebi bir metin görünümünden uzaktır. Bu dil ve üslup tercihi, dönemin şartları içerisinde anlaşılabilir. Keza *Öğüt*, hitap ettiği toplumu harekete geçirmek, olgunlaştırmak için edebi yönü zayıf dahi olsa içerik bakımından okuyucusuna zengin metinler sunmuştur. Böylesi varlık-yokluk mücadelesinin yaşandığı bir dönemde halkın da ihtiyaç duyduğu şey bu olmalıdır.

İstikbalimiz adlı yazı, *Öğüt* gazetesinde Gazi Dede adlı biri tarafından yazılmış düzyazı türündeki edebî metinlerden biridir. İlgili edebî metin ise şöyledir:

İstikbalimiz

Bugün artık her şey olup bitmek üzeredir. Başımıza gelen felaketlerin musibetlerini hepimiz gördük ve öğrendik. Binaenaleyh şimdi istikbalimizi sağlamlaştırmaya çalıştığımız gerekir. Bunun içinde milletimizi nazari itibara alarak ticarette ziraat de sanayide ağır fakat sağlam adımlarla ilerlemeye çalışmak şarttır. Hala yerimizde saymakta devam edersek bu uyuşukluktan vazgeçmesek sonra ufuk kararmaya başlar. Aydınlanmasına çalışmak fayda vermez. Çünkü imkânsız olur. Siyaseti intihal ve tayin ve ettiğimiz ve her vecihle namuslarınıza emin olduğunuz mebuslara terk edelim. Hukuk ve menfa-ı siyasimizi onlar düşünsünler biz de sabanımızla itimizle ve tiftikimizle uğraşalım, birbirimize sarılarak halk yolunu takip edelim. Müstakim olalım. Hazret-i Allah utandırma bizi...

(Gazi Dede, Öğüt gazetesi, 18 Ağustos 1921, s.2.)

Metin, ifadelerine “bugün”, “şimdi” gibi zaman kavramlarına dikkat çekerek başlamış ve devamında felaket olarak algılanan bir olayın bitmek üzere olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında özellikle metnin başlığında da görülen “istikbalimiz, başımız, hepimiz, gördük, öğrendik” gibi çoğul kullanımlar dikkat çekmektedir. Bu ifadelerden, yaşanan felaketlerin bireysel değil, toplumsal bir sonuca neden olduğu anlaşılmaktadır. Geleceğimize yönelik neler yapılabilir, nelerden fedakârlık edilmeli gibi soruları cevaplayan metin, okura millî birlik algısını hatırlatmakta ve uyanış çağrısında bulunarak didaktik bir özellik içermektedir. *Öğüt* gazetesinin felsefesinde de yer alan Millî birlik ve beraberlik düşüncesi “İstikbalimiz” başlığı altında aktarılan satırlarda açık bir şekilde hissedilmektedir. Metinde, “terk edelim, uğraşalım, takip edelim” gibi istek kipiyle çekimlenmiş cümleler ile “devam edersek, vazgeçmezsek” gibi şart cümleleri yer almaktadır. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere metin, okuyucuyu bağımsızlık

Millî Mücadele Dönemi Gazetelerinden *Öğüt*'te Çıkan Yazıların Edebiyat Açısından İncelenmesi

için toplumsal bir koşullanma içerisine sokmaktadır. Dil ve üslup açısından bakıldığında açık, anlaşılır bir dil ve üslup tercih edildiği görülmektedir.

Öğüt'te çıkan yazıların Millî Mücadele'nin propagandası noktasında etkili olduğu görülmektedir. "Kara Afak" metninin satırları incelendiğinde "bayrağımıza, dinimize, milletimize ve dilimize hürmet isteği" Anadolu insanının tüm var oluşuyla Millî birliği arzuladığı o dönemde halkın içindeki bağımsızlık arzusunu pekiştirmiştir. *Öğüt*'te çıkan bir diğer yazı "Sivas'ta Vatani Tezahürat", "İstikbalimiz" metinlerinde ise "Türk'ün canına, malına ve ırzına kastedenlerin olduğu vurgulanarak gelecek nesil için Anadolu insanı daha çok çalışmaya ve gayret göstermeye teşvik edilmiştir" ifadeleri ile Millî Mücadele'nin haklılığı vurgulanarak okuyucunun bu satırlarda birlik ve beraberlik duygusuyla bilinçlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Sonuç

Öğüt gazetesi, nesir ve şiir türündeki yayınları ile Millî Mücadele'nin cephe dışındaki gücünün önemli bir ayağını oluşturmuştur. Öncelikle Anadolu halkını bilinçlendirmeyi kendine görev edinen *Öğüt* gazetesi, Millî Mücadele'nin haklılığını dünyaya duyurmak gibi bir vizyonu bünyesinde taşımıştır. Bu vizyon, askeri zaferlerin kazanılmasında ve zaferler sonrasındaki kazanımların korunmasında etkili olmuştur.

Öğüt'te yayınlanan şiir türündeki yazılar, halkın içindeki vatan, millet, özgürlük, birlik ve beraberlik gibi pek çok manevi duyguyu ortaya çıkarır mahiyettedir. Nesir türündeki yazılar da ise Millî Mücadele'nin kutsallaştırıldığı, mücadelenin haklılığının vurgulandığı ve mücadelenin ulusal ve uluslararası sahada tanınırlığının arttırılmasına yönelik çaba gösterildiği anlaşılmıştır.

Şiir türündeki metinler biçim açısından incelendiğinde şiirlerde sade, anlaşılır bir dil ve üslup kullanımı, aruz ölçüsü yerine hece ölçüsünün kullanımı gibi Millî Edebiyat dönemi şiir özelliklerinin dikkate alındığı görülmüştür. Nesir türündeki metinler de ise Yeni Lisanın izlerini, kullanılan dil ve üslup başta olmak üzere özellikle seçilen Türkçe kelimelerde görmek mümkün olmuştur.

Kaynakça

Demir, Ömer; *ÖĞÜT* (Tahlilî Fihrist – İnceleme – Metin), Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2007.

Develioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996.

Erkmen, Mahir; *Eskiler Basın Hatıraları*, 22 Ekim 1974 tarihli Kocatepe (Afyon) Gazetesi.

Melike KALEMCİ

Filizok, Rıza; "Edebi Metin Nedir?", 30 Mayıs 2021 tarihinde <http://www.diledebiyat.net/edebi-metinnedir-riza-filizok-makale> adresinden erişildi.

https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/%C3%96%C4%9F%C3%BCt_Gazete si ET. 10.04.2021.

Kandemir, Feridun; **Millî Mücadele Basını ve Öğüt**, Yakın Tarihimiz, İstanbul.

Önal, Mehmet; "Edebî Dil ve Üslup", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (36), 2010.

Önder, Mehmet; **Konya Matbuatı Tarihi**, Konya, 1949.

Semiz, Yaşar; Toplu, Güngör, "Millî Mücadele Döneminde Konya ve Atatürk", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7/12, 2017.

Türkmenoğlu, Sevgül; "Millî Edebiyat Dönemi Roman ve Hikâyeciliğine Genel Bir Bakış", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019/45.

Üstün, Koray; "**İkdam Gazetesinde Edebi Faaliyetler (1894-1913)**", *Türkbilig*, 2017/34.

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):81/90

Geliş Tarihi / Receive : 02.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 29.12.2021

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

Interpretation of the Female Spirit in Modern Uzbek Stories

**Интерпретация женского духа в современных узбекских
рассказах**

Gülnaz SATTAROVA

Dr., Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi

Dr., Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

e-mail: noza1969@mail.ru

Orcid ID: 0000-0003-3387-7004

Atıf/Cite as: SATTAROVA, Gülnaz (2021). *Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu*. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2),.Retrieved from

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Günümüz yklerinde Kadın Ruhunun Yorumu

z

Her halkın güzellik hakkında, yani gln, doğanın, hayatın, insanın ve elbette kadının güzelliği hakkında kendi bakış açısı vardır. Bu görüşler edebiyat dairesinde daha da derinleşir. Dünya edebiyatına baktığımızda kadın karakterinin çok eskiden itibaren kült seviyesine yükseldiğine şahit oluruz. Bin bir gece masallarından Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi, Zeberced gibi karakterlerin ele alındığı modern eserlere kadar edebiyatımızda ulusal kimliğimizi özünde taşıyan kadın karakterler bulunmaktadır.

İnsan bilimi olarak bilinen edebiyat, her şeyden önce kadın bilimi, yani kadını araştıran, onu keşfeden bir bilimdir. Dikkat edilirse en eski eserlerin de kadına atfedildiğini anlaşılr. Söz konusu eserlerin çatışma merkezinde kadın ve ona ait unsurlar bulunur. Hatta edebiyatın gelişmesi kadın temasının edebî tetkiki, onun gittikçe derinlik kazanması ile sıkı sıkıya bağlıdır. Nitekim, dünya edebiyatında kadın karakterin genel ve özel niteliklerinin araştırılması edebî sürecin genel kurallarını, özellikle milli edebiyatları karşılaştırmalı-tipolojik yönden araştırmaya yardımcı olur.

Kadın karakterin dünya edebiyatında ele alınışı ve toplumdaki yeri onun yaşadığı tarihî dönemle doğrudan ilintilidir. 18. Yüzyıl nesrinde kadınların romantik karakteri yaratılırken daha sonradan kadın haklarını savunan mücadeleci karakterler ortaya çıkmaya başladı. Dünya edebiyatına baktığımızda, İngiliz edebiyatında Elizabeth, Japon edebiyatında Kraliçe Otikuba, Rus edebiyatında Tatyana Larina ve Nataşa Rostova, Amerika edebiyatında Scarlett O'hara, Fransız edebiyatında Madame Bavary gibi o halkın kadınlarının sembolüne dönüşen karakterlere rastlarız. Bu tür karakterler XIX. Yüzyıl klâsik Rus edebiyatında daha geniş işlenmiştir.

Dikkat edilirse en eski eserlerin de kadınlara atfedildiğini anlaşılmaktadır. Söz konusu eserlerde kurgulanan çatışmanın merkezinde daima kadın ve ona dair unsurların yoğun olarak yer aldığını görmek mümkündür. Aslında edebiyatın teknik ve içerik olarak gelişimi, kadın temasının edebi olarak incelenmesi ve derinliğinin artmasıyla da yakından ilişkilidir. Nitekim dünya edebiyatında kadın karakterin genel ve özel niteliklerinin araştırılması, edebi sürecin genel kurallarının, özellikle de milli edebiyatların karşılaştırmalı-tipolojik açıdan araştırılmasına yardımcı olur.

Dünya literatürüne bakıldığında kadın karakterinin eski çağlardan bu yana eserlerde süreç içerisinde kült düzeyine yükseldiğine tanık olunmaktadır. Kadın karakterinin dünya edebiyatında ele alınışı ve toplumdaki yeri, yaşadığı tarihsel dönemle doğrudan ilişkilidir. Dünya edebiyatında kadının bir kült düzeyine yükseldiğini gösteren örnekler arasında İngiliz

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

edebiyatında Elizabeth, Japon edebiyatında Queen Otikuba, Rus edebiyatında Tatyana Larina ve Natasha Rostova, Amerikan edebiyatında Scarlett O'hara, Fransız edebiyatında Madame Bovary gibi ünlü isimleri saymak mümkün. Bu kahramanlar yaşadıkları dönemin kadınlarının sembolleri. Ayrıca Doğu medeniyetinde de Binbir gece masallarından Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi ve Zeberced gibi karakterlerin işlendiği modern eserlere kadar, özünde milli kimliği taşıyan kadın karakterler var.

Özbek edebiyatında kadın karakterleri ele alma ve farklı tiplerini tasvir etme deneyimi devam etmektedir. Bu makalede günümüz Özbek hikâyeciliğinde kadın karakteri ve kadının edebi yorumu konusu incelenmiştir. 25 Temmuz 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte gazeteler sansürlü yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, dergi ve kitapların sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. İkinci Meşrutiyetle birlikte başlayan hem İstanbul hem de taşra basınının özellikle de azınlık gazetelerinin son derece özgür bir ortamda yaptıkları gazetecilik, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte sona ermiş ve yerini sıkı bir denetime bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlatılan Millî Mücadele döneminde ise dönemin telgraftan sonra en etkili kitle iletişim aracı olarak görülen gazeteler; işgal kuvvetleri-İstanbul Hükümeti ve Ankara Hükümeti'nin kendi görüşlerini kitlelere duyurmasında birer araç ve ideolojik bir mücadele sahası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öykü, Kadın, Karakter, Edebiyat, Başkahraman.

Interpretation of the Female Spirit in Modern Uzbek Stories

Abstract

Every people has their own point of view about beauty, namely the beauty of the rose, nature, life, man and, of course, woman. Literature, known as the science of man, is first and foremost a science of women, that is, a science that explores and discovers women. If attention is paid, it is understood that the oldest works are also attributed to women. At the center of the conflict of the works in question are women and her elements. In fact, the development of literature is closely related to the literary study of the woman theme and its increasing depth. As a matter of fact, researching the general and special qualities of the female character in world literature helps to research the general rules of the literary process, especially national literatures from a comparative-typological aspect.

When we look at world literature, we witness that the character of WOMAN has risen to cult level since ancient times. The handling of the female character in world literature and its place in society is directly related to the historical period in which she lived. When we look at world literature, we come across characters like Elizabeth in English literature, Queen Otikuba in Japanese literature, Tatyana Larina and Natasha Rostova in Russian

Gülnaz SATTAROVA

literature, Scarlett O'hara in American literature, Madame Bavary in French literature, who have become the symbols of the women of that people. From tales of one thousand and one nights to modern works dealing with characters such as Gümüş Bibi, Zeynep, Zebi and Zeberced, there are female characters who carry our national identity at their core.

The experience of dealing with female characters and portraying their different types continues in Uzbek literature. In this article, the issue of female character and literary interpretation of women in today's Uzbek storytelling is examined.

Keywords: Story, Woman, Character, Literature, Protagonist.

В Сегодняшних Историях Интерпретация Женской Души

Аннотация

У каждого народа своя точка зрения на красоту, а именно на красоту розы, природы, жизни, мужчины и, конечно же, женщины. Литература, известная как наука о мужчинах, - это прежде всего наука о женщинах, то есть наука, которая исследует и открывает женщин. Если обратить внимание, то подразумевается, что самые старые работы также приписываются женщинам. В центре конфликта рассматриваемых произведений - женщины и ее элементы. На самом деле развитие литературы тесно связано с литературным изучением женской темы и ее возрастающей глубиной. Собственно говоря, исследование общих и особых качеств женского персонажа в мировой литературе помогает исследовать общие закономерности литературного процесса, особенно национальных литератур, в сравнительно-типологическом аспекте.

Когда мы смотрим на мировую литературу, мы становимся свидетелями того, что образ женщины с древних времен поднялся до культового уровня. Обращение с женским персонажем в мировой литературе и его место в обществе напрямую связано с историческим периодом, в который она жила. Когда мы смотрим на мировую литературу, мы сталкиваемся с такими персонажами, как Елизавета в английской литературе, Королева Отикуба в японской литературе, Татьяна Ларина и Наташа Ростова в русской литературе, Скарлетт О'Хара в американской литературе, Мадам Бавари во французской литературе, которые стали настоящими героями. символы женщин этого народа. От сказок «Тысяча и одна ночь» до современных работ, посвященных таким персонажам, как Гюмюш Биби, Зейнеп, Зеби и

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

Зеберсед, есть женские персонажи, которые несут в себе нашу национальную идентичность.

Опыт работы с женскими персонажами и изображения их разных типов продолжается в узбекской литературе. В статье рассматривается проблема женского образа и литературной интерпретации женщин в современном узбекском повествовании.

Ключевые слова: Рассказ, Женщина, Персонаж, Литература, Главный Герой.

Giriş

Özbek edebiyatının bilimsel çalışmaları bugüne kadar kadın imajının sosyo-psikolojik yorumunu, kadın imajını temaların ve fikirlerin bir ifadesi olarak ve kadın psikolojisinin çeşitli sanatsal yorumlarını ayrı bir çalışma olarak incelememiştir. Bu yazımızda bu boşluğu doldurmaya çalıştık. Bağımsızlık döneminin Özbek hikayelerinde, kadın ruhunun sanatsal yorumunu oluşturan özellikler sistemini, yazarın bir kadın imajını yaratmadaki sanatsal becerisini, yeni bir psikolojik bilimsel olarak analiz etmeyi amaçladık. Modern Özbek hikâyeciliğinde kadın temasıyla ilgili süreçlerin aslında halk sanatıyla ilgili olduğu kadar Kur'an-ı Kerim gibi dini kaynaklarla da ilgili olduğunu inceledik. Özbek kadınının ayırt edici görüntülerinin farklı dönemlerde farklı şekilde betimlendiği tespit edilmiştir. Bu makalede, H. Dostmuhammad I. Sultan'ın öykülerinde, doğal manzaralar ve yer imgelerinin, kahramanca ruhsal deneyimlerle bütünleyici bağlantısının her sanatçıda özgün ve bireysel bir şekilde ele alındığını gözlemlemeye çalıştık.

Özbek Edebiyatında Kadın Karakteri

Edebi süreç her zaman sosyal çevre, edebi-manevi, kültürel yaşamla yakın ilişki içinde oluşur. Sanatta ve edebiyatta kadın karakteri sanatsal yorumu, kadının toplumdaki rolü konusu edebiyat, psikoloji, felsefe, tarih, siyaset bilimi, sanat tarihi gibi çeşitli disiplinlerin inceleme konusu olarak görülebilir. Özbek edebiyatında bugüne kadar kadın karakteri sistematik ve tutarlı bir şekilde incelenmesine ilişkin herhangi bir monografik araştırma yapılmamıştır. 21. yüzyılın ilk yıllarında birkaç aday tezde incelenmiştir.

XX. Yüzyılın ilk yıllarında düzyazı eserlerde görülmeye başlandı. Gümüş Bibi, Zeynep (Ötgen Künler), Zebi (Gece ve Gündüz), Unsin (Dehşet), Gülnâr (Kutlu Kan) Seide (Baştankara) ve b.larını buna örnek gösterebiliriz. Her ne kadar yukarıdaki eserlerin hiçbirinde kadın karakterler başkışı olarak karşımıza çıkmasa da eserlerde kadın konusu artık belli bir derecede ele alınmaya başlanmıştır.

Çağdaş Özbek edebiyatında Hurşid Dostmuhammad, Erkin Âzam, Nazar İşankul, İsan Sultan, Uluğbek Hamdam, Koçkar Narkabil, Lokman

Gülnaz SATTAROVA

Börihan, Zülfiye Kuralbay Kızı gibi yazarların eserlerinde sosyal hayatta erkeklerle eşit faaliyet yürüten, hayatın her alanında etkin olan kadın karakterler önemli yere sahiptir. Makalede, kadın karakterlerin kaleme alındığı öyküler incelenmeye çalışılacaktır.

Bir karakterin bütün yönleri ile ortaya konulmasında yazarın yeteneği ve deneyimi belirleyici rol üstlenir. Rusyalı E. Şore kadın karakterler için aşağıdaki sınıflandırmayı önerir: kraliçeler, büyücüler, melekler, hoş ve çekiciler, şefkatli anne ve faziletli kadınlar. Yalnız, E. Shore bu görüşünü Rus edebiyatı örneğinde kanıtlayarak "...kadın, Rus kültürü ve edebiyatında en yüksek insanî değerleri kendinde taşır. (Şore, 1998: 99)" der. Edebiyatın evrensel özelliklerini dikkate alarak, aynı sınıflandırmayı Özbek edebiyatı için de kullanabiliriz. Aynı zamanda, herhangi bir halka ait bir eserde o halka özgü değerlerin ve ulusal özelliklerin muhakkak aksedeceği gerçeğinden yola çıkarak yukarıdaki tasnife abla, kız kardeş, sevgili gibi karakterleri de ekleyebiliriz.

H. Dostmuhammed'in Mahzuna adlı öyküsü millî öykücülüğümüzde kadın karakterin kaleme alındığı özgün eserlerden biridir. 1990'lı yıllarda kaleme alınan öykü, **Sovyet** ahlakı ile Doğu kadını arasındaki çelişkiyi karşılaştıran edebî-psikolojik yorumu ile diğer eserlerden ayrılır. Öyküde ulusal özellikler, iç çatışmaların tasviri Mahzuna karakterinde işlenir (Dostmuhammedov, 1995: 196).

Öykünün başında telefon çalar. Başkahraman Mahzuna'nın tedirgin hali, paniğe kapıldığı anlaşılır. Olaylar geliştikçe temiz ruhlu kadının kaygısının nedeni anlaşılmaya başlar.

Mahzuna, eşi Maksud ile bir partiye davet edilir. Partide ahlakı ve dünyaya bakış açısına yabancı olan bir tabloyla karşılaşır. Oradaki ortama ve kişilere asla ısınmaz. Çünkü erkeklerle beraber kadeh kaldıran, onlar gibi fıkrâ anlatan kadınları görünce haya ateşinde cayır cayır yanar. Böyle bir ortama alışık olan eşi Maksud birkaç defa "Şunlardan alsana. Yesene." diyerek onu sofraya davet eder. Mahzuna daha da utanarak "Yavaş konuş" dercesine kocasına kaşlarını çatarak bakar." şeklinde tasvir eder yazar.

Mahzuna ortamın yabancısı olmakla birlikte solmaya yüz tutmuş çiçekler arasında açan gül gibi canlıdır ve gençliği, güzelliği, çekingenliği ile herkesin dikkatini çeker. Bu durum, kadın ve erkeğin eşit olduğu böylesi ortamların müdavimi olan ve Avrupa eğitimi görmüş kadınlar için normal olabilir. Hatta Avrupa ahlakına göre bu durum kadının zaferi, onun başkalarından üstünlüğü olarak da değerlendirilebilir. Ama Mahzuna için öyle değildir. Oradaki kadınlardan biri Mahzuna'yı teskin etmeye çalışır: "İlk defasında (partiye gittiğimizde – G.S.) ben de öleceğimi sanmıştım... Ama sonradan alıştım... (Dostmuhammedov, 1995: 199)"

Mahzuna'nın ruhunu derinden etkileyen şey, grubun lideri Maksatcan'ın patronu Böri Sabitoviç'in kendisine şehvet dolu gözlerle bakmasıydı.

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

“Onun kendisine bakışlarını diktiğini Mahzuna çok geç fark etti, suçüstü yakalanmış hırsız gibi korktu, kıpkırmızı kesildi. Gözlerini başka tarafa çevirdi, ellerini masa altına gizledi, bununla da yetinmeyip kocasına baktı, Maksad halim ve terbiyeli bir gülümsemeyle patronuna dikilmişti...”
(Dostmuhammedov H, Jajman, 1995: 195)

Partidekilerin davranışları, Böri Sabitoviç’in kendisine göz kesilmesi, kocasının da sadık bir köle ya da bir pezevenk gibi davranması Mahzuna’nın Doğu kadınına özgü hassas yüreğini delik deşik etmişti. “Mahzuna anlayamadı, zorlandı, kendini aşağılanmış hissetti, ağlayacak gibi oldu” diye betimlenir durumu. En kötüsü, onun pak namusunu hiç çekinmeden, gizlemeden çiğnemeye çalışan Böri Sabitoviç’in – bürokratin davranışları çevresinde oturan yaşlı genç herkes tarafından, hatta kocası tarafından desteklenmekteydi. Parti çıkışında Böri Sabitoviç Avrupalı erkekler gibi bütün kadınların elini öperek vedalaşır. Kadınların bunu kendilerine şeref belleyerek işveyle karşılama Mahzuna’yı daha çok korkutur. Böri Sabitoviç kendisine doğru elini uzattığında Mahzuna “Kocasının arkasına gizlenir.” “Pekâlâ kızım, peki, dedi Mahzuna’ya uzattığı eli havada muallak kalınca, henüz gençsiniz.” Grubun çöpür ihtiyarı konuyu daha da alevlendirir. “Bu seferlik Mahzuna Hanım’ı affedin Börivay, sonradan alışır.”

Yazar, milletin ahlakında ortaya çıkan dramı kadın karakteri aracılığı ile göstermeye çalışır. Doğu’ya özgü ahlak ve hayâdan uzaklaşarak tamamen yabancı olduğu bir hayatın eşiğine adım atmayı ve millete aykırı âdetlere “alışma”yı büyük bir facia olarak yorumlar. Yazar, bu “kural” a uymayan kadın karakterini yaratırken milletin bataklığa sürüklenmesine göz yumamaz. Her karaktere ayrı ayrı yaklaşmak ve onları birbiriyle karşılaştırmak söz konusu karakterleri birkaç grupta toplamamıza yardımcı olur. Bu bağlamda, Mahzuna karakteri sevilen yâr, vefalı eş olarak değerlendirilebilir. “Elini öpen yabancı bir erkeğe işve ile karşılık veren” kadınlar ise diğer bir grubu oluşturur.

Yazar, Mahzuna’nın hayâsını, paklık dünyasının melikesi olduğunu yüzme sahnesinde maharetle işler. Doğu inancına göre su temizliğin sembolüdür. Ahlakına aykırı, iğrenç çevreden kurtulan Mahzuna kirlenmiş ruhunu su ile yıkamak ister.

Kocasını yatırıp misafir odasına, oradan banyoya geçip musluğu sonuna kadar açar... ışığın yansımasıyla parlayan suya, bembeyaz banyoya, apak duvara... süt gibi ak vücuduna bakıp utançtan yüzünü avuçlarıyla kapatır ve hıçkırarak ağlayıverir... (Dostmuhammedov, 1995: 202)

Mukaddime, öykünün sonunda tekrarlanır. Kahramanın ruhundaki acıyı ifade edebilmek için yazar telefonda yararlanır. Telefonun çalması o feyzsiz parti gecesini, gözlerini hayvani bir hırsla dikerek “Telefonlaşıyoruz” diye yaltaklanan Böri Sabitoviç’i hatırlatır. “Telefon yüksek sesle sinirli

Gülnaz SATTAROVA

sinirli çaldı. Mahzuna'nın elindeki tabak düşüverdi. Tabak masanın üstüne düştü ama kırılmadı."

Eserin sıradan okuyucuya sıra dışı görünen sonu aslında onun doruk noktası sayılabilir. Gayrimillî bir ortam işkencesinde ruhsal acı içinde kıvranan Mahzuna tereddüde düşer, sonra arsızca çalan telefonun ahizesini isteksizce kaldırır. Şükür ki gözü hırsla dolu Böri Sabitoviç'in değil, iman, hayâ, sadakatin sembolü olan annesinin sesini duyar. Kızı doğduğu sene bu dünyaya veda eden annesi sanki öbür dünyadan bakıp Mahzuna'yı teskin etmeye çalışır: "Kuzum, yavrum, çok korkuttun beni! Niye açmıyorsun telefonu? Gece boyunca kıvranıp durdum!! Rahatta mısın kızım?.. Mahzuna ahizeyi iki eliyle bağrına basıp hüngür hüngür ağlamaya başlar.

Özetle, öyküde millî karakterin haya, vefa, aileye sadıklık, paklık gibi özellikleri Mahzuna'nın iç dünyasının analiz örneğinde maharetle ortaya atılır. Yazar, her ne ortamda olursa olsun Özbek benliğini kaybetmez, gerçeğini vurgular. Yazar, öyküsünde üç çeşit kadın karaktere başvurmuştur. Başkışı Mahzuna, kocasının ekibinde bulunan ve Avrupa ahlakına özenen kadınlar ve insanı her türlü kötülükten koruma gücüne sahip anne. Her ne kadar anne ve diğer kadınlar figüran karakterler olarak kısa süreliğini karşımıza çıksalar da kadınlarımızı paklığa sevk eden yüksek eğitici ve manevi gâyeyi ileri süren Mahzuna karakterini daha aydınlatmaya yaramışlardır.

Eserlerinde anne, kadın karakterlerini sık sık gündeme getiren bir diğer yazarımız da İsaçan Sultan'dır. "Dünya edebiyatında annelerin vasfı, annelik şanı, kadın hakları ve sorunlarını kaleme alarak övgüye layık görülen, değer verilen eserler az değildir. İsaçan Sultan'ın hikâyesi müşfik anneliğin gelişmesi ve geliştirilmesi kadar zor, zahmetli; olgu – ilahi tedbirleri, kuralları İslam yolunda millî yaşam çerçevesinde iman talimatına teslim olmuş poetik düşünceyle icat edilen özgün edebiyat örneğidir. *Müşfik Annem*, sadece ebedi konunun yeni ve ulu yönü hakkında olması, edebî-estetik yaklaşımın imana dayanması ile değil, aynı zamanda birçok özelliği ile günümüz Özbek nesrinin en güzel örneklerindedir." diye yazar edebiyatçı Tahir Şirmuradov (2017: 144). Nitekim İsaçan Sultan'ın ön plana çıkan karakterlerinden biri ANNE'dir. Yazar, diğer meslektaşlarından farklı olarak anne karakterine prototip için kendi annesini seçer ve bu karakter yardımı ile tüm Özbek annelerinin portresini çizer. *Müşfik Annem*'den sonraki öykülerinde yazar, anne karakterine başvurur. *Rüzgarlı Gece*, *Tagelincik* gibi öykülerinde kadın karakterinin farklı yönlerini işlemeye çalışır. Yazarın *Ben*, *Annem* ve *Akdeniz* adlı öyküsündeki anne karakteri de özgün bir karakterdir. Öykü, psikolojik çizgiler ve dramla doludur. Öyküde yaşlılık dönemini yaşayarak hayat felsefesini evlatlarına sindiren, düşünceli, ama bakışlarındaki o keskinliğin henüz kaybolmadığı Özbek annesi kaleme alınır.

Günümüz Özbek Öykülerinde Kadın Ruhunun Yorumu

“Annem... değişmiş ya!” diye düşünürüm fark ettirmeden onu izlerken. Mevzun endamı, mağrur yürüyüşü eskisi gibi ama o şiddet kaybolmuş. Yavaş, sakınarak adım atıyor. Daha önce görmediğim, fark etmediğim tedirginlik var bu yüzde.” Eserde Özbek annesinin portresi, erdemi, kimseye benzemeyen yönleri, yazarın hadiseler, aileye, ulusa, evlatlarına, anne babasına yaklaşımı sanatsal biçimde resmedilir. Ama herhangi bir noktada herhangi bir millete işaret edilmez. Söz konusu işaretler metin altı anlamlara yüklenir. “İnsanlar, suyu direk şişenin ağzından içerler. Annem ise “Piyalesi yok mu acaba” diye etrafına bakınır.

– Şişenin ağzından içebilirsiniz, bakın, herkes öyle yapıyor.

– Yok canım, olmaz, ayıptır.” Bir tek “ayıptır” kelimesiyle Özbek ANNE’si gözümüzün önünde canlanır. Öykünün devamını okurken annenin “yediğim içime düşmedi”, “çekindim” gibi sözleri onun karakterine özgü hoşgörü, şefkat, sevgi duygularını yansıtır. Eserin şiirselliği onun rahatlıkla okunmasına sağlar. Eserin diğer bir başarılı yanı, onun yazar-oğul tarafından hikâye edilmesidir. İşlerinden dolayı annesinin kıvanç ve kaygularından uzakta kalan oğulun yurt dışına annesiyle birlikte seyahate çıkması biraz unutulmuş anne şefkatinin tekrar pekişmesine sebep olur. Yazar oğlunun başkentte oturması, köyde yaşam süren müşfik annenin şehirdeki mucizelere hayretle bakışı şöyle basit bir anlatım olarak görülebilir. Burada okuyucu yazarın annesine olan sevgisini derinden müşahade eder, hisseder. Öykü baştan sona anne oğulun diyalogu üzerine kurulmuştur. Yeri gelince anne oğulun duygularına yer verilir: Bu konuda Bahtiyar Nazarov şunları kaydeder:

Evet, annem değişmiş. Bana çocuk gibi itaat etmesine baksana. Başka tarafa doğru yürüdüğünde “Bu tarafa anne” dememle “Peki” demesi, gittiğim yere arkamdan gelmesi, tıpkı evladım gibi bana itaat etmesi, bu da yetmiyormuş gibi, güzel bir tabloyla karşılaşınca veya tatlı yemekleri yiyince heyecanlanması... bazen zevklendirirken bazen tedirgin ediyor insanı. Her sefer yanına gittiğimde bunları nasıl fark etmedim ben?” Yazar duyguları vasıtasıyla annesi hakkında idrak ettiklerini beyan ederken ömrün geçici olduğunu, bu geçici dünyada annelerinize değer vermemiz gerektiğini vurgulamak ister.

Ben, Annem ve Akdeniz örneğinde yazarın her kelime üzerinde titrediğini, uzun arayışlar sonucu seçilen bu kelimeler eserin pırl pırl olmasına yaradığını görebiliriz. *Ben, Annem ve Akdeniz* Özbek annesini, Özbek kadını, Özbek’in fedakâr evladı karakterini tüm dünyaya yaymaya değer güzel bir eserdir. (2017: 7)

Gülnaz SATTAROVA

Öyküde yazar, kahramanının ruh dünyasını, onun toplumdaki yerini, manevi-ahlaki özelliklerini aydınlatırken Hurşid Dostmuhammed'den farklı olarak sıradan bir kadının değil bir annenin ruhundaki değişimleri bir oğulun gözünden anlatır.

Sonuç

Her iki öykünün merkezinde de kadın karakteri vardır. Mahzuna'da yazar kadının ruhundaki birbirine zıt, birbirini tekrarlamayan ince duyguları, aynı zamanda onun hiçbir gücün yenemeyeceği kadınlık gururu hakkında hikâye eder. Mahzuna, ailesi tarafından desteklenen, kocası tarafından sevilen ve bunlara karşılık olarak aile ve yaşam gibi düşünceleri kutsal bilen bir kadın olarak karşımıza çıkar. Öyküde mutluluktan sarhoş kadın için de şanı çığnemiş kadın için de kadınlık şanınin, kıymetinin üstün olduğu, kadının her zaman büyük ve kutsal olduğu vurgulanır.

Birinde eş, öbüründe anne karakterinin kaleme alındığı her öyküde kadın ruhunun katmanlarına bakış atılır. Mahzuna'da kadının eşine, çevresindekilere yaklaşımı parti olayı ile ortaya atılırken *Ben, Annem* ve *Akdeniz*'de annenin ruh hali, bakışları, çocuklar gibi saf ve temizliği ile ortaya koyar. Her iki eserin başarısı, dünya edebiyatında var olan iki tür karakterin milli renklerle resmedilmesidir.

Kaynakça

- Dostmuhammedov H. (1995). *Jajman*. Taşkent: Şark Yayınları.
- İsamiddinov Z. (2002). "İki Kadın". *Tefekkür*.S.4. s.47.
- İsacan, Sultan. "Ben, Annem ve Akdeniz". *Özbekistan Edebiyatı ve Sanatı Gazetesi*, №5, 29.01.2016.
- Nazarov. B. (2017) "İstidat Manzaraları". *Olgunluk Cazibesi*. Taşkent: Turan Zemin Ziya Yayınları. s.7.
- Shore E. Feministskoye literaturovedeniye na poroge XXI veka./ Literaturovedeniye na poroge XXI veka./ Materialı Mejdunarodnoy nauçnoy konferensii. (MGU, may 1997.) M., 1998,s. 99.
- Şirmuradov T. (2017) "Ebedi Müşfik Annelik Yorumu". *Olgunluk Cazibesi*. Taşkent: Turan Zemin Ziya Yayınları. s. 144.

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi
International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Kitap Değerlendirmesi/Book Review

e-ISSN:2757-6388

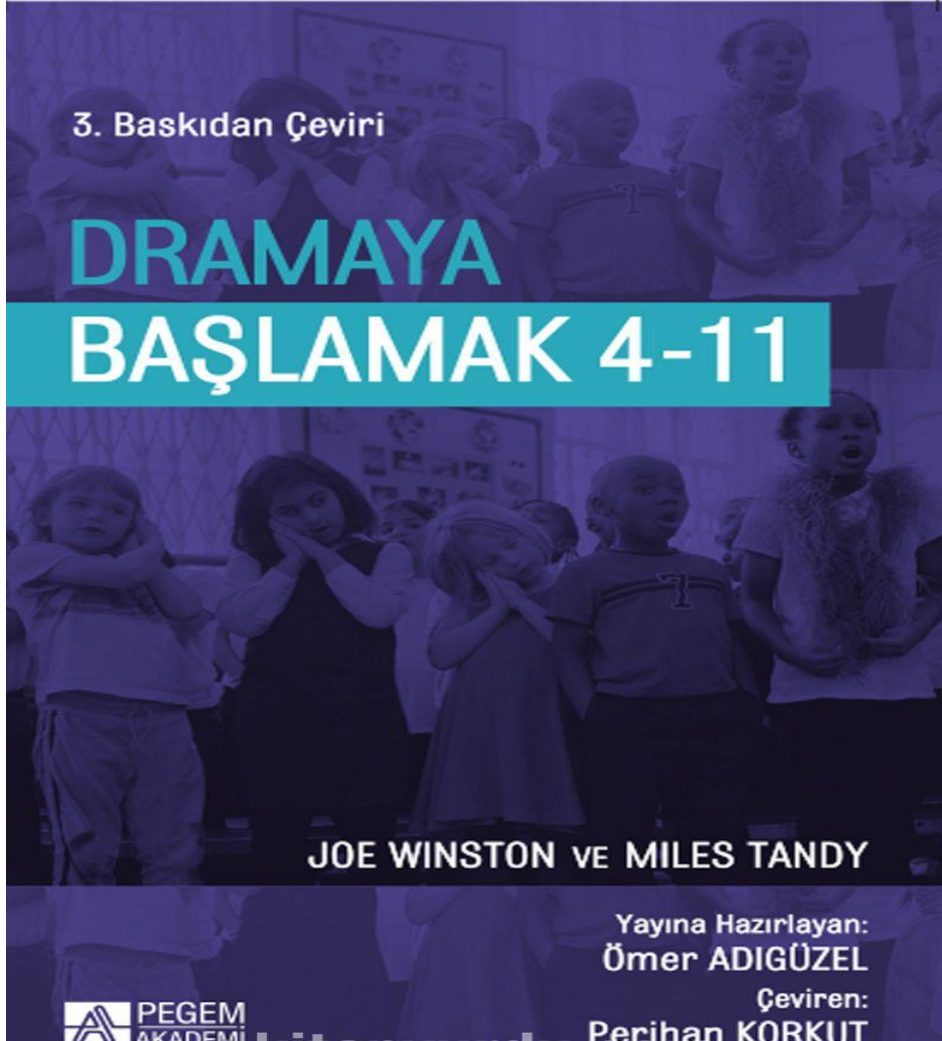
trk dergisi

2021

2(2):91/96

Geliş Tarihi / Receive : 18.11.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 23.12.2021

WINSTON, Joe – TANDY, Miles (2019), *Dramaya Başlamak 4-11*, (Çev. Perihan KORKUT) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 1. Baskı, 176 s. ISBN: 978-605-2418-00-0

WINSTON, Joe – TANDY, Miles (2019), *Beginning Drama 4-11*, Pegem Akademi Publications, Ankara, 1st Edition, 176 p. ISBN:978-605-241-800-0

Sezgin Narin KOÇYİĞİT

Doktora Öğrencisi, BAİBÜ, Eğitim Faültesi, Türkçe Öğretmenliği
PhD Student, BAIBU, Faculty of Education, Turkish Language Teaching
e-mail: sezginkoc21@hotmail.com
Orcid ID: 0000-0002-8477-3443

Öğretmenler İçin Drama Kitapları

Dramanın okullarda her geçen gün daha fazla yer alması ve öğretmenlerin dramayla yakından ilgilenmesiyle birlikte drama kitapları giderek daha sık yayımlanmaya başlamıştır fakat birçok drama kitabı sadece oyunlardan oluşabilmekte veya birkaç doğaçlamayla sınırlandırılmaktadır. Öğretmenlerin çocuklarla drama çalışmaları yapmaları için yayımlanan drama kitaplarının çoğunda, drama etkinliklerinin hangi yaş grubu için hazırlandığına yönelik herhangi bir yönerge bulunmamasının yanında içerik olarak da ilgili yaş grubunun gelişim özelliklerine ve ilgilerine yönelik pedagojik bir yaklaşım görülmemektedir. Aslında çocuklarla drama çalışması yapan öğretmenlerin belli bir sistematik yaklaşım içerisinde hazırlanan drama kılavuz kitaplarına oldukça gereksinim duydukları söylenebilir. Hem öğrencilerin bireysel ve sosyal gelişimini desteklemek hem de öğretmenlere daha kalıcı bir drama eğitimi verebilmek için hazırlanan drama kitapları, ilgili yaş grubunun gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanabilirse sınıf ortamındaki oldukça kullanışlı araçlar olarak drama derslerinde önemli bir yere sahip olabilir. İşte tam bu noktada *Dramaya Başlamak 4-11*, hem basit sistemiği hem de akıcı anlatımıyla sınıf öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenleri için kolay okunan oldukça kullanışlı bir kitap. *Dramaya Başlamak 4-11*, dramanın okulda öğretmenlerce nasıl kullanılabileceğiyle ilgili uygulamaya geçirilmesi kolay ve işlevsel bir kitap olarak ön plana çıkmaktadır. Bu yönüyle kitap, okullarda drama çalışması yapan öğretmenler için temel düzey drama bilgileri içermekte ve bu temel bilgilerle ilgili olası çalışma örnekleri ile birtakım deneme çalışmalarına yer vermektedir.

Dramayla yeni tanışan öğretmenlere ve okullarda görev alacak okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarına göre hazırlanan bu kitabın yazarları uluslararası bir görünüme sahip Joe Winston ve Miles Tandy'dir. Joe Winston, drama ve tiyatro eğitimi konusunda Warwick Üniversitesinde öğretim üyesi ve ilköğretimde drama alanında önde gelen bir yazar, konuşmacı ve eğitimcidir. Miles Tandy ise Warwickshire Eğitimsel Gelişim

Servisinde eğitim danışmanı olup aynı zamanda drama, okuryazarlık ve ilköğretim program geliştirme alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Winston ve Tandy, kitabın ilk basımını 1998 yılında yapmıştır. Kitabı; öğretmenlerle diğer eğitimcilerin, dramanın okuma ve yazma öğretimlerini zenginleştirme ve canlandırma gücünü fark etmelerini sağlayacak etkili bir içerikle hazırlamışlardır. Öğretmenlerin ve eğitimcilerin ilgi gösterdiği kitap 176 sayfadan oluşmaktadır. Birinci basımına gösterilen ilgi, 2001 yılında kitabın ikinci basımının yapılmasını sağlamıştır.

Kitabın kapak tasarımı ile içeriğinin birbiriyle örtüştüğünü ve uyduğunu söylemek mümkün. Yazarların kitabın hangi ihtiyaçtan ortaya çıktığını ve yazım amacının anlatıldığı ortak bir Ön Söz'den sonra Prof. Dr. Ömer Adıgüzel'in Türkçe Baskı İçin Ön Söz bölümü yer almaktadır. Daha sonra kitabın ana gövdesini oluşturan ve 7 (yedi) bölümlük (11-162. s) kısım bulunmaktadır. Ardından kitapta öğretmenlerin drama çalışmalarında kullanabileceği örnek bir öyküye yer verilmiştir. Ayrıca dramanın yapılandırılması aşamasında kullanılacak tekniklere ve yaş grubunun özelliklerine uygun yararlanılabilecek drama kitaplarına yer verilerek (163-174.s.) Dizin (175-176. s.) ile eser sonlandırılmaktadır.

Giriş (1-10.s.)

Kitap, "İlkokul öğretmenlerine 'drama' sözcüğünün onlara ne ifade ettiğini sorarsanız büyük olasılıkla karışık yanıtlar alırsınız." cümlesiyle başlamaktadır. Bu cümle aslında kitabın yazılış hikâyesinin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Çünkü yeni bir disiplin olması yönüyle okullarda henüz tiyatroyla dramanın tam olarak ayrımı yapılamamakta, dramanın kuramsal ve uygulama boyutuyla öğretmenlere anlatılması önemli bir eğitim çalışması olarak görülmektedir. Öğretmenlerin drama öğretim bilgilerinin sınırlı olmasında eğitim eksikliğinin ve dramanın "rol oynama, doğaçlama, sıcak sandalye, öğretmen rolde ve donuk imge" gibi kendine özgü terimlerinin olmasının etkili olduğu da kitabın giriş bölümünde vurgulanmıştır. Var olan bu eksikliği gidermek için ise dramanın bilinmesi gereken temel ilkeleri, uygulamaya dayalı örnekleriyle birlikte kitapta verilmiştir. Bununla ilgili kitapta söz edilen altı ilke şunlardır:

1. Drama oyunsudur.
2. Drama, insan olma özelliklerini keşfetmek için öykülerden yararlanır.
3. Dramada normal zaman, mekân ve kimlik kuralları geçerli değildir.
4. Drama, sosyal bir etkinlik ve birlikte yapılan bir sanat biçimidir.
5. Drama, belli kurallar ve biçimler çerçevesinde gerçekleşir.
6. Drama sıkıcı olmamalıdır.

Sezgin Narin KOÇYİĞİT

1. Bölüm-Dramaya Oyunlarla Başlamak (11-31.s.)

Kitabın bu bölümünde öğretmenlerin dramayla oyunlar arasındaki ilişkiyi keşfetmesi amaçlanmış, farklı yaş aralıklarında ve çeşitli amaçlar için drama derslerinde kullanabilecekleri oyunlara, oyunların çeşitlendirilme şekline ve kolaydan zora yapılandırılmasına yer verilmiştir. Bölümün sonunda ise drama konusunda deneyimsiz öğretmenlere yönelik olarak oyunların düzenlenmesi ve kontrolü için genel anlamda diğer drama çalışmalarının okulda yürütülmesinde de rahatlıkla kullanabilecekleri bazı stratejiler önerilmiştir. Birinci bölümde dramanın oyunlarla başlatılması ve okulda kullanımı için anlaşılabilir, sade yönergeler yer verilmesi yazarların okul ortamına hâkim olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

2. Bölüm-Dramaya Bir Öyküyle Başlamak (33-53.s.)

İkinci bölümde başlangıç noktası olarak bir öykünün kullanıldığı drama derslerinde işe koşulabilecek bir dizi etkinlik ayrıntılı biçimde açıklanarak birinci bölümde olduğu gibi bu bölümde de farklı yaş ve gruplardan öğrencilerin eğitsel gereksinimlerine göre bu etkinlikleri yönetmek ve odaklanmayı sağlamak için rehber niteliğinde bilgiler sunulmuştur. Sonuç kısmında ise drama dersinin planlanmasına ilişkin bazı önerilerde bulunulmuştur. Drama çalışmalarının uygulanma sürecinin adım adım açıklanması ve öğretmenin dramada karşılaşabileceği bütün olasılıklara yer verilmesi, dramayı sınıfında uygulamaya yeni başlayan öğretmenler için cesaret verici bir destek olabilir.

3. Bölüm-Dramaya Erken Yaşlarda Başlamak (55-74.s.)

Üçüncü bölümde drama çalışmalarının erken yaşta uygulanmaya başlanmasına dikkat çekilmiştir. Evdeki bazı köşelerin dramatik etkinlikleri teşvik edecek biçimde ve tam kapasite kullanılmaya yöreklendirecek bir planlama yapısı sunulmuş, sonrasında da erken yaşlar için yapılmış bir drama dersinin uygulanma süreci öğretmenlere adım adım anlatılmıştır. Sınıfta drama uygulamaları aşamasında ise dikkat edilmesi gereken ilkeler, stratejiler ve sınıf yönetimi kuralları da tam anlamıyla açıklanmıştır. Yer verilen bu ayrıntılı şekil ve yönergeler dramayı sınıf ortamında uygulayan öğretmenler için oldukça önemli ve verimli bir çalışma koşulları oluşturabilir.

4. Bölüm-Eğitim Programında Drama (75-100.s.)

Dördüncü bölüm, öğretmenlere eğitim programının disiplinler arası konularını çalışmak için dramayı kullanmak ve bu tür dersleri planlamak için örnekler sunmaktadır. Bölümün sonunda öğretmenliğe özgü becerilerden soru sorma becerisine daha yakından bakılmış ve drama derslerinde belli soru tiplerini ne zaman ve nasıl kullanılabileceğiyle ilgili rehberlik yapılmıştır. Drama dersini uygulayan öğretmenlerin öğrencilere doğru soruları sormasının, dramanın kazanımların amacına ulaşmasına ve

çocukların düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sunması beklenmektedir.

5. Bölüm-Drama ve Okuma Yazma Eğitimi (101-117.s.)

Beşinci bölümde, drama ve okuma yazma eğitimi ilişkisi ele alınmış; dramanın, çocukların olay örgüsü anlayışına katkısına, sıcak sandalye ve bilinç koridoru gibi tekniklerin karakter analizine olan katkısına, kurgusal düşünme becerilerine, gözlem ve dil becerilerine olan katkıları vurgulanmıştır. Bunun yanında sonraki bölümde çocukların yazılı anlatım becerilerini ve yazılı dünyayı araştırmalarını sağlamak amacıyla öğretmenlerin örnek metinler üzerinden dramayı bir yöntem olarak nasıl kullanabileceklerine yer verildiği görülmektedir.

6. Bölüm-İlkokulda Drama, Topluluk ve Performans (119-135.s.)

Altıncı bölümde ise performansın toplumun inşasında ve birlik beraberlik konularındaki önemini sunarken ilkökul drama eğitim programında performansın önemine vurgu yapılmıştır. Bölümün sonunda biri, 6 yaşındaki çocuklarla; diğeri, 2 yaşındaki çocuklarla üretilmiş iki performans projesinden ayrıntılarıyla bahsedilmiştir. Öğretmenin, öğrencilerle hazırlayacağı bir performans çalışmasında dikkat edeceği ilkeleri ve kuralları bilmesi çocuğun gelişimine olumlu katkı sunar, aksi durum drama kazanımlarından uzaklaşılmasına ve çocuğun gelişimine zarar verilmesine yol açabilir. Kitap bu açıdan diğer drama kitaplarında yer almayan bu özelliğiyle önemli bir başucu kaynağı niteliği taşımaktadır.

7.Bölüm-İlkokulda Dramanın Gelişimi, Devamlılığı ve Değerlendirilmesi (137-161.s.)

Yedinci bölümde de ilkökulda drama çalışmalarının ilerlemesinin, sürdürülebilirliğinin ve değerlendirilmesinin zorlu sorunları ele alınmış, sonrasında ilkökulda dramanın değerlendirilmesi, kayıt edilmesi ve rapor edilmesi gibi konuların öğretmen için başa çıkılabilir, öğrenciler için de yararlı olmasına dönük önerilerle bitirilmiştir. Yedinci bölümden sonra öğretmenler için drama derslerinde kullanabilecekleri yaş aralıklarına göre güzel ve nitelikli öykü kitapları ile bunların kısaca içerikleri verilmiştir.

Sonuç

2019 yılında Prof. Dr. Ömer Adıgüzel editörlüğünde Doç. Dr. Perihan Korkut'un çevirisiyle Türkçeye kazandırılan kitabın Türkiye'de dramanın gelişimine önemli bir katkı sunması beklenmektedir. Dramaya Başlamak 4-11 kitabının amacı; okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerine drama öğretiminin temel esaslarını tanıtmak, onlara dramanın başlangıç noktalarını verebilecek birçok örnek sunmak ve kendi drama uygulamalarını geliştirmeleri için açık, işe yarar, kuram ve uygulamayı bütünleştiren bir yaklaşım ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde yazılan kitabın hedef kitesini; okul öncesi

Sezgin Narin KOÇYİĞİT

öğretmenleri, ilkokul öğretmenleri, drama eğitimcileri ve dramaya yeni başlayanlar oluşturmaktadır. Sonuç olarak Dramaya Başlamak 4- 11 kitabının, okulöncesi ve ilkokul öğretmenlerinin drama öğretim bilgilerini artıracak, onlara yol gösterecek nitelikli bir kaynak olduğu söylenebilir. Çünkü dramanın temel terimleri ve yapılandırılması uygulanabilir bir biçimde ele alınmıştır. Dramanın dinamik, sürekli değişen ve gelişen bir alan olduğu düşünülürse drama ile ilgilenen öğretmenlerin; drama konusunda kendilerini yenileyebileceği ve her öğretmenin rahatlıkla faydalanabileceği, kuram ile uygulamanın eş zamanlı yürüdüğü, aynı zamanda dramanın hem uluslararası alanda hem de Türkiye'deki gelişimine önemli katkılar sunabilecek nitelikli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

Winston, J. ve Tandy, M. (2019). *Dramaya Başlamak 4- 11* (P. Korkut, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
 “International Journal of Humanities and Art”
 [trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
 Cilt/Volume:2
 Sayı/Issue:2